

banka ve EKONOMİK yorumlar

AYLIK DERGİ • TEMMUZ 1986 • YIL : 23 • SAYI : 7 • 400 LIRA (KDV DAHİL)

Özlem Bektup / 3

Ekonomik Göstergeler / 5

EKONOMİK YORUMLAR / 7

Dr. Öztin Akgüç

Prof. Dr. Erol Manisalı

Hüsnü Özyeğin

1985 Yılında Bankalar,
Mevduat ve Krediler / 27

Dr. Öztin Akgüç

Sermaye Piyasası / 53

Doç. Dr. Mehmet Şakir Tokbağ

İk. Şefik Banka Bilimcileri / 61

Faik V. Başbağ

Osmanlı Devletinde Gümüş
ve Altın Para Basımı / 65

Yahri Özdiç

Amerikan Vergi Reformu / 69
(Dis. Basından)

Doç. Dr. Gülseren İzmir

Yeni Ekonomik Olaylar / 71

Dr. Yıldırım Kılıç

Yeni Yayınlar / 77

Dr. Mustafa İme

M. Tanık Yaşa

• Türkiye'de döviz sorunu ve 14 Mart kararları • Bankalardaki donuk krediler sorunu • Ülkemize gelen yabancı bankaların olumlu ve olumsuz etkileri •

72 yıllık deneyimi, gülyüzü,
çağdaş bankacılık hizmetleriyle
"güvenli bir gelecek için"
uğraş veren;
bugüne dek, binleri aşan üretici
ortağıyla Egelilerin
"onur" duyduğu ve şimdi,
adım adım tüm Türkiye'ye
hizmetlerini götürerek, her geçen
gün biraz daha büyüyen
TARİŞBANK, başarısını paylaşan
ve destek olan halkımıza
hizmet vermekten gururludur.

TARİŞBANK
MİLLİ AYDIN BANKASI T.A.Ş.

başarılarla dolu

ERKA®

teknolojik gelişmemizi 1983 yılında
"International Trophy for Technology"
ödülünü alarak uluslararası düzeyde de
ispatladık.

ERKA

BALATA ve OTOMOTIV
SANAYİ A.Ş.

Rami Kışla Cad. 123,
İstanbul

Tel: 576 30 66

Telex: 23228 Ebos tr

ERKA, bir KURTKAYA Holding kuruluşudur.

selin®

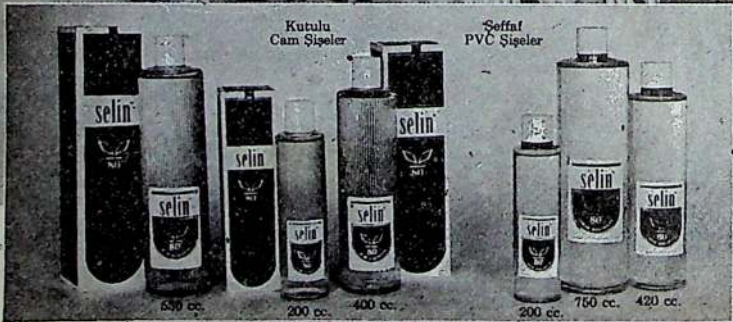
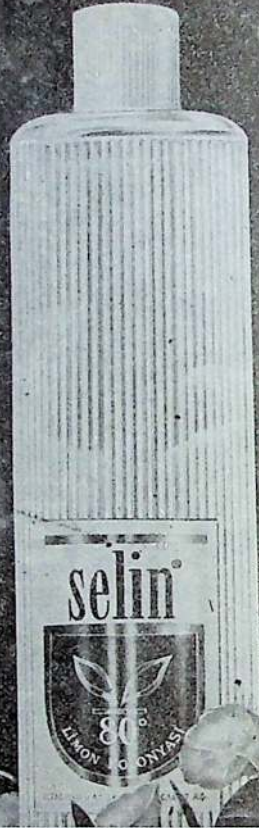
LIMON KOLONYASI

80°

*Doğanın
Saf Damlası...*

Bir yaşantı düşünün... Serinlik ormanında...
Kokular pınarında...
Doğanın kaynağında.
Selin'in her damlasında
bir doğa parçası gizlidir.

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.

Adına İmtiyaz Sahibi

KEMAL KURDAŞ

Yazı İşleri Müdürü

DR. ÖZTİN AKGÜÇ

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat • Prof. Dr. Erdoğan Alkin
• Dr. Orhan Altan • Prof. Dr. Osman Bekir Arkun
• Prof. Dr. Mustafa A. Aysan • Besim Baykal
• Dr. Metin Berk • Doç. Dr. Ünal Bozkurt
• Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu • Prof. Dr. Nasuh
Bursal • Ege Canseñ • Prof. Dr. Lâtil Çakıcı
• Mehmet Gün Çalıka • Şinasi Çelikkol • Özer
U. Çiller • Bülend Çorapçı • Ahmet Demirel
• Zeki Döşlütöğlü • Necdet Durakbaşa • A. Aydın
Dündar • Kaya Erdem • Tarhan Erdem • Oktay
Ersoy • Prof. Dr. Cumhuriyet Ferman • Prof. Dr.
Emre Gönenşay • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu •
Erhan İşil • Doç. Dr. Halük A. Kabaaloğlu •
Prof. Dr. Kemal Kafalı • Adnan Başer Kafaçoğlu
• Dr. Ahmet S. Kalın • A. Nazif Keyman • Dr.
Yıldırım Kılış • Prof. Dr. Tamer Koşel • Prof.
Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Prof. Dr.
Erol Manisalı • Doç. Dr. Orhan Morgül • Prof.
Dr. Erdoğan Moroğlu • Ziya Nebioğlu • Ergin
Neng • Rahmi Önen • Prof. Dr. İsmail Öztaşlan
• M. Celâlettin Özgen • Ertan Özgür • Tuncay
Özhan • Selâhattin Özmen • Prof. Dr. Ergun
Özsunay • Doç. Dr. Merih Paya • Prof. Dr. Reha
Poroy • Prof. Dr. Dündar Sağlam • Halit Soydan
• Doç. Dr. Mehmet Şükür Tekbaş • Osman N.
Torun • Prof. Dr. Kemal Tosun • Fikret M. Tun-
cer • Nezih Tunçsiper • Doç. Dr. Gül G. Turan
• Doç. Dr. Şerif Türen • Dr. T. Güngör Uras •
İbrahim Ülkem • Dr. Cüneyt Ülsever • A. Doğan
Yalın • Dr. Göksel Yücel • Doç. Dr. Ahmet Yüksel

Basım-Yayım Danışmanı

M. Tarık Yaşa

OKURLARA MEKTUP

Sevgili Okurlarımız,

Bu sayıda bankacılık konusuna ağırlık verilmiştir. «Ekonomik Yorumlar» bölümünde, bankacılık kesimine ilişkin olup kamuoyunu yakından ilgilendiren üç temel sorun üzerinde durulmaktadır: (1) Türkiye'de döviz sorunu ve 14 Mart kararları; (2) Bankalardaki donuk krediler; (3) Ülkemize gelen yabancı bankaların durumu. «Açık Oturuma» katılan konuşmacılarımız; döviz sorununun nereden kaynaklandığını ve 14 Mart kararlarının bankacılık sistemi üzerinde ne gibi etkileri olabileceğini, bankalardaki donuk kredilerin boyutları ve bu sorunun çözümü için alınması gereken önlemleri, sayıları giderek artan yabancı bankaların ülkemiz bankacılık kesimi üzerindeki olumlu ve olumsuz olarak nitelendirilebilecek etkilerini; ayrıntılı biçimde tartışıyorlar.

Bu sayıda yer alan geniş bir yazıda; «1983 Yılında Bankalar, Mevduat ve Krediler» incelenmekte; ülkemizde bankacılık alanındaki gelişmeler genel çizgileriyle belirtilip, sayısal bilgiler verilerek değerlendirilmeler yapıldıktan sonra, bazı sonuçlara varılmaktadır. Açıklamalara göre; 1985'te Türkiye'deki banka sayısı 51'e, şube sayısı ise 6292'ye yükselmiş; bankacılık sisteminin oligopolistik yapısı değişmemiş; mevduat bir önceki yıla kıyasla nominal olarak % 64 oranında artmakta beraber, bu artışın önemli bir bölümünün yıl sonundaki yapay işlemlerden kaynaklandığı gözlemlenmiş; izlenen faiz politikası, özellikle tasarruf mevduatının vade yapısını etkilemeye devam etmiş; banka kredileri hızla bir gelişme göstermiş; banka kurları genelde sınırlı ölçüde artmış ve yeni bir kaynak olarak «Döviz Tedvifat Hesapları» giderek önem kazanmaya başlamıştır.

Bankacılık konusuyla ilgili diğer bir yazıda ise «İlk Şeffaf Banka Bilançoları» ele alınmakta ve bazı görüşler ileri sürülmektedir.

Öte yandan Dergi'de yer alan diğer yazıların da, her zaman olduğu gibi, ilginizi çekeceğini ümit ediyoruz ve onları da okumanızı salık veriyoruz.

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ TEMMUZ 1986 YIL : 23 SAYI : 7 400 LİRA (KDV DAHİL)

İDARE YERİ: Binbirdirek Mahallesi, Suterazisi Sokak No. 6 Kat 2; Sultanahmet - İstanbul • TELEFON: 526 31 11 • YAZIŞMA: P.K. 769; Karaköy - İstanbul • AÇIKLAMA: Dergi'de çıkan yazılar kaynak göstermek koşuluyla alınabilir • KDV DAHİL YILLIK ABONE: 4.800.- TL; ÖĞRENCİLERE: 2.400.- TL • İLAN FİYATLARI: Arka Kapak 125.000.- TL, Ön Kapak İçli 100.000.- TL, Arka Kapak İçli 90.000.- TL, Tam Sayfa (Ekonomik Yorumlar Bölümü Öncesi ve İçli) 80.000.- TL, Tam Sayfa 50.000.- TL, Yarım Sayfa 30.000.- TL, Çeyrek Sayfa 15.000.- TL, Renk Farkı 23.000.- TL • NOT: İlan Fiyatlarına % 10 oranında KDV ilave edilecektir • BANKA HESAP NUMARALARI (İstanbul): Akbank Türbe Şubesi 4512, İş Bankası Türbe Şubesi 1541, Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi 768 • DIZGI - TERTİP - BASKI: Met/Er Matbaası, Telefon: 528 28 90 • CİLT: Şe Ma, Telefon: 528 16 11 • BASKI TARİHİ: 7 Temmuz 1986 • SAYISI: 7000

Uluslararası 100. Yıl Fonu

Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası A.Ş.
1988'de kutlanacak 100. kuruluş yıldönümü faaliyetleri doğrultusunda bankacılık sektörüne ve ulusal ekonomimize ışık tutacak bilimsel çalışma ve araştırmalara imkân yaratmak ve kalıcı eserler sağlamak amacıyla 100 milyon TL tutarında bir fon oluşturmuştur.

“Türkiye’de ve Dünyada Mali Sektör,,

Fon, yukarıdaki genel başlık çerçevesinde çeşitli konularda yapılacak araştırmaların finansmanında kullanılacaktır.

Uluslararası 100. Yıl Fonu’ndan, Değerlendirme Kurulu’na uygun bulunan araştırma projesi tekliflerinin sahipleri yararlanabilecektir. Tüm giderleri Fon tarafından karşılanacak çalışmalar sonucunda yayımlanmasına karar verilen eserler için ayrıca telif ücreti ödenecektir.

Uluslararası, bilim adamlarımızı ve araştırmacılarımızı, ekonomimize ve mali sektörümüze eserleriyle katkıda bulunmaya davet eder.

INTERBANK **ULUSLARARASI**

ULUSLARARASI ENDÜSTRİ VE TİCARET BANKASI A.Ş.

Değerlendirme Kurulu:

Dr. Ozun Akgüç
Prof. Dr. Erdoğan Altın
Prof. Dr. Merih Celisün
Prof. Dr. Demir Demirel
Prof. Dr. Erzur Günenay
Dr. Çağlar Keyder

Ayrıntılı bilgi için Uluslararası şubelerinden ve üniversite rektörlüklerinden broşür sağlanabilir.

MERKEZ
Büyükdere Cad. 106
İstanbul
172 20 00

KARAKÖY
Bakırköy Cad. 31 33
İstanbul
143 41 00

BAHÇEKAPU
Fenomeno İstanbul
527 89 10

SİĞİRİ
Halkalıyazı Cad. 500
İstanbul
145 52 30

FILMADIC
Çamburlu Cad. 20
İstanbul
141 19 75

KATILIM
Ahmed Paşahı
İstanbul
338 09 35

BAKIRKÖY
Halkalı Sok. 10
İstanbul
378 17 33

ANGARA
İsmail Cad. 26
12 04 90

İZMİR
Çamburlu Bul. 109
34 41 86

BURSA
Fevzi Çakmak Cad. 75
49 052

ADANA
Atatürk Cad. 111 54
31 052

İSKENDERUN
İsmail Cad. Çarşı İstasyonu
32 336

İSKENDERUN
Atatürk Bul. 47
32 892

GAZİANTEP
Atatürk Bulvarı 6
38 937

İZMİR
Demiryolu Cad. 114C
31 884

ekonomik göstergeler

	1984	1985	1986		
			Şubat	Mart	Nisan
T.C. MERKEZ BANKASI					
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	1637.3	1691.9	1936.6	1814.6	2079.7
Banknot miktarı (milyar TL.)	972.6	1393.5	1391.4	1406.5	1431.2
Merkez Bankası kredileri (milyar TL.)	879.9	1299.6	1438.4	1343.5	1284.2
Hazineye kısa vadeli avans (milyar TL.)	528.3	794.5	999.4	1015.6	973.0
BANKALAR (milyar TL.)					
Toplam Mevduat	5374.4	8813.8			
Ticari	1169.3	1911.7			
Tasarruf	3255.8	5212.9			
Vadesiz Tasarruf	436.6	604.9			
Vadeli Tasarruf	2819.2	4608.0			
Resmi	571.0	886.4			
Bankalar	363.3	780.2			
Diğer Mevduat	15.0	22.6			
Toplam Krediler	3589.0	6180.4			
Tarım	528.5	958.1			
Kalkınma Bankaları	217.9	266.3			
Küçük Esnaf ve Sanatkâr (Meslek)	164.0	256.9			
İpotek Karşılığı (Gayrimenkul)	150.9	375.4			
Denizcilik	75.9	83.7			
Ticari, Sınal, Sair	2404.5	4178.4			
İller Bankası	47.3	61.6			
PARA ARZI (milyar TL.)	2103.4	2774.9	2651.3	2851.5	2983.8
FİYATLAR (1963 = 100; Tic. Bak.)					
Toptan Eşya Fiyatları İndeksi	10066.1	13882.2	14469.6	15005.7	15149.8
Gıda Maddeleri ve Yemler	8858.4	12012.8	12682.0	12905.9	12904.9
Sanayi Hammadde ve Yarı Mamul	12079.0	16997.8	18040.9	18505.3	18891.3
İstanbul Geçinme İndeksi	10973.2	16184.7	16757.3	16914.5	17358.1
Ankara Geçinme İndeksi	9177.8	13385.9	13916.4	14077.7	14323.5
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım	10756.9	11343.6	1869.9	2811.7	3511.6
Dışsatım	7135.5	7958.0	1251.6	1878.4	2413.1
İşçi Dövizleri	1807.0	1714.0		276.0	

Notlar: (1) TCMB altın ve döviz mevcuduna, altın birikiminin 1984 ve 1985 yılları sonlarında yığılan yeniden değerlendirilmeden doğan 887.6 milyon dolar dahildir. (2) TCMB kredilerine, borç tahkimleri (konsolide edilen krediler) dahil değildir. (3) Banka Kredilerine, Devlet Yatırım Bankası kredileri dahil değildir. (4) Para arzı (M₁) dar tanımlıdır. (5) 1985 yılı dışalımına 269.8 milyon dolarlık altın dışalımını dahil değildir.

SIFAS

sentetik iplik fabrikaları a.ş.

Naylon - 6 İplik

Naylon - 66 İplik

Polyester İplik

Polyester Tekstüre İplik

Polyester Tekstüre Boyalı İplik

Naylon - 6 Elyaf

Polyester Elyaf

ÜRETİYORUZ.

**AVRUPA VE ORTADOĞU ÜLKELERİ İLE
ÇİN'E İHRACAT YAPIYORUZ.**

Pilot Sanayi Bölgesi

BURSA

Telefon: 31 400 (5 hat)

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

KATILANLAR :

- Prof. Dr. Erol MANİSALI
- Hüsnü ÖZYEGİN

YÖNETEN :

- Dr. Öztin AKGÜÇ

Döviz sorunu ve 14 Mart kararları • Bankalardaki donuk krediler • Yabancı bankaların etkileri

AKGÜÇ — Efendim, toplantıya hoş geldiniz. Bugün dilerseniz bankalarla ilgili kamuoyunu ilgilendiren 3 temel sorunu tartışalım. Bunlardan ilki döviz sorunu... 14 Mart Kararları ve 14 Mart Kararları'nın olası etkileri neler olabilecektir, bankacılık sistemi üzerinde? İkincisi, bankalardaki bu uzun süreden beri devam eden donuk krediler sorunu... Bunun çözüm olanakları ve olayın boyutu nedir? Üçüncüsü de, ülkemize gelmekte olan yabancı bankaların yaratmış oldukları olumlu veya olumsuz olarak nitelendirilebilecek olan etkiler...

Sayın Özyeğin, bu konulardaki görüşlerinizi rica edeyim. Dilerseniz önceliği döviz sorununa verelim; 14 Mart Kararları ve bunun olası etkilerini tartışalım.

özellikle petrole daha az para ödeneceğinden 1986'da türkiye'nin önemli bir döviz sorunu olmayacaktır

ÖZYEGİN — Benim görüşüm, 1986 senesinde Türkiye'nin önemli bir döviz sorunu olmayacağı yönünde. Çünkü geçen seneye bu yılı mukayese ettiğimiz zaman Türkiye açısından lehte olan faktörler var. Bunlardan bir tanesi, Türkiye'nin bu yıl petrole geçen sene ödediği fiyatların aşağı yukarı % 55'ini % 60'ını ödeyeceği şeklinde. Gerek petrol fiyatlarındaki düşüşün geçici bir olgu olmadığı ve fiyatların spot piyasasının belli

bir yerde oturduğu, gerekse ülkemizin geleneksel olarak petrolü aldığı ülkelerden Suudi Arabistan'ın geliştirdiği Netback sistemine göre petrol alabileceği ortaya çıkmıştır. Ve Türkiye de ucuz petrolü Şubat ayından itibaren almaya başlamıştır. Dolayısıyla bu yıl Türkiye'nin petrole 1 milyar 200 milyon dolar veya 1 milyar 300 milyon dolar daha az döviz ödeyeceğine mutlak gözüyle bakabiliriz. Petrol gelirleri azaldığı için Irak'a, İran'a ihracat azalır, şeklinde bir tez var bu konuda. Irak'a 1 milyar dolardan 500 milyon dolara ineceğini tahmin ediyorum ben ihracatın. Bu sene Irak'a 500 milyon dolar civarında mal satabileceğiz ve böylece 1985'e göre bu ülkeye 500 milyon dolar daha az mal satmış olacağız. Fakat Irak'a satamadığımız öbür 500 milyon dolarlık malı, benim inancım odur ki, başka ülkelere satabiliriz. Irak'a yapılan ihracatın % 38'i geçen sene demir-çelik mamülleri idi. Ve demir-çeliği de şu son 1 ayda gördüğümüz gibi, gerek Çin'e gerek Mısır'a gerek Cezayir'e gerek dünyanın herhangi bir ülkesine satabiliyoruz. İran'ın durumu Irak'tan biraz farklı. Çünkü İran'la sorunlar tam çözülemedi. Dolayısıyla bu yıl İran'a yapılacak ihracat 500 milyon doların da altında kalabilir. Çünkü senenin 4 ayı geçmiş durumda ve geçen sene sarkan bazı akreditifler var hâlâ... İran'a yapılacak ihracat biraz daha eksik olabilir Irak'tan da... Ancak bu eksikliği başka yerden tamamlayacağımıza bu ihracatı başka ülkelere yapabileceğimize inanıyorum. Nitekim son gelişmeler bu yıl Türkiye'nin AET'ye daha fazla tekstil ürünü satabileceği yolunda. Lisans anlaşmalarının Türkiye'den tekstil ithal eden kuruluşlara verilmesi söz konusu. Ayrıca Sayın Pakdemirli tarafından, Amerika'yla da görüşmelerin devam edeceği, Amerika'ya tekstil ihracatında bir ferahlama beklenebileceği resmi olarak belirtildi.

Bu yıl ödemeler dengesine baktığımızda, geçen seneden farklı olarak ham petrole ve ham petrole direkt olarak bağlı petrokimya, gübre gibi ürünlere, bir de direkt bağlı olmayan sanayi ürünleri ithalatına daha az bedel ödeyeceğiz. Petrol ürünlerinde fiyat düşüşleri olduğu için bu yıl geçen yılki miktarlarla konuşursak tonaj bakımından aynı ithalata daha az döviz ödeyeceğimiz muhtemeldir.

Tabii ödemeler dengesi, sadece o yıl içinde yapılan ihracat-ithalata ilgili değildir. Örneğin biz Irak'a 2 yıllık kredi açarsak, ilave 500 milyon dolara da finansman yapmış oluruz. Veyahut da Irak'tan alacağımızı tahsil edemeysek, bu döviz dengemizi değiştirir. Ödemeler dengesini etkileyen bilinen-bilinmeyen çeşitli faktörler var. Ödemeler dengesinde bu yıl bence dikkat edilmesi gereken konu, ithalatın artmaması... Çünkü yılın ilk yarısında öyle gözüktüyor ki, piyasada belirgin bir hareketlilik var.

24 Ocak Kararları'ndan beri piyasada hiçbir zaman bu kadar hareketlenmemiştir. Otomobil fabrikaları üretimlerinde 120 adetten 190 adede kademeli olarak çıkardılar. Beyaz eşya üreten fabrikalar tam kapasite ile çalışıyor. Çimento'da üretim % 56 civarında artmış durumda ve bu iş piyasada satılıyor. Çimento ihracatı durmuş vaziyette, hatta çimentonun ithali söz konusu... Bütün sektörlerle baktığımız zaman, Türkiye'de bu yıl enflasyonda düşüş ve faizlerin de gerilemesi beklendiğinden, mala karşı hareketlenme başladı. Şayet mahsul de iyi olursa bu sene, -geçen seneye oranla daha iyi olması bekleniyor; hava şartlarından ve daha iyi tohum kullanılmasından dolayı - o zaman ithalat iş piyasasının canlılığından dolayı bu yıl geçen yıla oranla miktar olarak artabilir. Ancak bu faktörü şimdilik ben rakamsal olarak değerlendiremiyorum.

AÇIK OTURUMA KATILANLAR: Yukarıdaki fotoğrafta, soldan sağa doğru; Dr. Öztin Akgüç (İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi), Hüsnü Özyeğin (Yapı ve Kredi Bankası Genel Müdürü) ve Prof. Dr. Erol Manısalı (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi); «Türkiye'de Döviz Sorunu ve Bankalardaki Donuk Krediler» konusunun tartışıldığı «Ekonomik Yorumlar» toplantısında görülmüyorlar.

AKGÜÇ — Sayın Özyeğin, şimdi elimizde 3 aylık dış ticaret rakamları var. 3 aylık rakamlara baktığımız zaman, bu yıl dışarıda oldukça hızlı bir artış görüyoruz. Dış ticaret açığımız yine bu yılın ilk üç ayında 933 milyon dolara çıkmış. Yılın ilk üç ayında dış ticaretle gelişmeler fazla iç açıcı değil, bir önceki yıla göre (*)...

MANİSALI — İthalatta fazla artış yok; ihracatta ise % 6'ya yakın bir artış var.

ÖZYEĞİN — Petrol fiyatlarındaki düşüşün olumlu etkisini ileriki aylarda daha açık olarak göreceğiz. Çünkü ucuz petrol Şubat'ın sonuna

doğru gelmeye başladı. Bu nedenle yılın ilk aylarına petrol faturasındaki düşüş yansımada.

AKGÜÇ — Elde mevcut rakamlar, dış ticaret açığının bu yılın ilk üç ayında geçen yıla kıyasla fazla olduğunu gösteriyor. Döviz dengesi dediğimiz zaman, bir de, Türkiye'nin kullanmış olduğu kısa vadeli finans kaynaklarını dikkate almamız lazım. Geçen yıl Türkiye döviz kredilerini oldukça geniş bir biçimde kullandı. Kabul kredisi, prefinansman ve bankaların doğrudan sağlamış oldukları krediler şeklinde... Acaba dış krediler konusunda nasıl bir gelişme tahmin ediyorsunuz? Yenilenebilecek mi bu krediler? Prefinansmanda, kabul kredisinde ve bankaların doğrudan sağlamış oldukları kredilerde nasıl bir gelişme bekliyorsunuz? Bu kredilere ilişkin gelişmeler son derece önemli bizim ödemeler dengemiz açısından.

(*) Açık oturumdan sonra yayınlanan 4 aylık dış ticaret rakamlarına göre, 1986 yılının ilk dört ayında dışsattım bir önceki yıla göre % 2.7, dışalım da % 6.3 oranında artış göstermiş, dış ticaret açığı Ocak - Nisan döneminde 1.098,5 milyon dolara yükselmiştir.

türkiye'nin kısa vadeli borçlarının en büyük bölümünü döviz tevdiat ve kredi mektupları hesapları oluşturuyor

ÖZYEĞİN — Kredilerine baktığımız zaman Türkiye'nin, kısa vadeli borçlarının en büyük bölümünü döviz tevdiat ve kredi mektupları hesapları oluşturuyor. Bu, vatandaşlarına olan borcu Türkiye'nin. Kabul kredileri ve prefinansmanlara baktığımız zaman, Kasım 1985'den sonra belli düşüşler var. Fakat tabii Türkiye'nin ithalatı arttıkça, ülke geliştikçe, bu kabul kredileri ve prefinansman kredilerinin miktarı da artacak. Çünkü bu tür dış krediler işletme sermayesi finansmanında kullanılıyor; tabii Türk Lirası kredi faizleri yüksek olduğu sürece. Bu yıl enflasyonda düşüş beklendiği için, kur ayarlamalarının da sene sonuna kadar daha mutedil ölçüler içinde kalacağını tahmin ediyorum ben. Döviz fiyatlarında artış hızının yavaşlamasını bekliyorum. Bundan sonraki aylarda döviz kurlarının ayda ortalama % 2 - % 2,5 oranında artacağını tahmin ediyorum.

AKGÜÇ — Bu ayda % 2,5'lük artış, dolara göre mi mark'a göre mi?

ÖZYEĞİN — Dolar - mark paritesi artık belli bir noktaya geldi. Dolarla mark arasında olan ilişkinin sene sonuna kadar % 5'ten fazla değişmeyeceğine inanıyorum. Zaman zaman % 10'a çıkabilir ama, genelde % 5'lik bir band, bir sınır içinde oynayacağını sanıyorum. Yalnız Yen biraz yükselebilir.

AKGÜÇ — Sayın Özyeğin, kabul kredilerinin ve prefinansman kredilerinin geçen yıl sonunda ulaştığı bo-

yutu bu yıl aynen devam ettirebilir miyiz? Ettiremezsek bu yıl önemli sıkıntılar doğabilir.

ÖZYEĞİN — Ettiririz, çünkü bir kere şunu söyleyebilirim size; bankacılık sistemi dışarda kredi aramıyor. Dışarıdan bize bankalar geliyorlar. «Niye kredilerinizi kullanmıyorsunuz?» diyorlar. Türkiye'deki ticari bankaların dış kredi kullanma oranları çok yüksek değil. Birçok bankada bu % 50 - % 40 civarında. Tanınmış kredi limitleri dahi kullanılmıyor. Büyük bir boşluk var.

MANİSALI — Piyasa, kısa vadeli kredilerin yenilenmesi inkânına açık...

ÖZYEĞİN — Tabii, her zaman açık.

AKGÜÇ — Benim vurgulamak istediğim nokta şu: Bu yıl kullanılan dış kredilerde bir azalma olursa, bir kanama yapar, sıkıntıları artırır.

ÖZYEĞİN — İsterseniz size çok spesifik bir olay anlatayım. Türkiye İş Bankası 125 milyon dolarlık bir prefinansman kredisi istemi ile ilgili piyasaya çıktı. Sizi yanıltmayayım, sanıyorum 150 milyon dolarlık subscription oldu. Yani İş Bankası istediği paradan fazla para buldu dışardan. Türkiye'ye olan güven devam ediyor.

AKGÜÇ — Sayın Özyeğin, her şey olumlu yönde ise 14 Mart Kararları'na niçin gerek duyuldu? O noktaya niye geldik?

ÖZYEĞİN — 14 Mart Kararları'nı değerlendirebilmek için dövizle ilgili Aralık Kararları'na bakmamız lazım. Aralık'ta ani bir kararla Merkez Bankası bankalardan gerek döviz tevdiatının % 20'sinin, gerek döviz girdilerinin % 20'sinin kendisine satılmasını istedi. Bankaların 6 aya kadar uzanan taahhütleri vardı ve bankalar bu taahhütlere girerken, Merkez Bankası'ndan böyle bir istek

gelebileceğini dikkate almamışlardı. Ayrıca Irak dövizlerinin de Türk Lirası olarak ödenmesi, bu yılın ilk aylarında bankaların döviz girdilerinde % 30-35 civarında azalışa yol açtı otomatikman. Tabii bankalar «Taahhütlerimizi yerine getirebilir miyiz, getiremez miyiz?» diye bir endişe içine düştüler. Ve kurlar da serbest olduğu için, döviz mevcutlarını artırarak kendilerini emniyet altına almak istediler. Fakat her banka bunu ya-

Hüsnü ÖZYEGİN

pınca, bankalararası piyasa bitti. Bu dönemde Merkez Bankası da piyasaya döviz satmayınca, her banka kendi başının çaresine bakma durumuna geldi. Arz-talep dengesi olması için bir yerde, arzın olması lazım. Dövizin arzı olmalı ki bankalararası piyasa işlesin. 14 Mart öncesi herkes talep halindeydi. Bu güvensizlikten dolayı, döviz piyasasının kaybolmasından dolayı bankalar telaşa düştüler. Bunun üzerine de Merkez Bankası döviz kurlarındaki serbestiyi kaldırdı, döviz alış ve satış kurlarını,

günlük kura bağladı. Bu bir geçici geri dönüş sayılabilir. Türkiye'de döviz dengeleri kısa vadede yeniden oluştuğu zaman -ki ben bunu yaz ayları sonlarına doğru bekliyorum- o zaman dövizde bankalararası piyasa oluşacak. Ve ben inanıyorum ki kurlar tekrar serbest bırakılacak.

AKGÜÇ — Merkez Bankası döviz tevdiat hesaplarında karşılık oranı ve döviz girdilerinde zorunlu satış oranını % 20'den % 15'e indirdi. Bundan sonra da döviz tevdiat hesapları için % 15 karşılık oluşturmaya bankalar devam edecek. Yine döviz girdilerininin % 15'ini de Merkez Bankası'na satacaklar. Bu uygulama artık devamlı bir hale geldi. Bu iki etmen sürekli olduğuna göre, bankaların döviz dengelerini etkilemeyecek mi?

bankalar hazine bonusu portföylerini doldurduktan sonra getirisi daha büyük olan krediye yönelmeye başlıyorlar

ÖZYEGİN — Döviz tevdiat haric... Döviz tevdiata karşı yatırılan karşılıklar geçen senenin bakiyeleri üzerinden yatıyor. Bundan sonra sadece artan bakiyeler üzerinden yatırılacağı için bankalara kalacak.

AKGÜÇ — Yıl sonunda mevcut döviz tevdiat hesapları için karşılıklar 6 ayda yatacak...

ÖZYEGİN — Haziran sonunda bitiyor o taahhüt. Yani ancak marjinal farklar yatırılacak.

MANİSALI — Bir şey sorabilir miyim? İşin içindediniz... 1985'in ikinci yarısında bazı ekzojen faktörler piyasadaki döviz talebini etkiledi

mi? Bir söylenti, İran'dan Türkiye'ye girişler ve Türkiye üzerinden dışarıya çıkışlar dolayısıyla Türkiye'ye mal ve kıymetli meta girişi ve bunların Türkiye'de dövize çevrilmesi; acaba bir kanama yarattı mı döviz piyasasında?

ÖZYEGİN — Şimdi biz döviz tevdiat hesaplarından takip edersek hadiseyi, döviz tevdiat hesaplarında 14 Mart'tan sonra bazı beyanatların da etkisi ile çok küçük bir dalgalanma oldu. Döviz tevdiat hesaplarında % 2-3 dolayında çekilme oldu. Ondan sonra tekrar bu para yerine geldi ve artmaya devam etmekte şimdi. Döviz tevdiat hesaplarında güven tekrar tesis edildi. Müşteriler gördüler ki bankalardan döviz istedikleri zaman geri alabiliyorlar. Dolayısıyla bu dalgalanma da durdu.

MANİSALI — Şu söyleniyordu: İran'dan altın girişi vardır ve bunlar Türkiye'de dövize çevrilmek suretiyle Türkiye'den dışarıya döviz çıkarılması söz konusudur.

ÖZYEGİN — Bize intikal etmedi bu hadise. Yani bu konuda bilgimiz yok.

AKGÜÇ — Sayın Özyeğin, bir nokta daha, belki bununla ilgili. Geçen yıl, yılın ilk aylarında kredi genişlemesi çok düşük oranda, % 2 gibi. Bu yıl ise banka kredilerinde oldukça hızlı bir genişleme var. İlk üç ayda % 19,8 bir büyüme var kredilerde. Nîçin bu yıl banka kredileri böyle hızlı bir gelişme temposu içerisinde, geçen yıldan çok farklı olarak?..

ÖZYEGİN — Bunun çok önemli bir sebebi var. Bankalar Hazine bonusu alımlarını kendi kurumlar vergilerine göre planlıyorlar. Kurumlar Vergisi'ni karşılayacak, yani matrahı sıfırlayacak kadar Hazine bonusu faizi temin ettikten sonra, Hazine bonusu alımlarının bir esprisi kalmıyor. Çünkü Hazine bonusu, 6 ayda

yıllık % 51-52 verim veya bu faizin aynı şekilde devam edeceğini düşünür de onu katlarsak, 1 yılda en fazla % 57 verim getiriyor. Halbuki banka krediyi % 57 faizle verdiği zaman bunun faizini 3 ayda bir tahsil ediyor. Bir banka % 60'la kredi verdiği zaman bunun getirisi de faizler üç ayda bir tahsil edildiğine göre, mürekkep faiz hesabıyla % 77 oluyor. Yani 20 puan fark var, kredi olarak verdiği zaman banka parayı... Dolayısıyla bankalar Hazine bonusu portföylerini doldurduktan sonra krediye yönelmeye başlarlar sene başında.

AKGÜÇ — Geçen yıl niçin aynı şekilde hareket etmiyorlardı? Aynı olayı geçen yıl da yaşamamız lazımdı. Hazine bonolarındaki o vergi bağışıklığı yine geçerli idi.

ÖZYEGİN — Hazine bonusu portföyleri bankaların o vergi bağışıklığını kaldıracak boyutlarda değil. Hazine bonoları ilkbahardan sonra hareketlenmeye başlıyor. Bir de tabii basında şöyle bir yanılgı var. Bankalar kârlarını Hazine bonosundan ve kambiyo gelirlerinden temin ediyorlar, diye... Hazine bonusu aslında gördüğümüz gibi 20 puan daha az kârlı kredi vermekten.

AKGÜÇ — Ama vergi tasarrufunu katarsanız, % 46 eklerseniz; tabii Hazine bonolarının verimi yükseilir.

ÖZYEGİN — Bir noktaya kadar... Bu sene belli bankalar yeterli Hazine bonusu satın alamadıkları için vergi ödediler. Ama birçoğu ödemedi vergi. Hazine bonusu geliri marjinal olarak vergi matrahını aşarsa, Kurumlar Vergisi ödenmiyor. Bazı bankalar gördüler ki, Hazine bonusu yerine piyasaya girmeleri daha önemli. Çünkü bu bankanın kredi verdiğinde, kredi faizlerinden başka yan gelirleri de var. Piyasada pazar payı kaybettiği-

ni hisseden bazı bankalar, faiz indirimlerine de giderek, yılın ilk aylarında -piyasada para da çok bollanmıştır- süratli bir kredi verme temayülüne girdiler. Piyasada bayağı da bir rekabet oldu.

MANİSALI — Hazine bonusu ile krediler arasındaki 20 puan farkı, daha aşağıya belki 10 puana indirdiler.

AKGÜÇ — Sayın Özyeğin, 1986 yılının ilk yarısında hızlı kredi genişlemesinde şu da bir etken olabilir mi? Bazı firmaların prefinansma-

Dr. Öztin AKGÜÇ

nından, kabul kredisinden vazgeçip Türk Lirası kredisine yönelmeleri... Türk Lirası kredilerini dış kredilere göre daha cazip bulmaları... Geçen yıl daha çok dış kredi ile faaliyetini sürdüren bazı firmaların bu yıl iç krediye yönelmeleri de etkili olabilir mi, bu hızlı kredi genişlemesinde?

ÖZYEGİN — Yılın ilk aylarında banka kredi faizleri, piyasadan daha düşük seviyelerde oluştu. O düşük

seviyelerde oluştuğu için TL kredilerine talep arttı. Ayrıca İsviçre Frangı ve Alman Markı'na çok güvenen firmalar geçen sene büyük kayıplara uğradılar. Bilhassa ihracatçılar Türk Lirası kredilere dönmeye başladılar, Ocak ve Şubat aylarında.

AKGÜÇ — Sayın Manisalı, sizin bankaların döviz durumu hakkındaki görüşünüz? Bu olay geçici mi, yoksa sürekli bir olay mı? Siz de Sayın Özyeğin gibi döviz sorununu yaz aylarında çözülebilecek geçici bir olay olarak mı görüyorsunuz?

ihracatta bir iniş beklenmekle beraber, makro bir bakışla, türkiye'nin ödemeler dengesi ve özellikle cari işlemler dengesinde 1986 yılında bir sorun gözükmemektedir

MANİSALI — Türkiye piyasası enteresan bir piyasadır. Türkiye piyasasını, biz bankalar ve döviz piyasası olarak incelerken; bir Batı Avrupa piyasası, bir Amerika piyasası gibi göremeyiz. Daha farklı şartlar söz konusu. Bazı sektörlerin marjinal etkisi fazla. Diyelim dış ticaretçiler, bir pazarda ufak bir daralma olunca, oradan gerekli döviz beklentisi gelmeyince, bunlar hemen döviz dengelerini bozuyorlar. Makro seviyede döviz gelir - gider dengesinde bir bozukluk olmasa bile alta, sektörel bazda hatta bir sektördeki hafif bir kanama, hemen makro dengeleri bozuyor. İkincisi, Türkiye'de psikolojik faktörler, Batı piyasalarına göre biraz daha fazla ağır basıyor. Çok enteresandır, aslında psikolojik faktörlerin piyasa ekonomisinin daha yay-

gm işlediği ülkelerde daha ağır basması gerekir, ama öyle değil. Bizde Batı Avrupa'ya nazaran daha kötü işlendiğini, eksiklikleri olduğunu kabul edelim piyasa ekonomisinin; bizde psikolojik faktörler çok daha fazla ağır basıyor. Herhangi bir konuda basında üstüste 2 gün 3 gün çıkan bir haber, döviz tevdiat hesaplarının kanamaya girmesine neden oluyor.

AKGÜÇ — Ama önemli bir kanama olmadı döviz tevdiat hesaplarında, görebildiğimiz kadarıyla; nihayet 50-60 milyon dolar. Toplam döviz tevdiat hesaplarının ancak % 2 - % 3'ü.

MANİSALI — En azından bazı bankalarda oldu.

AKGÜÇ — Genelde baktığımızda, çok az bir kanama görülüyor. Sayın Özyeğin daha iyi bilir ama, döviz tevdiat hesaplarının global toplamı ortada. Kanama çok az.

MANİSALI — Ama bir süre oldu; sonra tekrar geri dönüşler başladı.

ÖZYEĞİN — Küçük bankalarda döviz tevdiat hesaplarından çekişler % 2-3 değil de, % 5'e % 10'a çıkış olabilir.

MANİSALI — % 10 rakamını bazı yerlerden aldım ben.

AKGÜÇ — Ama o % 10 rakamı çok marjinaldir. Çünkü döviz tevdiat hesapları da 4 bankada toplanmıştır. Küçük bankalarda toplanan döviz tevdiatı çok ufaktır. Bu nedenle onlarda % 10 kayıp olsa bile toplamı hemen hemen hiç etkilemez. Döviz tevdiat hesapları 2,3 - 2,4 milyar dolar dolayındadır, % 70'e yakını Sayın Özyeğin'in bankasının da bulunduğu dört büyük bankada toplanmıştır. Küçük bankaların çok önemsizdir döviz tevdiat hesaplarındaki payı.

Onlardaki kanama önemli etki yapmaz. Örneğin bazı tartışmalara konu olan İmar Bankası'nın yıl sonu itibarıyla döviz tevdiatı 38 milyon dolar olarak gözüküyor; hepsi kanasa, döviz dengesine etkisi ne olur?

ÖZYEĞİN — Hiçbir şey değil...

AKGÜÇ — Tabii bir şey değil... Küçük bankalarda büyük paralar yok. Döviz tevdiat hesapları, büyük bankalarla kıyaslanmayacak tutarda.

MANİSALI — Bazı büyük bankalarda da kanama olduğu söyleniyor.

AKGÜÇ — Onu bilemiyorum.

MANİSALI — Hepsi değil ama bazılarında yükler var. Şimdi makro olarak baktığımız zaman, ben Türkiye'nin ödemeler dengesinde, özellikle cari işlemler dengesinde, 1986'da herhangi bir sorun görmüyorum. Bir kere -Sayın Özyeğin belirtti- petrol ithalatımızda ortaya çıkan tasarruf, bana göre de 1 milyar dolar civarında; hatta 1 milyar doların üzerinde dahi olabilir. Buna karşılık ihracat pazarında bir daralma, Ortadoğu açısından söz konusu. Elimde bir rapor var. Bir araştırma kuruluşu, 1986 yılı için 7,5 milyar dolarlık bir ihracat projeksiyonu yapmış. Economist'in bir araştırması var; dergide değil de kapalı olarak dağıtılan... Onda da aşağı yukarı 7,5 milyar dolara yakın bir rakam var. İhracatta geçen yıla göre bir iniş, bazı araştırma kurumları tarafından bekleniyor. Ankara'dan da resmi olarak ifade edildi ve 1986 için 8,7 milyar dolar olarak öngörülen ihracat hedefi, 8,2 milyar dolar olarak revize edildi. Bu yıl 8 milyar dolara yakın bir ihracat gerçekleşmesi söz konusu. Yine net turizm gelirleri olarak önümde bir rakam var; bir araştırma kurumunun yaptığı projeksiyona göre,

800-900 milyon dolarlık bir net turizm geliri beklentisi var.

AKGÜÇ — Son gelişmeler, bu beklentilerin gerçekleşmeyeceğini ortaya koyuyor. Geçen yılın 750 milyon dolarlık net turizm gelirine ulaşılabilmesi bile kuşkuludur.

MANİSALI — Geçen yılın 50 ile 150 milyon dolar arası üzerine çıkabilir. İşçi dövizlerinin geçen yılki seyirini koruyacağını kabul ediyoruz. Dış kredi imkânları bakımından konjonktür hem Türkiye'nin özel durumu do-

Prof. Dr. Erol MANİSALI

layısıyla hem de dış piyasalardaki gelişmeler bakımından herhangi bir kötü sinyal vermiyor. Gerek mevcut kısa vadeli kredilerin sürdürülmesi bakımından, gerekse yeni krediler alınması bakımından; ben de yabancılarla temaslarımda herhangi olumsuz bir izlenim edinmedim. Bu konuda kötü sinyal yok. Dolayısıyla genelde cari işlemler dengesi olarak 1986'da bir sorun gözüküyor. Dış borç ödemelerimize gelince, 1986 yı-

linda 3,8 milyar dolarlık bir dış borç ödememiz var. Ben de 1986'da cari işlemler dengesinin 0.2 ile 0.4 arası milyar dolar olarak bir açıklık kapacağını tahmin ediyorum ki, bu da çok marjinal bir açıktır, rahatlıkla karşılanabilir.

AKGÜÇ — Çok iyimser değil mi bu tahmin? İlk üç aydaki açığımız bile, sizin yıllık açık tahmininizin çok üzerinde.

MANİSALI — Göstergeler bu tahmini veriyor. Eğer 1 milyar dolar civarında petrol faturasında bir düşme olursa, eğer ihracat da benim tahmin ettiğim gibi 7,5 milyar doları bulursa, turist dövizleri net olarak 850 milyon dolar olursa, işçi dövizleri de aynı kalırsa; bunların aksi olacağını gösterecek herhangi bir kanıt şu ana kadar ilk 3 ay içinde gerçekleşmiş değil.

asıl sorun, dış ticaret açığından çok, vadesi gelmiş borçları öderken mevcut kredilerin yenilenmesinde yatıyor

AKGÜÇ — İlk üç ayın verilerine göre dış ticaret açığı geçen yılın üstünde. Ayrıca turizm gelirleri ile işçi dövizlerinde ise küçümsenmeyecek gerilemeler var. Şimdi gerçekçi olarak şöyle düşünelim. Biz geçen yıl aşağı yukarı 11,7 milyar dolar dışalım yaptık.

MANİSALI — 11,6 milyar dolar.

AKGÜÇ — 11,6-11,7 milyar dolar, fazla fark etmez. Bu yıl program 12,6 milyar dolar idi, o da revize edilerek 12,1 milyara düşürüldü. 1986 yılı için yine 3 milyar doların üstünde bir dış ticaret açığı görünüyor.

MANİSALI — Tabii cari işlemler dengesi açığı burada daha önemli.

AKGÜÇ — Daha önemli, fakat cari işlemler açığı bu durumda 1986 yılında da yine 1 milyar doların altına düşmez. Çünkü faiz ödemeleri en azından 2 milyar dolar olur bu yıl. 1986'da geçen yıldan daha fazla faiz ödemesi yapacağız; 25 milyar dolara çıktığına göre dış borçlarımız...

MANİSALI — Yok; bu sene beklenen 0,5'in altında bir cari işlemler açığı...

AKGÜÇ — Benim tahminim; 1 milyar doların üstünde olur, pek altına inemez.

MANİSALI — Cari işlemler açığı bir milyar doların üstünde olamaz.

AKGÜÇ — Geçen yıl cari işlemler açığı 1 milyar doların biraz üstünde, ama buna eklenecek hata - noksan kalemi var. 800 milyon dolar da net hata ve noksan eklediniz mi, geçen yılın fiili cari işlemler açığı en azından 1,8 milyar dolar. Bu yıla ilişkin tahminlerinizi iyimser görüyorum.

MANİSALI — Pekiyi, şöyle diyebiliriz. Geçen senekinden daha iyi olacağını en azından rahatlıkla söyleyebiliriz. 1986, 1985'ten daha iyi olacaktır; dış ödeme dengesi açısından.

AKGÜÇ — Bu yıl bence önemli sorun, dış ticaret açısından çok mevcut kredilerin yenilenmesi meselesi. Bir de, vadesi gelmiş olan borçları öderken, yeni borçlarla refinansman yapabilmek. Borçları yenileyebilirsek, refinansman yapabilirsek, sıkıntı hafifler.

MANİSALI — Konjonktör müsaitsit...

AKGÜÇ — Önemli sorun, refinansmandan doğacak. Mevcut kredi-

lerimizi biz yeni kredilerle yenileyebilecek miyiz? Kısa süreli borçları bir tür işletme sermayesine çevirebilecek miyiz? Bence bu yıl cari işlemlerden ziyade sermaye hareketleri önemli.

MANİSALI — Artı, ikinci bir sorun şundan doğabilir. Eğer hiç beklenmedik bir şekilde bazı ihracat pazarlarında beklenenin çok altında bir gelişme olursa -özellikle Ortadoğu açısından- 7,5 milyar dolar olarak beklenen ihracat Ortadoğu'daki gerileme dolayısıyla örneğin 7 milyara düşerse, o zaman sorun ağırlaşabilir.

AKGÜÇ — Ben sanmıyorum, bu yıl ihracatın 7,5 hatta 8 milyar doların altına düşeceğini. Çünkü dolarla ifade ediyoruz dışsatımı. Reel bir düşüş olsa bile, dolar geçen yıldan bu yana % 25 - % 30 değer kaybetti. O itibarla dolarla ifade edilecek dışsatım rakamının ben 7,5 milyar doların altına düşeceğini hiç sanmıyorum. 8 milyar dolar dolayında gerçekleşebilir.

bankacılık sisteminde donuk krediler ve teminat mektupları ile ilgili gelişmeler

Efendim, kamuoyunu en çok ilgilendiren konulardan biri de bankacılık sisteminde, bu donuk kredilerin boyutu ve bunun çözüm yollarıdır. Bu yıl banka bilançoları, Bakanlar Kurulu'nun tahsili gecikmiş alacaklara ilişkin karşılık ayrılmasını düzenleyen kararı nedeniyle biraz daha şeffaf olduğu için, tahsili gecikmiş kredilerin boyutu biraz daha fazla gözüktü bilançolarda. Gelecek yıl banka bilançoları biraz daha şeffaflaşacak. Çünkü bankalar daha fazla karşılık ayırmak zorunda kalacaklar, gecikmiş alacakları için. Şimdi bu donuk kredilerin gerçek boyutu

nedir? Nasıl çözüm yolları düşünülüyor, bu donuk ya da gecikmiş alacaklar konusunda? Buyurun, Sayın Özyeğin.

ÖZYEĞİN — Gecikmiş alacaklar açısından bankaların yanında olan en önemli faktör, zaman faktörüdür. Çünkü son 2-3 yıl içinde bankacılık sektörü gayet güzel bir gelişme gösterdi. Sektör olarak reel büyüme var. Fakat donuk kredilerin tutarı aynı ölçüde artmadı. Dolayısıyla donuk krediler/toplam krediler oranı fevkalade azaldı. Aslında donuk kredileri, toplam kredilere de değil; donuk kredileri, toplam krediler artı mali plasmanlar oranına bölmek lazım. Oranın paydasına Hazine bonolarının da girmesi lazım. Bu oranlara baktığımız zaman, sektörde bu oranlar artmakta değil tersine azalmaktadır. Çünkü Türkiye'de donuk krediler 1982 yılında başlayan ve 1983 yılında devam eden mali piyasanın sarsıntısından sonra oluşmuş kredilerdir. Bilhassa o dönemde süratle büyüyen rakamlar var, fakat bu krediler yönetim açısından gelişemeyen, yönetimi başarılı olamayan belli gruplarda toplanmıştır. Aynı zamanda da 1980 stabilizasyon programına uyum sağlayamayan, kredilerde reel faiz durumu ortaya çıktıktan sonra, borç/sermaye oranlarını kontrol edemeyen şirketlerde oluşmuştur, söz konusu donuk krediler. İyi organize olan şirketlerde ise, bugün borç/sermaye oranları çok azalmış, bu şirketlerin piyasa durumları iyileşmiştir. Türkiye'de 1984'den başlayarak 1985 senesinde yeni mali problemlere düşen büyük gruplar veya şirketler pek görmüyoruz.

AKGÜÇ — Genelde donuk kredilerin 1982-1983 yıllarında oluştuğu söylenebilir mi?

ÖZYEĞİN — Genelde mali sektör donuk kredilerin yükünü sırtında taşıyor. Bankalar karşılık ayırarak

bunları kâr-zarar hesaplarına aktarıyorlar.

AKGÜÇ — Yıllara yayarak donuk kredileri, zarar yazarak yedirecekler.

ÖZYEĞİN — Yedirdiklerini görürüz zaten bilançolarda. Ayrılan karşılık miktarları da artıyor sürekli olarak.

AKGÜÇ — Bu yıl biraz da hükümet zorladı bankaları. Tahsil gecikmiş krediler için belirli karşılık oranları getirmek suretiyle...

ÖZYEĞİN — Belirli oranlar geldi. Hiç olmazsa 1986 senesi sonunda karşılık oranlarının ne olacağı ortaya çıktı.

AKGÜÇ — Teminatsız tahsili gecikmiş alacaklar için ayrılan karşılıkların, Kurumlar Vergisi açısından gider yazılması olanağı sağlandı.

ÖZYEĞİN — Vergi avantajları sağlandı. Biliyorsunuz eskiden aciz vesikasına bağlanmadan bir borç için ayrılan karşılığın Kurumlar Vergisi matrahından indirilmesi mümkün değildi.

AKGÜÇ — Bankalar açısından diğer bir sorun, dış ülkelerde müteahhitlik hizmetleri yapan firmalar lehine vermiş oldukları teminat mektupları... Söz konusu teminat mektuplarının tutarı 1,9 milyar dolara ulaşmış durumda. Taahhütlerin yerine getirilememesi olasılığı, bankalar için bir risk doğurmuyor mu? Nitekim büyük tutarlarda olmasa da, bazı teminat mektuplarının paraya çevrildiğini biliyoruz. Sayın Özyeğin, müteahhit firmalar lehine verilen dövize dayalı teminat mektupları, önemli bir risk doğurmuyor mu?

ÖZYEĞİN — Bu sorun daha çok Libya'da müteahhitlik hizmeti yapan firmalarla ilgili. Son 2-3 yılda birçok

Garanti Bankası Menkul Kıymetler Bölümü

Hisse Senedi, Devlet Tahvili ve Hazine Bonolarını değerlendiriyor.

GARANTİ BANKASI
MENKUL KIYMETLER
BÖLÜMÜ

Garanti Bankası, etkin ve çabuk hizmetini Menkul Kıymetler konusunda da sürdürüyor.

Garanti Bankası Menkul Kıymetler Bölümü, Garanti Bankası'nın bütün şubelerinde Hisse Senedi, Devlet Tahvili, Hazine Bonosu ve altın alım-satım hizmeti veriyor. Menkul Kıymetlerinizi dilediğiniz

Garanti Bankası şubesine getirdiğinizde, Devlet Tahvilinizin ve Hazine Bononuzun bedeli, tamamı nakit olarak hemen ödeniyor.

Garanti Bankası'nın etkin ve çabuk hizmetinden Menkul Kıymetler konusunda da yararlanmak için Garanti Bankası şubelerine gelin.

GARANTİ BANKASI

Garanti Bankası Menkul Kıymetler Bölümü İstiklal Cád. 187 Galatasaray - İstanbul
Tel: 149 13 67 direkt - 143 14 80/107 santral

Türk bankası, Libya'da şu veya bu sebepten dolayı zor duruma düşmüş olan müteahhitlerin bir kısım -hepsini diyemeyeceğim- işlerini, bu zor duruma düşen müteahhitlerin de muvafakatıyla başka müteahhitlere devretmişlerdir; bankalar bu devirlerde aracı olmuştur. Orada oturmuş, başarılı olmuş müteahhitler bu işleri bitirmeye gayret etmektedirler. Bu sorun 3 sene evvel görüldüğü kadar endişe verici boyutlarda değildir, risk daha düşük seviyelere inmiştir.

AKGÜÇ — Ama hâlâ önemli bir risk var, dövize dayalı teminat mektuplarında... Tabii bankacılık sistemi açısından konuşuyoruz.

ÖZYEGİN — Tabii idarelerin mektup çözmeleri zor. İstihkak yapıldıktan sonra uzun zaman alıyor mektupların çözülmesi; Hazine'den Divan'a gidiyor, Divan'dan başka mercilere, oradan Merkez Bankası'na geliyor. Uzun bir bürokrasi var. İstihkak raporunun hazırlanmasından sonra istihkakin alınması belli bir süre alıyor; 3 ila 6 ay arasında. Ondan sonra da teminat mektupları çözülüyor. Bu mektupların üçte birinin belki çözülmüş olması gerekir, bugün hukuki olarak; en azından o kadar istihkak yapılmıştır. Ayrıca şimdi petrol anlaşması yapıldıktan sonra müteahhitler büyük ölçüde ferahladılar. Eskiden bize en az haftada bir Libya'da iş yapan bir müteahhit gelip, «Bize nakit verin işi götürelim, malzeme yollayalım oraya.» derken, şu anda birçok Türk müteahhidinin Türk bankalarında mevduatları oluşmaya başladı. Çünkü geçen sonbaharda yapılan petrol anlaşmasından sonra Libya'da iş yapan müteahhitlerin birçoğu önemli meblağlarda alacaklarını tahsil ettiler. Dolayısıyla şimdi onlar tekrar palazlandılar, güçlendiler ve bundan sonra tekrar bekleme dönemine girebilirler. Libya'yla da petrol konusunda netback an-

laşması yapıldığına göre; bu sistem, bu mekanizma çalışmaya devam edecektir.

MANİSALI — Ben bir hususu merak ediyorum Sayın Özyeğin, Libya'nın Amerika'ya karşı tutumu ve son olarak da Avrupa Ekonomik Topluluğu ile olan sürtüşmesi, Türk bankalarını nasıl etkileyecek? Türk bankaları bazı faaliyetlerinde Batı bankaları ile ortaklaşa hareket ediyorlar. Birtakım Batı Avrupa bankalarıyla hatta Amerikan bankalarıyla Ortadoğu'da müşterek taahhütlere giren bankalarımız var. Şimdi Libya, Batı dünyasını karşısına aldı, hatta Libya paralelinde bir-iki ülke de Batı Avrupa artı ABD'yi karşısına aldılar. Bunun bankacılık sektörüne kuşkusuz direkt bir etkisi olacak. Hâlen bu konuda bir etki var mı? Önelimler düşünülüyor mu?

ÖZYEGİN — Şu anda böyle bir gelişme var. Tabii firma-banka ismi açıklayamam. Belli bir batılı ülke, orada lehine teminat mektupları verilmiş olan müteahhitlerden bu mektupları geri isteme durumunda. Bu mektuplar içinde bir Türk bankasıyla konsorsiyum şeklinde verilmiş olanlar var. Teminat mektuplarının geri istenmesi halinde o Türk bankasının devreye girmesi, o müteahhidi desteklemeye devam etmesi lazım. Böyle bir durum var. Fakat tabii teminat mektubu bir Libya'daki bankaya verildikten sonra, bunun geri alınması ancak yeni bir mektupla değiştirilmesi ile mümkün olabilir. Bir Amerikan bankası bir Türk müteahhidi lehine teminat mektubu vermişse, o Türk müteahhidi gidip de kendi arzusuyla başka bankadan teminat mektubu götürüp «Bu mektubu alın, öbür mektubu geri verin.» diyemez. Mektup orada kalır, işin süresi boyunca, ABD - Libya sürtüşmesi, teminat mektuplarına yeni bir boyut getirdi.

AKGÜÇ — Ama bu konuda siz fazla büyük bir riskin geleceğini sanmıyorsunuz, Türk bankalarına; döviz teminat mektuplarına ilişkin olarak.

MANİSALI — Tırmanma artarsa, gelebilir...

ÖZYEGİN — Zaten biliyorsunuz Libya'daki işler büyük ölçüde bir inişe geçmiş durumda. 9 milyar dolara kadar tırmanan bir taahhüt vardı orada. Şu anda bu taahhüt tutarı 3 - 3,5 milyar dolar seviyesine indi. 3 - 3,5 milyar doların da takriben şu anda % 15'i mektuptur. Yani o mektup miktarı Libya'da 600 milyon dolara inmiş durumdadır. O seviyelerde değildir; sizin daha evvel bahsettiğiniz rakamlar...

AKGÜÇ — Ben bütün döviz teminat mektupları için rakam verdim; sadece Libya için değil. Türk bankacılık sisteminin tüm dış ülkelere verdiği teminat mektupları...

ÖZYEGİN — Libya'da birçok müteahhit işlerini bitirip geri dönmüştür. Yalnız birkaç tane büyük müteahhidimiz orada. Son 1 yıl içinde yeniden 3 veya 4 iş alınmıştır. Libya'daki müteahhit sayısı bir ara 100'lerin üstüne tırmanmışken, bu sene sonuna doğru benim tahminim Libya'da 25-30, 1987 sonunda da 10-15 arasında müteahhit kalacaktır.

AKGÜÇ — Bu donuk krediler ve teminat mektupları konusunda sizin ekleyeceğimiz görüşler var mı, Sayın Manisalı?

MANİSALI — Her belanın bir olumlu yönü vardır. Türk bankacılık sistemi donuk krediler sorunundan çok şey öğrenmiştir. Ben donuk kredi sorununun etkisinin azaldığını ve önümüzdeki yıllarda yavaş yavaş tasfiye edileceğine inanıyorum.

AKGÜÇ — Şöyle diyelim, banka kredileri genişledikçe, büyüdükçe

oransal olarak donuk kredilerin payı düşecektir.

MANİSALI — Bankacılık sektöründeki hastalık etkisi giderek azalacaktır.

AKGÜÇ — Efendim, bugün son olarak tartışmaya getirmek istediğim şu konu var. Biliyorsunuz yabancı bankalar özellikle 1980'den sonra Türk piyasasına girmeye başladılar, oldukça geniş bir biçimde. Ve şu sırada sayıları 18'e yükseldi. Sanıyorum başvurular sürüyor. Acaba yabancı bankalar ne getirdi. Türk bankacılık sistemine? Yabancı bankaların gelişinin etkisi uzun sürede ne olabilir?

yabancı bankaların
ülkemize gelişi,
türk bankacılık
sistemi için,
özellikle eleman
yetişmesi yönünden
çok yararlı olmuştur

ÖZYEGİN — Yabancı bankalar, Türk bankacılık sistemine büyük bir hareketlilik getirdiler. Şaka yollu söyleyeyim. En azından bankacıların ücretleri arttı, yabancı bankalar geldikten sonra. Yabancı bankalar melektaşlarım açısından çok faydalı oldu. Artık vergi cetvellerinde görüyoruz, bankacılarımız birçok tanınmış işadamını geçmiş durumdadır. Gelir Vergisi bakımından. Yabancı bankaların ülkemize gelmesi; eğitime, genç kuşak bankacıların yetişmesine büyük katkıda bulunmaktadır. Bu bankalar eğitime önem verdiği için, işe aldıkları kişileri önce eğitip sonra istihdam ettikleri için, yepyeni genç bir nesil diyebileceğimiz birkaç yüz tane 22 ile 25 yaşları arasında değişen gencimiz çok ciddi bir eğitimden

geçmektedir. Avrupa ve Amerika'da birçok yabancı banka yönetime alacağı kişileri dışarda 6 ile 9 ay arasında bir eğitime tabi tutmaktadır. Yabancı bankalar burada şube açtığı zaman, en fazla 30-35 kişilik bir kadrosu oluyor. Dört-beş şube açan Citibank hariç. Tek şube açan bankalar 30-35 kişilik bir kadro ile şubeyi açıyor ve personelin en fazla 2 veya 3'ü yabancıardan, gerisi Türklerden oluyor. American Express I.B.C.'nin eski müdürü Jan Stinchombe'un bir lafını hatırladım; bir panelde Türkiye'de American Express'in şubesinde akreditif açan, ithalat muamelelerini yürüten arkadaşların, Almanya'dakinden daha etkin bir şekilde çalıştıklarını söylemişti.

Bizim milletimiz çok kolay eğitildiği, gayet kapasiteli olduğu için, büyük ölçüde bizim gençlerimizden yararlanıyor yabancı bankalar. Yeni bir bankacılık ekolü yetişiyor Türkiye'de. Elinde çantasıyla müşteriye giden, pazarlamaya yönelik, işletmecilik nosyonu olan, rasyonel düşünen, bir muameleden bankasının ne kazanıp kazanmayacağını oturup hesap eden yeni bir ekol yetişiyor. Dolayısıyla ben en büyük faydayı bu açıdan görüyorum. Ve tabii bir de bu bankalar Türkiye'ye geldikten sonra -eskilerini saymıyorum; Cumhuriyet döneminden evvel de biliyorsunuz yabancı bankalar var Türkiye'de- ülkemizdeki bankaları da harekete geçirmişlerdir, rekabet sayesinde, Çünkü bu bankaların faaliyetleri de öncelikle Türkiye'nin 500 büyük firması üzerinde yoğunlaşıyor. Dolayısıyla rekabet olan yerde hareket vardır, bereket vardır. Biz inanıyoruz ki, bu bankaların Türkiye'ye gelmesi çok faydalı olmuştur.

AKGÜÇ — Yeterli kaynak getirdiler mi Türkiye'ye?

ÖZYEGİN — Türkiye'ye gelen kaynağı şöyle değerlendirelim. Getir-

dikleri sermaye hiç önemli değil; 6'şar milyon dolar... Mühim olan, Türkiye'yi dışarı tanıttılar. Bugün Türkiye'de faaliyette bulunan bir yabancı banka, İş Bankası'na 150 milyon dolar sağlayan bir sendika, bir grup oluşturduğu zaman, belki kendisine 5 milyon dolarlık bir risk kalıyor ama, dünyanın birçok bankasına bu riski de satıyor. Dolayısıyla Türkiye'nin ufuklarını açıyor. Diğer bankalara Türkiye'yi tanıtıyor. Türkiye'de risk almasını sağlıyor.

AKGÜÇ — Dolaylı bir şekilde kaynak sağlıyorlar.

ÖZYEGİN — Dolaylı bir şekilde kaynak sağlıyor. Bugün şimdi İkinci Boğaz Köprüsü'ne bakıyoruz. Irak-Türkiye Boru Hattı'na bakıyoruz. Bu büyük projeler yabancı bankalar tarafından finanse edildi. Eğer bu yabancı bankalar Türkiye'de olmasa idi, Türkiye, ödemeler dengesi için borçlanması gereken, yeni projeler için borçlanması gereken rakamları bulmakta ve bu fiyatlarda almakta daha zorluk çekerdi.

AKGÜÇ — Sayın Manisalı, sizin değerlendirmeniz nasıl?

MANİSALI — Sayın Özyeğin söyledi; ben baştan beri yazılarımda ve konuşmalarımda son üç-dört senedir yabancı bankaları Türkiye'de sürekli olarak savundum. Bir ara da azınlıkta kaldık; çünkü bazı büyük bankalarımız içerde buna çok büyük reaksiyon göstermişlerdi. Bu, Türk ekonomisinin dışa açılmasının normal bir sürecidir. Bankacılık alanında açılma... Yalnız açılma biraz tek yanlı oldu. Açıkçası dışardan içeriye giriş şeklinde oldu. Bizim bankacılığımız aynı oranda dışa açılmadı, ama gelen yabancı bankalar -Sayın Özyeğin'in dış kaynak kullandırma örneğinde olduğu gibi- dolaylı olarak dış piyasaları rahatlıkla ekonominin yararına ortaya çıkarabildiler ve öde-

meler dengesinde etkili oldular. Ben önümüzdeki yıllarda Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de ve Ortadoğu'da yahut Güneydoğu Avrupa'da ne dersek diyelim bir ticaret ve finans merkezi olmasında bu yabancı bankaların Türkiye'ye gelişinin büyük katkısı olacağına inanıyorum. Çünkü banka getirdiği paradan çok Türkiye'yi bütün dünyaya pazarlamaktadır. Bulduğu dış kredi yanında diğer birtakım yan hizmetler de vermektedir. Bütün bunları alt alta koymak lazım. Yabancı bankalar belki 3 milyon dolar, 6 milyon dolar gibi ufak sermayeler getirdiler ama; dolaylı etkileri çok daha büyüktür. Dolayısıyla, yarattıkları dışal ekonomileri (external economies) de hesaba katarak yabancı bankaların gelişinin aktifini ve pasifini ona göre hesaplamamız gerekir, derim.

ÖZYEGİN — Sayın Manisalı'ya iştirak ediyorum. Şimdi Türk bankalarının dışarı açılması lazım. Fakat 5 yıl önce bir Türk bankasına o zamanın Maliye Bakanı; «Buyurun ben size müsaade veriyorum. Gidin Tokyo, New York, Zürih ya da istediğiniz yerde şube açın. Sadece temsilcilik değil.» deseydi; Türk bankalarının oraya yollayacakları eğitilmiş elemanları bile yoktu. İyi derecede İngilizce bilen, uluslararası bankacılık işlemlerini bilen elemanlar yoktu. Yabancı bankaların ve onların etkisiyle Türk bankalarının da rekabet güçlerini artırmak için lisana önem vermeleri, eğitime önem vermeleri sonucu Türk bankaları da artık bu etaptan sonra dışa açılacaklar. Önümüzdeki 2-3 sene içinde göreceksiniz Türk bankaları dışarda büyük para merkezlerinde, mütakabilyet şartı olduğu için, onlar burada şube açabildiklerine göre biz de oralarda şube açma durumuna gireceğiz. Bu bankaların ne getirip ne götürdükleri konusunda aslında şöyle çok pratik bir hesap yapabiliriz. Bu-

gün Citibank Atina'da 1 elemanı 3 ay yetiştirmek için 15 bin dolar harcıyor. Bir yabancı banka diyelim ki 6 milyon dolar sermayeyle geldi. 2 milyon dolar kazandı. Bunun Kurumlar Vergisi'ni ödedikten sonra 1 milyon doları dışarı götürdü. Eğer bu banka 30-40 kişiyi eğitiyorsa, bunu bir eğitim ücreti olarak da görebiliriz.

AKGÜÇ — Şu iddia da var. Yabancı bankalar, Türk bankalarına ait bazı işleri de üstlenmiş oldukları için kendi ana kurumlarına ya da kendi yan kuruluşlarına, diğer şubelerine de bir gelir sağlıyorlar. Örneğin yabancı ülkelerde açılacak akreditifler konusunda müşterilerine baskı yapıyorlarmış. Bilançolarında görülen kârların dışında da kâr sağlıyorlar, iddiası var.

ÖZYEGİN — Efendim, tabii ki her banka kendi ağını kollayacak. Ama biz de bugün Yapı ve Kredi Bankası olarak milli bankamız olan Ziraat Bankası'na New York'ta akreditif açıyoruz. Ben New York'ta Ziraat Bankası'nı rakip olarak görmüyorum. Mümkün olduğu kadar iş veriyorum Ziraat Bankası'na. Mühim olan Türk bankalarının da birbirini desteklemesi. Bunu yapacağız.

AKGÜÇ — Yabancı bankalar gibi.

ÖZYEGİN — Bizim de diğer ülkelerde şubelerimiz olursa, Ziraat Bankası örneğinde olduğu gibi, tabii dayanışma ve destekleme olur. Yapı ve Kredi Bahreyn Şubesi de Türkiye'de birçok devlet bankasına hizmet veriyor, kredi açıyor. Aslında Türk bankalarının birbirleri arasında da güzel münasebetler var. Türkiye'deki rekabet bir tarafa, dışarıya gittiğimiz zaman, Türk bankaları ile çalışmayı tercih ediyoruz. Yapı ve Kredi Bankası olarak İş Bankası ile çalışıyoruz; Londra'da, Frankfurt'ta. Ziraat Ban-

kası ile New York'ta çalışıyoruz. Dış ülkelerde şubelerimiz arttıkça, tabii biz de kendi ağımızı müştereken genişleteceğiz.

AKGÜÇ — Sayın Özyeğin, para piyasası ve sermaye piyasasının gelişmesi için ne düşünüyorsunuz? Bankalar arası piyasa, interbank nasıl gelişebilir? Bu piyasanın günümüzde durumu ne? Bir de bankacılığımızın sermaye piyasasına yaklaşımı, önümüzdeki dönemde nasıl bir gelişme gösterebilir?

ülkemizde bankalar arası piyasa giderek gelişiyor; sermaye piyasasının gelişmesi için de, belli projeler için uzun vadeli ve banka garantili tahviller çıkarılmalı, aile şirketlerinin kontrolü kısmen üçüncü sektöre bırakılmalıdır

ÖZYEĞİN — Şimdi para piyasası zaten gelişmeye başladı. Çünkü bu yeni sistemde biliyorsunuz Merkez Bankası'na 7 günlük 14 günlük para veriliyor. Bu ilerde tahmin ediyorum 1 günden 90 güne kadar çıkacak. 7 ile 14 günlük para piyasası, 100-150 milyarlık bir boyuta göre dizayn edilmiş durumda. Bu piyasa çalışırsa, boyutu 150 milyara kadar çıkabilir. Şimdi Merkez Bankası'nın nezdinde her bankanın limiti var. Bunun boyutu belki 200 milyara kadar da çıkabilir. Bu piyasa gayet güzel çalışıyor şimdi. Saat 10'la 15 arasında bankalar teklif veriyor, teklif alıyorlar. Bankalar kime verdiklerini bilmeden ellerindeki fon fazlasını, fon isteyenlere aktarıyorlar.

AKGÜÇ — Bunun günlük hacmi ne? Bankalar arası piyasanın günlük boyutu hangi düzeye ulaştı?

ÖZYEĞİN — Şu andaki hacim, bizim alıp verdiğimiz rakamlardan hareketle diyebilirim ki, günde 3 ila 5 milyar arasında iş oluyor. Ortalama vadeye 7 ile 14 arası 10 gün dersek, demek 30-50 milyar arasında bir piyasa var şu anda. Fakat bence iş hacmi Haziran'dan sonra 100-125 milyarlık bir boyuta çıkacak ki, bütün sistemde 8 trilyon mevduat olduğuna göre, bu da takriben toplam mevduatın % 1,5 - % 2'sine çıkacaktır.

AKGÜÇ — Acaba döviz için de böyle bir piyasanın oluşması söz konusu mu, yakın bir gelecekte?

ÖZYEĞİN — Bankalar arası döviz alım-satımında kur serbestisi olması, böyle bir piyasanın oluşmasını kolaylaştırıyor. Ancak şu anda döviz kıtlığı nedeniyle bankalar arası döviz piyasası çok canlı değil.

AKGÜÇ — Sermaye piyasası için söyleyecekleriniz?

ÖZYEĞİN — Faizler düşme dönemine girdiği veya böyle bir beklenti piyasaya hâkim olduğu için, özel kesim, uzun vadeli tahvil çıkarmıyor. İki yıldan daha uzun vadeli araçları kullanmak istemiyor. Faizler daha düşük seviyelerde stabilize olduktan sonra, daha çok özel sektör tahvili çıkacak. Fakat benim kanaatim, belli projeler için artık daha uzun vadeli, banka garantili tahviller çıkarılması lazım. Mesela Türkiye'de belli bir proje yapılacaksa, daha uzun vadeli ama değişken (floating) faizli tahviller çıkarılmalı. Faizin iniş beklenirken, sabit faizli enstrümanlarla borçlanmanın maliyeti yüksek olur.

AKGÜÇ — Dalgalı veya değişken faizli araçlar kullanılmalı.

ÖZYEĞİN — Dalgalı bir sistem... Değişken veya dalgalı faizli tahvil-

lerde faiz, şimdilik Hazine bonoları faizlerine bağlanabilir. Bir de tabii faizler indikten sonra yatırımlarla beraber hisse senedi piyasası da canlanabilir. Ki burada menkul kıymet fonları, yatırım fonları da kurulmaya başlanabilir.

AKGÜÇ — Sizin bankanın menkul kıymetler yatırım fonu konusunda bir girişimi de oldu galiba. Bu fon çalışıyor mu?

ÖZYEGİN — Şimdilik çalışmıyor. Çalıştırmak için bekliyoruz. Küçük çapta da olsa işin başlatılması önemli. Çünkü eğer bu tür araçlar kullanılacaksa; kamuoyuna, potansiyel müşterilere bu araçların çalıştığını göstermek, o araçlarda güven yaratmak, koridorda ayak trafiğini artırmak gerek. Görülüyor ki bizim millet konulara çok süratli bir şekilde intibak ediyor, alıyor. Köprü Gelir Ortaklığı Senetleri gibi... Biz 25 milyar TL'lik senet sattık, 3 saat içinde. Ve şu an da her geri geleni satıyoruz. Portföyümüzde bir liralık köprü senedi yok.

AKGÜÇ — Sayın Özyeğin, bankaların dalgalı faizli bono çıkarmalarına ne dersiniz? Böyle bir mali araç çalışır mı mali piyasada? Firmaların çıkartmış oldukları kısa süreli bonoların bankalar aracılığı ile halka satılmasının şansı ne olabilir?

ÖZYEGİN — Olabilir tabii. Bütün bunlar mali piyasaları daha mükemmel bir piyasaya götürmeye yönelik tedbirler. Bugün aslında bizim elimizde ticari senetler var, ama bu senetlerin bankalar arasında alış-satışı yapılmıyor.

AKGÜÇ — Sade bankalara değil, büyük firmaların çıkarmış olduğu bonoların halka satışı...

ÖZYEGİN — Tabii, halka da satılabilir. Böylece bankaların likidite imkânları da artıyor, bunları elden

çıkarmak durumu olduğu zaman. Biz mesela daha 1 sene öncesine kadar portföyümüzde bulunan Hazine bonolarının tamamını 6 ay veya 1 yıl vadeli bir yatırım olarak görüyorduk. Şimdi bizim bugünkü ciromuza göre, elimizdeki bütün Hazine bonolarını 70 gün içinde çıkarma potansiyelimiz var. Hergün bunun yetmişte birini elden çıkartmak kaydıyla. Bu imkân Hazine bonolarını çok likit bir değer haline getiriyor. Ve dolayısıyla bir piyasanın para sıkışması durumunda bunları kolaylıkla elden çıkarabileceğimiz için, bize sürekli likidite sağlıyor. Eskiden olduğu gibi kredileri zaman zaman daraltma, kesme gibi sorunlar yaratmıyor. Çok daha verimli ve likidite politikasını kolaylaştırıyor.

AKGÜÇ — Bankalar, Hazine bonosu portföyleri ile daha likit hale geldiler.

ÖZYEGİN — Bunlar çok önemli.

AKGÜÇ — Sayın Manisalı, sizin bu konuda ekleyeceğiniz?

MANİSALI — Benim de ekleyeceğim şu : Türkiye'de aile şirketleri yapısından sıyrılmaya olmadıkça, aileler şirketlerinin kontrolünü kısmen üçüncü sektöre bırakmadıkça; Türkiye'de sermaye piyasası gelişemez. Büyük şirketlerimiz hep aile içinde kaldıkça, sözün kısası kârlar şu veya bu nedenle şirket içinde tutulma imkânlarına kavuşturulduğu sürece, dışarı çıkmadığı sürece; halka açılma geçici olacaktır. Türk halkı önemli mahzurlarla karşılaşmıştır. 1970'lerde canlanma görülen bu sektör daha sonrasında yine aile şirketlerinin yapısı dolayısıyla hisse senedi alanlarının büyük zarar gördüğü bir duruma dönüşmüştür. Sermaye piyasası sorununun temelinde aile şirketlerinin yapısı yatmaktadır.

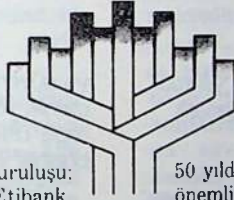
AKGÜÇ — Teşekkürler.

ANKARA
SIGORTA

1936 - 1986

Türkiye'de Ankara Sigorta Önemlidir

Ülkemizin üç büyük kuruluşu:
Türkiye İş Bankası. Etibank.
Türk Ticaret Bankası 50 yıl önce
Ankara Sigorta'yı kurdu.
Ankara Sigorta güçlü.
sağlam doğdu 50 yıl önce.
Gelişti. Büyüdü.
Türkiye'nin önemli sigortacısı oldu.

50 yıldır Ülkemizin belli başlı büyük,
önemli kuruluşlarının
sigortasını üstlendi. Başarıyla.
Yurt yüzeyine yayılmış
acente ve şubeleriyle çağdaş
sigortacılık hizmeti sunan
Ankara Sigorta saygın, güvenilir
sigortacılığın temsilcisi oldu.

ANKARA SIGORTA
"Sağlam Sigorta"

Genel Merkez: Bankalar Cad. No 80 Karaköy/İstanbul
Tel: 1431385 (5 hat) Telex: 24394 ASUR TR

Gelişme... Başarı... Üstün hizmet...

Türk bankacılığının son yıllarda en hızlı gelişen ve en başarılı bankası; Dışbank'tır.

Bu gelişme ve başarıyı Dışbank'ın üstün hizmet anlayışı; ciddi, tutarlı bir yönetimin uygulamakta olduğu bilinçli bir ekonomik politika oluşturmaktadır.

Bir Dışbank şubesine geldiğinizde; Dış ticaret mevduat bankacılığında istikrar

ve güveni; ticari bankacılıktaki etkinlik ve verimliliği Dışbank'a özgü, üstün hizmet anlayışı içinde bulabilir ve yararlanabilirsiniz.

Siz de, Dışbank'ı izleyin!.. Gelişmesinden... veriminden ve üstün bankacılık hizmetlerinden yararlanın.

DIŞBANK

Türk Dış Ticaret Bankası

Genel Müdürlük
Cumhuriyet Cad. 291
80200 Harbiye-İstanbul
Teleks : 22059 kdt tr
Telegraf : Dışbankum-İstanbul
Telefon : 146 51 50 (5 hat)
146 10 00 (5 hat)
P.K. : 11 80222 Şişli-İstanbul
Fak : 147 94 87

İstanbul Merkez Şubesi
Cumhuriyet Cad. 201
80200 Harbiye-İstanbul
Teleks : 27758 dta tr
Telegraf : Dışbank Harbiye-İstanbul
Telefon : 146 51 50 (5 hat)
146 10 00 (5 hat)
P.K. : 11 80222 Şişli-İstanbul
Fak : 140 27 26

İzmir Şubesi
Cumhuriyet Bulvarı 98
35210 İzmir
Teleks : 32368 izm tr
Telegraf : Dışbank İzmir
Telefon : 25 95 24 (3 hat)
P.K. : 818 3214 Paşaport-İzmir
Fak : 114 97 70

Ankara Şubesi
İmre Cad. 19
06440 Yenimahalle-Ankara
Teleks : 42411 dnt tr
Telegraf : Dışbank-Ankara
Telefon : 33 25 90 (5 hat)
P.K. : 58 6642 Yenimahalle-Ankara
Fak : 118 85 17

Karşıyaka Şubesi
Rüstem Cad. 135
80000 Karşıyaka-İstanbul
Teleks : 28174 dnt tr
Telegraf : Dışbank Karşıyaka-İstanbul
Telefon : 131 48 05 (4 hat)
P.K. : 1327 80003 Karşıyaka-İstanbul
Fak : 1151 43 39

Şişli Şubesi
Şişli Meydanı 202
80200 Şişli-İstanbul
Teleks : 30343 dnt tr
Telegraf : Dışbank Şişli-İstanbul
Telefon : 131 33 96 (4 hat)
P.K. : 368 80223 Şişli-İstanbul
Fak : 1148 01 74

Bursa Şubesi
George Cad. 101
16070 Kurumlu-Bursa
Teleks : 32186 dnt tr
Telegraf : Dışbank-Bursa
Telefon : 64 140 (3 hat)
P.K. : 368 16002 Uluçami-Bursa
Fak : 166 154

Merlin Şubesi
Uluy Cad. 2819
01040 Merzifon
Teleks : 67294 dnt tr
Telegraf : Dışbank-Merzifon
Telefon : 19 555 - 18 870
P.K. : 1204 23002 Merzifon-Merzifon
Fak : 1168 84

Adana Şubesi
Fırtına Cad. 27
01010 Adana
Teleks : 61641 dnt tr
Telegraf : Dışbank-Adana
Telefon : 21 077 - 12 994 - 20 455
P.K. : 2521 01010 Merkez-Adana
Fak : 118 252

Antalya Şubesi
Ali Çetinkaya Cad. 7
07040 Antalya
Teleks : 56234 dnt tr
Telegraf : Dışbank-Antalya
Telefon : 14 006 - 11 122
P.K. : 1131 07040 Merkez-Antalya
Fak : 120 002

Denizli Şubesi
Enver Paşa Cad.
Kırsal İşareti Hilvan B. Blok
20100 Denizli
Teleks : 59575 dnt tr
Telegraf : Dışbank-Denizli
Telefon : 14 002 - 21 847
P.K. : 153 20001 Merkez-Denizli
Fak : 21 541 - 22 709

Kadıköy Şubesi
Habibî Cad. 315
81040 Etiler-İstanbul
Teleks : 29132 dnt tr
Telegraf : Dışbank-Kadıköy-İstanbul
Telefon : 358 05 23 - 358 88 91
P.K. : 14 81040 Etiler-İstanbul
Fak : 1250 38 19

BANKACILIK

1985 YILINDA Bankalar, Mevduat ve Krediler

DR. ÖZTİN AKGÜÇ

I. Genel Çizgileriyle Gelişmeler

1 1985 yılında ülkemizde bankacılık, mevduat ve krediler alanındaki gelişmeler, genel çizgileriyle şöyle özetlenebilir :

1 — 1984 yılı sonunda ülkemizde (T.C. Merkez Bankası dahil) 48 olan banka sayısı 1985 yılı sonunda 51'e yükselmiştir. 1985 yılında ülkemizde faaliyete geçen bankalar, Adabank A.Ş., Chemical Mitsui Bank A.Ş. ve Saudi American Bank'tır. Saudi American Bank, şube açma yolu ile ülkemizde faaliyete geçmiştir.

2 — Türk bankacılık sisteminin yapısı 1985 yılında önemli bir değişme göstermemiştir. Türkiye'nin önde gelen dört ticaret (mevduat) bankası, T.C. Ziraat Bankası, Türkiye İş Bankası, Akbank ve Yapı ve Kredi Bankası, 1985 yıl sonu itibariyle toplam mevduatın % 65,2'sine, toplam kredilerin de (kalkınma ve yatırım bankaları hariç) % 57,5'ine egemen bulunmaktadır. Bu oranlar bir önceki yıl sırasıyla % 66,4 ve % 54,7 idi. Önde gelen dört büyük bankanın mevduat ve krediler içindeki payının % 65,2 ve % 57,5 düzeylerinde bulunması, Türk bankacılık sisteminde yo-

ğunlaşmanın (temerküzün) olduğunu ve yeni banka girişlerine karşın oligopolistik yapının sürdüğünü göstermektedir.

3 — Özellikle 1980 yılından sonra ülkemizde faaliyette bulunan yabancı banka sayısındaki artışa ve bunların sayılarının 1985 yılı sonunda 15'e yükselmesine karşın; söz konusu bankalarının 1985 sonu itibariyle toplam birleşik mevduatta payı % 2,1, mevduat bankaları kredileri içindeki payları da % 3,7'dir. Bir önceki yıl yabancı bankaların toplam mevduat içindeki payı % 2,3, krediler içindeki payları da % 3,4, idi. Görülüyor ki, yabancı banka sayısındaki artışa karşın, bu bankaların mevduat ve krediler içindeki payları hemen hemen değişmemiş, düşük düzeylerde kalmıştır.

4 — 1985 yılında banka şube sayısı, 66 artarak, yıl sonunda 6292'ye yükselmiştir. Şube sayısındaki artış oranı yaklaşık olarak % 1,1'dir. Şube sayısı, bu artışa karşın, 1982 yılı sonunda 6375 olan düzeyine ulaşamamıştır. Ancak 1983 ve 1984 yıllarında azalan banka şube sayısının 1985 yılında yeniden artış göstermesi dikkati çekmektedir.

5 — Mevduat artışı, görünürde 1984 yılına göre hızlanmıştır. 1985 yılı sonunda toplam mevduat, bir önceki yıla kıyasla % 64,0 oranında artarak 8 trilyon 813,8 milyar TL'ye yükselmiştir. 1985 yılında mevduat artış hızı, son beş yılda 1981'den sonraki en yüksek düzeyine ulaşmıştır. 1985'den önceki yıllarda mevduat artış hızı 1981'de % 102,6, 1982'de % 58,9, 1983'de % 29,5, 1984 yılında da % 58,7 idi.

Banka bilançolarının şeffaflığının tartışıldığı bir dönemde bankaların 1985 yıl sonunda da yapay işlemlerle mevduat rakamlarını önemli ölçüde şişkin gösterdikleri gözlenmektedir.

Gerçekten Kasım/1985 sonu itibarıyla 7,2 trilyon TL olan toplam mevduat Aralık ayında % 21,5 oranında yaklaşık olarak 1,6 trilyon TL artış göstermiştir. Diğer bir deyişle 1985 yılındaki 3,4 trilyon TL tutarındaki mevduat artışının % 47,0'si, son bir ayda gerçekleşmiş görünmektedir. Özellikle yapay işlemlere elverişli olan ticari ve bankalar mevduatında yıl sonundaki artışlar dikkati çekici boyutlarda olmuştur. Kasım/1985 ayı sonunda 1,3 trilyon TL olan ticari mevduat, Aralık/1985 sonunda 1,9 trilyon TL'ye yükselmiş, diğer bir deyişle yaklaşık olarak % 47 oranında artış göstermiştir. Bankalararası mevduattaki artış ise daha göze çarpmaz boyutlarda olmuş, Kasım/1985'de 240 milyar TL olan söz konusu mevduat, yılın son ayında hemen hemen 3'e katlanarak 780 milyar TL'ye yükselmiştir. 1986 yılı başında bankalar ve ticari mevduatta azalışlar, yıl sonunda söz konusu mevduat türlerinde oldukça önemli boyutlarda yapay artışlar olduğunu ortaya koymaktadır. Kaba bir tahminle 1985 yılı sonunda bankacılık sisteminin toplam mevduatı 800 milyar TL kadar şişkin gösterdiği söylenebilir.

Bankaların, yıl sonunda yapay iş-

lemlerle, mevduatlarını yüksek gösterdikleri, bir tür vitrin süsleme işlemi yaptıkları bilinen ve gözlenen bir olaydır. Ancak 1985 yılında bunun ölçüsünün kaçırıldığı, toplam mevduatın % 10 dolayında şişkin gösterildiği sonucuna varılmaktadır.

6 — 1985 yılında toplam mevduat ortalama % 64,0 oranında artmış gözükmeyle beraber, mevduat türleri itibarıyla artış hızları farklı olmuştur. En hızlı artış % 114,6 ile bankalararası mevduatta görülmüş, bunu % 63,5 oranında artış ile ticari mevduat, % 60,1 oranı ile tasarruf mevduatı ve % 55,2 oranı ile de resmi mevduatta artış izlemiştir. Yukarıda açıklandığı gibi, yıl sonunda yapılan yapay işlemlerle bankalararası mevduat ile ticari mevduatın şişkin gösterilmesi, anılan mevduat türlerindeki artış hızını abartmıştır.

7 — Mevduat türlerindeki farklı artış hızları, 1985 yılında da bankaların mevduat yapısını (mevduat kompozisyonunu) sınırlı ölçüler içinde de olsa etkilemeye devam etmiştir. Tasarruf mevduatının payı (toplam mevduat içinde payı binde 2 olan diğer mevduat ile birlikte) % 60,9'dan % 59,4'e; ve resmi mevduatın payı da % 10,6'dan % 10,1'e gerilerken; ticari mevduatın payı % 21,7 olarak değişmemiş; buna karşı bankalararası mevduatın payı % 6,8'den % 8,8'e yükselmiştir. Bankalararası mevduatın payının yükselmesinde; kuşkusuz yıl sonunda yapılan yapay karşılıklı mevduat etkili olmuştur.

8 — İzlenen faiz politikası en belirgin etkisini mevduatın vade yapısı üzerinde göstermektedir. Vadeli ve vadesiz mevduat oranları arasındaki marjın daraltılıp veya genişletilmesi mevduatın vade yapısı üzerinde etkili olmaktadır. 1985 yılında vadeli toplam mevduatın (ihbarlı mevduat dahil) toplam mevduat içindeki payı % 56'dan % 60,6'ya yükselirken, va-

desiz mevduatın payı % 44,0'dan % 39,4'e gerilemiştir.

Faiz oranlarındaki farklılığın tasarruf mevduatının vade yapısı üzerindeki etkisi daha belirgindir. 1985 yılında vadeli tasarruf mevduatının (ihbarlı mevduat dahil) toplam tasarruf mevduatı içindeki payı % 86,6'dan % 88,4'e yükselirken, vadesiz tasarruf mevduatının payı % 13,4'den % 11,6'ya gerilemiştir. 1985 yılında vadeli ve vadesiz mevduat arasındaki faiz marjının, önemli bir değişiklik göstermemesi, mevduatın vade yapısındaki değişikliğin de sınırlı kalmasına yol açmış; mevduatın vade yapısı, 1984 yılına kıyasla göze çarpıcı bir değişiklik göstermemiştir.

9 — Özel kanunlarla kurulmuş KİT veya bağlı ortaklık şeklindeki bankaların (kamu bankalarının) toplam mevduat ve banka kredileri içindeki payları 1985 yılında da artmaya devam etmiştir. Kamu bankalarının, geçen yıl toplam mevduat içindeki payları % 43,5'den % 44,3'e; ticaret bankaları kredileri içindeki payı da % 48,9'dan % 50,6'ya yükselmiştir.

10 — T.C. Merkez Bankası'nın bankacılık sistemine açmış olduğu krediler (reeskont ve avanslar) 1985 yılında sınırlı bir şekilde genişleme göstererek, 273,5 milyar TL'den 1985 yıl sonunda 306,5 milyar TL'ye yükselmiştir. TCMB'nin son yıllarda esas itibarıyla kamu kesiminin, özellikle Hazine'nin nakit açıklarını karşılamak zorunda kalması, bankaların kaynakları arasında TCMB kredilerinin önemini büyük ölçüde azaltmaktadır. TCMB kredilerinin banka kaynakları içinde payı 1983 yılında % 11,2 iken, bu pay 1984 yılında % 3,5'e gerilemiş; 1985 yılı sonunda da % 2,0 dolaylarına değin düşmüştür.

11 — 1985 yılında bankalarda öz-kaynak artış hızı önceki yıllara kıyasla yavaşlamıştır. Anılan yıl ban-

kaların özkaynakları % 34,6 oranında artarak, yıl sonunda (TCMB hariç) 1 trilyon 118,7 milyar TL'ye yükselmiştir. Bir önceki yıl, kalkınma ve yatırım bankaları da dahil, bankacılık sisteminde özkaynak artışı % 81,9 oranında idi.

Mevduat ve ticaret bankaları olarak nitelendirebileceğimiz bankalar grubunda özkaynak artışı, görece olarak daha yüksek, % 45,9 oranında olmuş, söz konusu bankalarda 1984 yılı sonunda 427,1 milyar TL olan özkaynaklar, 1985 yılı sonunda 623,1 milyar TL'ye yükselmiştir. Ancak ticaret veya mevduat bankalar grubunda da özkaynak artışının, önceki yıllara kıyasla yavaşladığı gözlenmektedir. Bu grup bankalarda özkaynak artışı 1981 yılında % 214,0 oranına kadar yükselmiş iken, izleyen yıllarda özkaynak artış hızı yavaşlayarak sırasıyla % 73,2, % 81,3, % 56,9 olmuş ve 1985 yılında da % 45,9 oranına düşmüştür.

Özkaynak artış hızının yavaşlaması, banka kaynakları arasında, özkaynakların payının da düşmesine yol açmıştır. Mevduat veya ticaret bankalarının dönem kârı dahil özkaynaklarının toplam kaynaklar içindeki payı 1984 yılında % 9,5'e kadar yükselmiş iken, 1985 yılı sonunda % 5,7'ye gerilemiştir.

12 — 1984 yılından itibaren bankalar için yeni bir kaynak, «Döviz Tevdiat Hesapları» giderek önem kazanmaya başlamıştır. 1983 yılı sonunda Döviz Tevdiat Hesapları'nın tutarı 30,7 milyar TL iken, 1984 yılında 517,6 milyar TL'ye, 1985 yılı sonunda da 1.153,8 milyar TL'ye (yaklaşık olarak 2 milyar dolara) yükselmiştir. Döviz Tevdiat Hesapları'nın banka kaynakları içindeki payı % 8 dolaylarındadır.

13 — 1985 yılında banka kredileri, önceki yıllarla kıyaslanmayacak ölçüde hızlı bir gelişme göstermiştir. Tüm banka kredileri (kalkınma ve

yatırım bankaları dahil) 1985 yılında % 66,1 oranında artarak yıl sonunda 6 trilyon 506,9 milyar TL'ye yükselmiştir. Tüm banka kredilerinde artış hızı, 1983 yılında % 32,6, 1984 yılında da % 31,3 idi.

Devlet Yatırım Bankası kredileri hariç bankaların kredi hacmi, 1985 yılı sonunda 6 trilyon 180,4 milyar TL'lik bir boyuta ulaşmıştır. Devlet Yatırım Bankası kredileri dikkate alınmadığında, 1985 yılında kredi hacmindeki yıllık artış oranı % 72,2'ye yükselmektedir.

1985 yılı sonunda kalkınma ve yatırım bankaları kredileri dışında bankaların kredi hacmi 5 trilyon 891,8 milyar TL'dir. Bu düzey, bir önceki yıla kıyasla, banka kredilerinde % 74,8 oranında artış ifade etmektedir. 1984 yılında ise, kalkınma ve yatırım bankaları kredileri hariç, banka kredilerinde artış oranı % 29,1 idi. Hangi kapsamda incelenirse incelensin, 1985 yılında banka kredileri, önceki yıllara kıyasla, hızlı bir genişleme göstermiştir. Yıl sonunda yapılan bazı yapay işlemler bu artışı abartmış olsa dahi, 1985 yılında gözlenen olgu, banka kredilerinin yeniden hızlı artış eğilimi içerisine girmiş olmasıdır. Bu eğilimin 1986 yılının ilk yarısında daha da şiddetlenerek sürdüğü gözlenmektedir.

14 — Bankalarda kredi/mevduat oranı, 1985 yılında % 67,1'e yükselmiştir. 1984 yılında % 62,7'ye kadar gerilemiş olan kredi/mevduat oranı, 1985 yılında kredilerin, mevduattan daha hızlı genişlemesi ve bankaların mevduat dışındaki kaynaklarının da artışı sonucu, 1985 yılında % 67,1'e çıkmıştır. Kredi/mevduat oranında bu yükselişe karşın, 1983 yılı düzeyi olan % 77,1'e henüz ulaşılammıştır.

15 — Son yıllarda Türk bankacılığının dışa açılma çabalarına karşın, dışa açılma 1985 yılında da bir aşama kaydetmemiştir. Ulusal banka-

ların dış ülkelerdeki şube sayısı (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki 8 şube dahil) 13 olup, önceki yıllara kıyasla bir artış göstermemiştir. Dış ülkelerdeki şubelerin mevduatının toplam mevduat içindeki payı % 2,2, kredilerin toplam krediler içindeki payı da yine % 2,2 oranındadır. Bu oranlar, bir önceki yıl sırasıyla % 2,1 ve % 1,4 idi.

16 — 1985 yılında bankaların toplam kârı sınırlı ölçüler içinde artmış, kârlılık oranları ise genelde düşmüştür. 1985 yılında bankacılık sisteminin toplam kârı (T.C. Merkez Bankası hariç ve zarar eden bankaların dönem zararları indirildikten sonra) 262 milyar 758 milyon TL'dir. 1984 yılında bankacılık sisteminin kâr toplamı (TCMB hariç) 222 milyar 578 milyon TL idi. Buna göre 1985 yılında bankaların toplam kârlarında artış oranı % 18'dir. Bir önceki yıl ise banka kârları olağanüstü boyutta % 171 oranında artış göstermiş idi.

Yatırım ve kalkınma bankaları (Devlet Yatırım Bankası, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Sınai Yatırım ve Kredi Bankası) hariç, bankaların 1985 yılında kâr toplamı (dönem zararları indirildikten sonra) 240 milyar 985 milyon TL'dir. Bu kapsamdaki bankaların 1984 yılı kârları toplamı ise 180 milyar TL idi. Yatırım ve kalkınma bankaları dışında banka kârlarında 1985 yılında artış % 33,2 oranındadır.

1985 yılında banka kârlarındaki artış oranının sınırlı ölçüler içinde kalmasının en önemli nedeni, bankalarda faiz marjının (alınan faiz ve komisyonlarla, verilen faiz ve komisyonlar arasındaki farkın) görece olarak daralmasıdır. 1983'de % 20,0, 1984'de % 19,8 olan faiz marjı 1985'de % 15,2'ye inmiştir.

1985 yılında bankacılık sisteminin kâr/öz sermaye oranı (TCMB hariç) % 23,5'dir. Bu oran bir önceki yıl

% 26,8 idi. İncelenen yılda banka kârlarındaki artışın sınırlı ölçüler içinde kalışı, genelde bankaların kâr/öz sermaye oranlarında düşüşe yol açmıştır. Ancak banka grupları itibarıyla kâr/öz sermaye oranları farklı olmuştur. Ticaret veya mevduat bankaları olarak nitelendirdiğimiz bankalarda (ihtisas bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları dışındaki bankalarda) öz sermaye kârlılık oranı % 26,7'dir. Bir önceki yılda da söz konusu oran % 26,9 idi. 1985 yılında bankacılık sisteminin genelinde öz sermaye kârlılığındaki düşüş, esas itibarıyla kalkınma ve yatırım bankalarının, kâr oranlarındaki düşüştü kaynaqlanmıştır. Gerçekten geçtiğimiz yılda kalkınma ve yatırım bankalarında öz sermaye kârlılığı ortalama olarak % 12,0'ye değin gerilemiştir.

1985 yılında kamu ve özel bankalarda öz sermaye kârlılığının azalmasına karşılık, yabancı bankalarda hafifte olsa yükselmiştir. 1985 yılında kamu bankalarında (DYB hariç) kâr/öz sermaye oranı, ortalama % 21,4'dür. Bu oran, ihtisas bankaları dışında kamu mevduat (ticaret) bankalarında % 17,2'ye kadar düşmektedir. Bir önceki yıl ise kamu bankalarında ortalama kâr/öz sermaye oranı % 21,9 idi. Özel bankalarda 1984 yılında % 31,5 olan öz sermaye kârlılığı, 1985 yılında % 28,1'e gerilemiştir. Yabancı bankalarda ise, öz sermaye kârlılığı 1984'de % 48,7 iken, geçen yıl % 51,6'ya yükselmiştir. Yabancı bankalarda öz sermaye kârlılığının yüksekliği, bu bankalarda faiz marjının % 30 kadar yükselmesinden kaynaklanmaktadır.

Bankalar, 1985 yılında da salt kredilendirme faaliyetinden zarar etmişlerdir. Gerçekten bankaların, kambiyo kârları, iştirak ve kuruluşlardan aldıkları kâr payları ve muhtelif gelirleri hesaba katılmadığında, aldıkları faiz ve komisyonlarla verdikleri faiz ve komisyonlar arasındaki

fark, personel giderleri ile diğer işletme giderlerini karşılamamaktadır. Bankaların gelir tablolarında muhtelif gelir ve kârların 1985 yılında 106,6 milyar TL'ye kadar yükselmesi, anılan yıl en azından bazı bankaların kârlarını şişkin gösterdikleri izlenimini vermektedir.

II. Sayısal Bilgiler ve Değerlendirmeler

Türkiye Bankalar Birliği'nin «Bankalarımızın 1985 Sonu Bilanço, Kâr ve Zarar Hesapları, Teşkilat, Mevduat ve Kredileri Hakkında Bilgiler»i içeren 137 sayılı yayını ile TCMB'nin «1985 Yıllık Raporu»ndan yararlanarak; 1985 yılında banka, mevduat ve krediler alanındaki gelişmeler sayısal olarak aşağıdaki bölümlerde ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmaya çalışılmıştır.

A. Kurumsal Gelişmeler

1 — Faaliyette Bulunan Bankalar

1985 yılı sonunda ülkemizde faaliyette bulunan banka sayısı 51'dir. Mevcut bankalar aşağıdaki şekilde ayırıma tabi tutulabilir (Tablo I):

TABLO I
1985 Yıl Sonunda
Türkiye'de Faaliyette Bulunan Bankalar

Bankalar	Adet
- Emisyon Bankası (T.C. Merkez Bankası)	1
- Ulusal Bankalar Özel Yasalarla Kurulmuş Bankalar	33
- (T.C. Merkez Bankası hariç) Ticari Bankalar	13
- Yabancı Bankalar	20
- Özel Kalkınma ve Yatırım Bankaları	2
Toplam	51

1985 yılında ülkemizde ulusal banka olarak Adabank; yabancı banka

olarak Chemical Bank (A.B.D.), Mitsui Bank (Japonya) ve ENKA Holding A.Ş.'nin ortak girişimleri ile kurulan Chemical Mitsui Bank faaliyete geçmiş, ayrıca Saudi Arabistan kökenli Saudi American Bank de şube açmıştır.

1986 yılında yabancı bankaların ülkemizde şube açma eğilimlerini sürdürdükleri gözlenmektedir. Nitekim 1986 yılının ilk yarısında Bank of Bahrain and Kuwait B.S.C.; Banque Indosuez (Fransız) ve Standard Chartered Bank (İngiliz) şube açmışlardır. Ayrıca Akbank ile Banque National de Paris (BNP)'nin ortak olarak kurdukları BNP-Ak Bankası A.Ş. yabancı banka olarak faaliyete geçmiş; ülkemizde şube olarak faaliyet gösteren American Express I.B.C. ise Koç - American Bank A.Ş. tarafından devralınmıştır. Böylece 1986 yılının ilk yarısında ülkemizdeki yabancı banka sayısı 18'e, toplam banka sayısı da (T.C. Merkez Bankası dahil) 55'e yükselmiştir. Koç - Amerikan Bank A.Ş., sermayesinin çoğunluğu ile yönetim ve denetimini Türklere ait olan banka niteliğinde olduğundan, ulusal ticari bankalar grubunda yer almaktadır.

2 — Şube Sayısı

1985 yılında banka şube sayısı 66 artarak 6226'dan 6292'ye yükselmiştir. Şube sayısındaki artış oranı yaklaşık olarak % 1,1'dir. Artış oranının çok düşük düzeyde olmasına karşın, 1983 ve 1984 yılında azalış gösteren banka şube sayısının 1985 yılında yeniden artış göstermeye başlaması dikkati çekmektedir. Şube sayısına bankalarımızın yurt dışında bulunan 13 şubesi de (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde 8, F. Almanya'da 2, İngiltere'de 1, A.B.D.'de 1, Bahreyn'de 1 şube) dahil bulunmaktadır.

1970 - 1985 döneminde banka şube sayısındaki gelişmeler, «Tablo II»de verilmiştir.

TABLO II
Banka Şube Sayısındaki Gelişmeler
(1970 - 1985)

Yıllar	Şube Sayısı	Yıl İçinde Açılan Şube Sayısı	Artış Oranı (%)
1970	3210	262	8.8
1971	3427	217	6.8
1972	3682	255	7.4
1973	4023	341	9.3
1974	4425	402	10.0
1975	4605	180	4.1
1976	4835	230	5.0
1977	5238	403	8.3
1978	5484	247	4.7
1979	5769	284	5.2
1980	5975	206	3.6
1981	6265	290	4.8
1982	6375	110	1.7
1983	6284	(91)	-1.4
1984	6226	(58)	-0.9
1985	6292	66	1.1

Türkiye'de son yıllarda banka şube sayısının azalması, 1985 yılındaki artışa karşın, banka şube sayısının halen 1982 düzeyinin altında bulunması; (i) Bankacılık faaliyetine ilişkin düzenlemelerle banka şubeleri için öngörülen sermaye miktarının arttırılması; (ii) Bankaların artan maliyetleri karşısında daha rasyonel bir şube politikası izleyerek, zararlı veya az mevduatlı şubelerini kapatmaları veya birleştirmeleri; (iii) Mevduatın pahalı bir kaynak halini alması sonucu şube bankacılığının çökücülüğünü yitirmesi; (iv) Büyük bankaların yurt yüzeyinde örgütlenmelerini büyük ölçüde tamamlamış olmaları ile açıklanabilir.

1986 yılında da, bu etmenlerin etkisi ile şube sayısındaki artışın, çok sınırlı ölçüler içinde kalacağı tahmin edilebilir.

Banka şubelerinin bölgelerarası dağılımı 1964 - 1985 yılları arasında karşılaştırmalı olarak «Tablo III»de verilmiştir.

TABLO III
Banka Şubelerinin Bölgearası Dağılımı

Bölgeler	1961		1981		1982		1983		1984		1985	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1. Orta Kuzey	261	13.7	941	15.1	956	15.0	941	15.0	940	15.1	957	15.2
2. Ege	360	18.9	1259	20.1	1283	20.2	1266	20.2	1242	20.0	1254	20.0
3. Marmara	548	28.7	1722	27.5	1731	27.3	1705	27.2	1669	26.9	1707	27.2
4. Akdeniz	162	8.5	576	9.2	595	9.4	594	9.5	603	9.7	598	9.5
5. Kuzey Doğu	82	4.3	193	3.1	195	3.1	192	3.1	192	3.1	193	3.1
6. Güney Doğu	101	5.3	244	3.9	247	3.9	243	3.9	242	3.9	241	3.8
7. Karadeniz	176	9.2	610	9.8	618	9.7	615	9.8	613	9.9	611	9.7
8. Orta Doğu	99	5.2	283	4.5	290	4.5	287	4.5	284	4.6	287	4.6
9. Orta Güney	118	6.2	428	6.8	441	6.9	428	6.8	428	6.8	431	6.9
T o p l a m	1907	100.—	6256	100.—	6366	100.—	6271	100.—	6213	100.—	6279	100.—

Not: Yurt dışındaki şubeler dahil edilmemiştir.

1935 yılında yeni açılan şube sayısı çok sınırlı olduğundan, şubelerin bölgelerarası dağılımı, önceki yıllara kıyasla hemen hemen bir değişiklik göstermemektedir. Şube dağılımında Orta Kuzey, Marmara ve Orta Güney bölgelerinin payı, önceki yıla göre, bindelerle ifade edilebilecek ufak artışlar gösterirken; Akdeniz, Karadeniz ve Güney Doğu bölgelerinin payı hafif azalışlar göstermiştir.

Banka şubelerinin bölgesel dağılımı, 1964 - 1985 dönemi gibi daha geniş bir zaman boyutu içerisinde incelendiğinde, banka şubelerinin ülkenin gelişmiş yörelerinde ve büyük kentlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Gerçekten Kuzey Doğu, Güney Doğu, Orta Güney ve Orta Doğu gibi 26 ili kapsayan gerice yörelerdeki banka şubelerinin toplam banka şube sayısına oranı 1964 yılında % 21

◆ Eğlence hayat sigortasına benzer, yaşlandıkça pahalıya mal olur.

Kim Hubbard

iken, bu oran 1985 yılında % 18,4'e düşmüştür. Üç büyük ilimizdeki (İstanbul: 1179, Ankara: 532, İzmir: 473) banka şube sayısı ise, toplam banka şube sayısının (2184/6292) % 34,7'sini oluşturmaktadır.

B. Banka Kaynakları

Banka kaynakları, esas itibariyle özkaynaklar, mevduat ve Merkez Bankası kredilerinden oluşmaktadır. 1984 yılından itibaren bu kaynaklara Döviz Tevdiat Hesapları da eklenmiştir. Söz konusu kaynaklarda 1985 yılında gözlenen gelişmeler ayrıntılı olarak aşağıdaki bölümlerde açıklanmıştır.

1 — Özkaynaklar (Öz Sermaye)

Ülkemizde bankaların özkaynakları (T.C. Merkez Bankası hariç) 1985 yılı sonu itibariyle ayrıntısı (Tablo IV)de gösterildiği gibi 1.118.693 milyon TL'dir. T.C. Merkez Bankası da dahil edildiğinde, bankacılık sisteminin özkaynakları 1.139.162 milyon TL'ye yükselmektedir.

1985 yılında banka özkaynaklarında artış oranı % 34,6'dır.

«Tablo IV»de yer alan rakamlara Etibank, Sümerbank'ın bankacılık faaliyeti dışında kullandıkları özkaynaklar ile kalkınma ve yatırım bankaları da dahil bulunmaktadır. Özellikle gösteren bu bankalar hariç tutulursa, ticaret bankaları olarak nitelendirilebileceğimiz bankaların öz sermayelerindeki gelişmeler 1970 - 1985 döneminde şöyledir (Tablo V):

Ticaret bankaları olarak nitelendirilebileceğimiz bankalar grubunun öz sermayesi 1985 yılında % 45,9 oranında artarak yıl sonunda 623 milyar 159 milyon liraya yükselmiştir. Bu grup bankaların öz sermayelerinin 1984 yılında % 56,9 oranında artış gösterdiği dikkate alındığında, öz sermaye ar-

tışının görelisi olarak yavaşladığı sonucuna varılabilir. Son üç yıldır bankaların öz sermaye artışları bir ölçüde yeniden değerlendirilmeden kaynaklanmaktadır. Oto - finansman olanakları sınırlı olan bankaların yedek akçelerindeki artış, banka öz sermayelerindeki artışın daha çok yeniden değerlendirilme sonucu olduğunu ortaya koymaktadır. Yeniden değerlemenin etkisi giderildiğinde, 1981 yılında % 214 kadar yükselmiş banka öz sermaye artış hızının, anılan yıldan bu yana yavaşlamakta olduğu gözlenmektedir.

3182 sayılı Bankalar Kanunu ve anılan kanunun 78 inci maddesi uyarınca Bakanlar Kurulu'nun yapmış

TABLO IV
Bankaların Öz Sermaye Yapıları (Milyon TL)
(1985 Sonu İtibariyle)

Bankalar	İtibari Sermaye	Ödenmiş Sermaye	Yedek Akçeleri	Dönem ve Geçmiş Yıl Zararları	Öz Sermaye Toplamı
- Özel Yasalarla Kurulmuş Bankalar (TCMB, DYB ve DESİYAB hariç)	579.890	341.309	153.968	8.654	486.623
- Diğer Ulusal Bankalar (Ticaret Bankaları)	229.250	166.480	213.608	2.341	377.747
- Kalkınma ve Yatırım Bankaları	316.000	161.589	40.171	—	201.760
- Özel (TSKB ve SYKB)	16.000	14.746	6.564	—	21.310
- Kamu (DYB ve DESİYAB)	300.000	146.843	33.607	—	180.450
- Yabancı Bankalar	38.253	38.253	14.629	319	52.563
Toplam	1.163.393	707.631	422.376	11.314	1.118.693
T.C. Merkez Bankası	25	25	20.444	—	20.469
Genel Toplam	1.163.418	707.656	442.820	11.314	1.139.162

Not: (1) 1985 yılı kârlarından, yedek akçelere eklenecek bölüm öz sermaye hesabına dahil edilmemiştir.

(2) Banka bilançolarının pasifinde yer alan karşılıkların ne kadarının aktiflerdeki değer düşüşleri için ayrıldığı, ne kadarının yedek akçe niteliğinde olduğu konusunda ayırım yapılmadığından, karşılıklar öz sermaye hesabına dahil edilmemiştir.

olduğu düzenleme, bankalar için zorunlu en az sermaye ve şubelere ayrılması gereken sermaye tutarlarını önemli ölçüde artırmış bulunmaktadır. Ayrıca özkaynakların, bankalarda genel kredi hacmi, bir gerçek veya tüzel kişiye açılacak kredi sınırları, iştiraklere verilebilecek krediler, iştiraklere ayrılacak sermaye tutarı, limit dahilinde verilecek teminat mektupları, yabancı bankaların verecekleri mukabil kefalet (kontrgaranti) karşılığı verilecek teminat mektupları, bankaların edinebilecekleri taşınmaz mallar için bir sınır ve ölçü oluşturması; bankaları, daha fazla özkaynakla çalışmaya zorlamaktadır.

Bankaların özkaynakları, banka alacaklılarına karşı bir güvence oluş-

turduğundan, bankaya itibar ve prestij kazandırdığından, yasal zorunluluklar dışında banka işletmeçliğinin gerekleri de bankalarda özkaynakların sürekli artmasına yol açmaktadır.

Bankalarda öz sermaye yapısı incelendiğinde, genelde, öz sermayenin, % 63'ünün ödenmiş sermayeden, % 37'sinin de yedek akçelerden (zararlar indirildikten sonra) oluştuğu görülmektedir. Ancak bu oranlar, banka grupları itibarıyla farklıdır. Kamu bankalarında (Devlet Yatırım Bankası ve DESİYAB hariç) öz sermayenin % 70'ini ödenmiş sermaye, % 30'unu da yedek akçeler oluşturduğu halde; özel ticaret bankalarında öz sermayenin % 44,1'ini ödenmiş sermaye, % 55,9'unu ise yedek akçeler oluşturmaktadır. Kamu bankaları ile özel bankaların özkaynak yapıları farklı görüntü vermektedir. Kamu bankalarında özkaynakların en önemli ögesinin ödenmiş sermaye olmasına karşılık; özel bankalarda kârdan ayrılan yedek akçeler ile değer artış fonu ve değer artış karşılıkları özkaynakların önemli bölümünü oluşturmaktadır.

Yabancı bankalar, 1980'den sonra ülkemize gelmekte olduklarından, söz konusu bankalarda henüz bir yedek akçe birikimi olmamıştır. Büyük bir bölümü yeni ve dar mükellef olan bu bankaların, yeniden değerlendirme yapma hakları da olmadığından, değer artış fonları da oluşmamaktadır. Bu nedenlerle yabancı bankalarda özkaynakların 1985 sonu itibarıyla oluşumu, yaklaşık olarak % 73 ödenmiş sermaye, % 27 yedek akçeler şeklindedir.

2 — Mevduat

Banka kaynakları arasında en önemli yeri oluşturan mevduatta 1985 yılında gözlenen gelişmeler ayrıntılı olarak aşağıda açıklanmıştır:

TABLO V

Ticaret Bankalarının

Öz Sermayelerindeki Gelişmeler 1970 - 1985

Yıllar	Ticaret Bankalarının Öz Sermayeleri * (Milyon TL)	Önceki Yıla Kıyasla Artış Oranı
1970	3.331	—
1971	3.997	% 20
1972	4.317	% 8
1973	5.261	% 22
1974	5.611	% 7
1975	6.485	% 16
1976	8.077	% 25
1977	10.241	% 27
1978	12.232	% 20
1979	18.233	% 49
1980	27.600	% 51
1981	86.700	% 214
1982	150.180	% 73,2
1983	272.234	% 81,3
1984	427.067	% 56,9
1985	623.159	% 45,9

(*) T.C. Merkez Bankası, Sümerbank, Etibank, Denizcilik Bankası, İller Bankası, Turizm Bankası, Yatırım ve Kalkınma Bankası, DESİYAB hariç.

a) Mevduatta Gelişmeler
(Genel Olarak)

1985 yılı sonunda genel mevduat hacmi (bankalararası mevduat dahil) 1984 yılına göre 3 trilyon 439,4 milyar TL artarak 8 trilyon 813,8 milyar TL'ye ulaşmıştır. Bankalararası mevduat dışında mevduat hacminin (konsolide mevduatın) ulaştığı büyüklük ise 8 trilyon 33,6 milyar TL'dir.

1970 - 1985 döneminde mevduat-taki gelişmeler, mevduat türleri itibarıyla, ayrıntılı olarak «Tablo VI»da verilmiştir. 1985 yılında mevduatta gözlenen gelişmeler ana hatlarıyla şöyle özetlenebilir:

(i) 1985 yılında % 64,0 olan mevduat artış hızı, 1984 yılına göre yükselmış olmakla beraber, 1981 yılı düzeyine ulaşamamıştır. Toplam mevduatta yıllık artış hızları 1979 yılında % 51,7; 1980'de % 66,0, 1981'de

% 102,6, 1982'de % 58,7, 1983'de % 29,6 ve 1984 yılında da % 58,6 olmuştur. Söz konusu artış hızları, cari fiyatlarıdır. Yukarıdaki oranlar, son yıllarda ülkemizde en hızlı mevduat artışının (gerek nominal gerek reel olarak) 1981 yılında gerçekleştiğini, izleyen yıllarda bu düzeye yaklaşamadığını ortaya koymaktadır.

(ii) 1985 yılında da mevduat türlerindeki artış hızları birbirinden farklı olmuştur. En hızlı artış % 114,8 ile bankalar mevduatında görülmekte, bunu % 63,5 oranında artışla ticari mevduat, % 60,1 oranında artışla tasarruf mevduatı izlemektedir. Geçen yıl en yavaş artan mevduat türü % 55,2 ile resmi mevduat olmuştur. Ancak yıl sonunda yapay işlemlerle bankalar ve ticari mevduat toplamının şişkin gösterilmesi, hem toplam mevduat artış hızını hem de söz ko-

TABLO VI

Mevduatta Gelişmeler
(Milyon TL)

Yıllar	Tas. Mev.		Tic. Mev.		Res. Mev.		Bank. Mev.		Toplam Mev.	
	Tutar	Art. Or.	Tutar	Art. Or.	Tutar	Art. Or.	Tutar	Art. Or.	Tutar	Art. Or.
1970	25.043	20	7.270	20	3.933	19	1.817	60	38.063	19
1971	33.229	33	9.462	30	5.785	47	3.099	70	51.575	35
1972	42.103	27	12.978	37	7.913	37	7.879	154	70.873	37
1973	53.523	27	16.212	25	10.498	33	4.238	(46)	84.464	19
1974	64.604	21	22.836	41	11.628	11	3.525	(17)	102.593	21
1975	82.866	28	32.374	42	17.134	47	16.375	365	148.749	45
1976	97.409	18	45.357	40	20.080	17	30.940	89	193.785	30
1977	123.245	26	63.936	41	26.080	30	30.276	(2)	243.537	26
1978	160.757	30	87.280	36	35.348	36	39.531	31	322.916	33
1979	237.200	47	155.976	79	50.925	44	45.916	16	490.017	52
1980	385.812	63	286.963	84	84.125	65	56.859	24	813.758	66
1981	909.152	136	469.798	64	157.391	87	111.758	97	1.648.099	103
1982	1.513.943	67	660.088	40	220.334	40	220.436	97	2.614.801	59
1983	1.943.851	28	819.749	24	365.255	66	257.906	17	3.386.761	30
1984	3.270.778	68	1.169.290	43	571.042	56	363.281	41	5.374.391	59
1985	5.235.537	60	1.911.693	63	885.239	55	780.183	115	8.813.831	64

Not: 1979 - 1984 yıllarında diğer mevduat, tasarruf mevduatı içinde gösterilmiştir.

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği yayınları.

nusu mevduat türlerinin artış hızlarını abartmıştır.

(iii) 1985 yılında mevduat türlerinin artış hızlarının farklı olmasına karşın, mevduatın yapısı (kompozisyonu) bir önceki yıla kıyasla önemli bir değişiklik göstermemiştir.

(iv) Ticari mevduatın artış hızı bir önceki yıla kıyasla artarak % 63,1 olmuştur. 1980 yılından sonra yavaşlama eğilimi gösteren ticari mevduat artış hızının son iki yıldır yeniden yükselme eğilimi içerisine girdiği gözlenmektedir. Gerçekten yıl sonu rakamlarına göre ticari mevduat yıllık artış hızları 1980 - 1985 yılları arasında sırasıyla % 84,0, % 64,0, % 40,5, % 24,2, % 42,6 ve % 60,1 olmuştur. Ticari mevduat artış hızında 1980 yılından sonra görece yavaşlama, ticari mevduatın toplam mevduat içindeki payının, 1980 yılında % 35,3 iken 1984 yılında % 21,7'ye kadar gerilemesine yol açmış, 1985 yılında da bu pay değişmemiştir. Kaldı ki, ticari mevduat, genellikle yıl sonlarında kabarık gösterilmektedir. Nitekim 1985 yılı sonunda, banka bilançolarına göre, ticari mevduat toplamı 1 trilyon 911,7 milyar TL olmasına karşın, 1986 yılının ilk ayında 900 milyar TL'ye yakın bir düşüş göstererek yaklaşık olarak 1 trilyon TL'ye inmiştir. Yılın ilk aylarındaki gelişmeler, 1985 yılı sonunda ticari mevduatın önemli boyutta siskin gösterildiği izlenimini vermektedir.

Yıl sonundaki abartma bir yana bırakılacak olursa, 1985 yılında ticari mevduattaki gelişme sınırlı ölçüler içinde kalmıştır. Kaldı ki, bankalardaki ticari mevduatın önemli bir bölümünün gerçek mevduat olup olmadığını tartışılabilir. Söz konusu mevduatın bir bölümünün yapay işlemlerle türetilmiş olması olasılığı fazladır. Firmaların içinde bulunduğu likidite sıkıntısı, 1985 yılında da ticari mevduattaki gelişmenin sınırlı ölçülerinde kalmasına yol açmıştır.

(v) 1970'li yıllarda bankalararası mevduatta artış hızını belirleyen en önemli etmen, bankalar mevduatı şeklinde gelen Döviz Çevrilebilir Türk Lirası Mevduat Hesapları (DÇM) olmuştur. DÇM girişlerinin yavaşlaması, bankalar mevduatında artış hızının son yıllarda diğer mevduat türlerine kıyasla daha ılımlı ölçüler içerisinde kalmasına yol açmaktadır. Kaldı ki 1979 yılında Londra'da imzalanan DÇM erteleme anlaşması çerçevesinde, dışarıda yerleşik tüzel kişilerin açmış oldukları DÇM hesaplarının önemli bir bölümü T.C. Merkez Bankası tarafından üstlenilmiştir. Bu nedenle bankalar mevduatının bir bölümünü, DÇM hesaplarından dönüşmüş T.C. Merkez Bankası mevduatı oluşturmaktadır. 1985 yıl sonu itibarıyla TCMB'nin bankalardaki bu tür mevduatının tutarı 5.164 milyon TL'ye kadar inmiştir.

1985 yılında bankalar mevduatındaki artış hızı önceki yıllara kıyasla artarak % 114,8'e yükselmiştir. Bankalararası mevduatın özellikle yıl sonunda büyük artış göstermesi sonucu, söz konusu mevduatın, toplam mevduat içindeki payı % 8,8'e kadar yükselmiştir. Ancak 1976-1985 döneminde bankalar mevduatının toplam mevduat içindeki payının azaldığı görülmektedir. Gerçekten, bankalar mevduatının, Döviz Çevrilebilir Mevduat hesaplarının etkisi ile 1976 yılında toplam mevduat içindeki payı % 15,9'a kadar yükselmiş iken, bu pay 1984 yılında % 6,8'e değin gerilemiş; ancak 1985 yılında % 114,8 gibi olağanüstü olarak nitelendirilebilecek bir artış sonucu yeniden % 8,8'e yükselmiştir.

Bankalar mevduatı da yıl sonlarında kabarık gösterilmeye elverişli bir mevduat türü olmaktadır. Nitekim 1985 yılının son ayında söz konusu mevduatın 500 milyardan fazla artış göstermesi bankalar mevduatının da yıl sonunda önemli ölçüde

şişkin gösterildiği kanısını doğurmaktadır.

(vi) Açıklanan bilgilere göre, 1985 yılında resmi mevduatla artış önceki yıllara göre daha yavaştır. 1984 yılında % 56,3 oranında artış göstermiş olan resmi mevduatta artış hızı 1985'de % 55,2 olmuştur.

T.C. Merkez Bankası Yasası'na göre «Hazine ve katma bütçeli idarelerle, özel idare ve belediyelere ait paraların, kurulu olduğu yerde T.C. Merkez Bankası şubelerine, kurulu bulunmadığı yerlerde de muhabirlerine yatırılması» zorunlu bulunmaktadır (1211 sayılı Kanun m. 41). Bu nedenle de resmi mevduat, daha çok T.C. Merkez Bankası ve bu bankanın muhabiri T.C. Ziraat Bankası'nda toplanmaktadır.

(vii) 1985 yıl sonunda toplam mevduatın % 59,4'ünü (diğer mevduat dahil) tasarruf mevduatı, % 21,7'sini ticari mevduat, % 10,1'ini resmi mevduat ve % 8,8'ini de ban-

kalar mevduatı oluşturmaktadır. Mevduatın türler itibariyle dağılımında bir önceki yıla kıyasla gözlenen değişiklik, bankalar mevduatının payının yükselmesine ve ticari mevduatın payının değişmesine karşılık, tasarruf ve resmi mevduatın paylarının azalmasıdır. Gerçekten 1985 yılında bankalar mevduatının toplam mevduat içindeki payı % 6,8'den % 8,8'e yükselirken, ticari mevduatın payı % 21,7 olarak aynı kalmış; tasarruf mevduatının payı % 60,9'dan % 59,4'e, resmi mevduatın payı da % 10,6'dan % 10,1'e gerilemiştir.

Geniş bir zaman aralığı içinde bankacılık sisteminde mevduat bileşimi incelendiğinde önemli değişimler gözlenmektedir. Mevduatın ana gruplar itibariyle bileşimi ve bu bileşimde 1970-1985 döneminde oluşan değişimler «Tablo VII»de izlenebilir.

Bankalardaki mevduat bileşimi 1970-1985 gibi oldukça uzun bir zaman kesiti içinde incelendiğinde tasarruf mevduatının payının 1980 yı-

TABLO VII

Mevduatın Ana Gruplar İtibariyle Bileşimi (%)

Yıllar	Tasarruf Mev. (*)	Ticari Mev.	Resmi Mev.	Bankalar Mev.
1970	65.8	19.1	10.3	4.3
1971	64.4	18.4	11.2	6.0
1972	59.3	18.3	11.2	11.2
1973	63.4	19.2	12.4	5.0
1974	63.0	22.3	11.3	3.4
1975	55.7	21.8	11.5	11.0
1976	50.3	23.4	10.4	15.9
1977	50.6	26.3	10.7	12.4
1978	49.8	27.0	10.9	12.3
1979	48.4	31.8	10.4	9.4
1980	47.4	35.3	10.3	7.0
1981	55.1	28.5	9.6	6.8
1982	57.9	25.2	8.4	8.5
1983	57.4	24.2	10.8	7.6
1984	60.9	21.7	10.6	6.8
1985	59.4	21.7	10.1	8.8

(*) 1979'dan İtibaren Diğer Mevduat dahil.

lına kadar sürekli düştüğü, anılan yıldan sonra görece olarak yükselmesine karşın, henüz 1970'li yılların başlarındaki düzeyine ulaşamadığı görülmektedir. Son yıllarda firmaların içinde bulunduğu likidite sıkıntısı, ticari mevduat artış hızını sınırlandırarak söz konusu mevduat türünün toplam mevduat içindeki payının özellikle 1980 yılından sonra gerilemesine yol açmıştır.

(viii) İzlenen faiz politikası, en belirgin etkisini mevduatın vade yapısında göstermektedir. 1980 yılında vadesiz ve vadeli mevduatın toplam mevduat içindeki payları sırasıyla % 72,5 ve % 27,5 iken, bu oranlar sırasıyla 1981 yılında % 55,4 - % 44,6, 1982 sonu itibarıyla de % 49,2 - % 50,8 olmuş, böylece ilk kez vadeli mevduatın payı, vadesiz mevduatı aşmış idi. 1983 yılı başlarında faiz rejiminde yapılan değişiklikle, vadeli ve vadesiz mevduat arasındaki faiz farkının daraltılması, vadeli mevduatın payının anılan yılda gerilemesine yol

açmıştır. 1983 yılı sonlarından itibaren faiz farkının yine vadeli mevduat lehine değiştirilmesi sonucu, 1985 yılı sonu itibarıyla vadeli mevduatın (ihbarlı mevduat dahil) payı % 60,6'ya değin yükselmiştir.

(ix) Mevduatın kaynağı veya sektörel dağılımı «Tablo VIII»de verilmiştir.

Mevduatın sektörel dağılımı ve ya nereden kaynaklandığı incelendiğinde, 1980 yılından sonra hanehalkının mevduat içindeki payının % 42,8'den % 52,8'e yükseldiği, buna karşılık özel işletmelerin payının % 31,2'den % 17,2'ye düştüğü görülmektedir. İzlenen faiz politikası ile özel işletmelerin içinde buldukları likidite sıkıntıları, kuşkusuz mevduatın sektörel dağılımında etkili olmaktadır.

(x) Mevduatın bölgelerarası dağılımı ve bu dağılımda 1970-1985 döneminde gelişmeler «Tablo IX»da izlenebilir.

1985 yılında mevduatın bölgelerarası dağılımında bir önceki yıla kı-

TABLO VIII
Mevduatın Kaynağı İtibarıyla Dağılımı (%)
-Sektörel Dağılım-

Kaynak veya Sektör	1981	1982	1983	1984	1985
Kamu İdareleri	6.1	4.6	6.8	7.2	7.6
Kamu Girişimleri	4.4	3.5	3.7	4.2	4.1
Diğer Finansal Kurumlar	5.2	7.9	7.3	7.1	5.7
Kalkınma Yatırım Bankaları	0.1	0.1	0.1	0.1	0.2
Sosyal Güvenlik Kurumları	5.0	6.2	5.7	5.3	4.0
Sigorta Şirketleri	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1
Kooperatifler	0.1	1.5	1.4	1.6	1.4
Özel Girişimler	25.3	22.4	21.0	17.8	17.2
Hanehalkı	44.6	46.2	53.1	55.1	52.8
Mevduat Sertifikası	9.8	10.9	3.5	5.5	8.4
Diğer	4.6	4.5	4.6	3.1	4.2
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

yaşla önemli bir değişiklik görülmemekte, bölgelerin paylarındaki değişiklik, bindelerle ifade edilebilecek ölçüler içinde kalmaktadır. Böyle olmakla beraber yine de Marmara Bölgesi'nin payının az da olsa yükselerek % 42,3'den % 43,0'e yükseldiği gözlenmektedir.

Mevduatın bölgelerarası dağılımı 1970-1985 dönemi gibi daha geniş bir zaman boyutu içinde incelendiğinde, özellikle Marmara Bölgesi'nin payının yükseldiği (% 39,1'den % 43,0'a), gerici yöreler olarak nitelendirilebilecek bölgelerin paylarının ise azaldığı görülmektedir. 1970 yılında 26 illi kapsayan Kuzey Doğu, Güney Doğu, Orta Doğu ve Orta Güney bölgelerinin toplam mevduat içindeki payı % 10,9 iken, bu oran 1985 yılı sonunda % 7,1'e gerilemiştir. Karadeniz Bölgesi'nin toplam mevduat içindeki göreceli payının düşüşü daha dikkat çekici boyutlarda olmuş; bu bölgenin toplam mevduat içindeki payı 1970 - 1985 döneminde, % 7,9'dan % 5,0'e gerilemiştir. «Tablo IX», ülkemizde mevduatın dağılımı açısından denge-sizliğin azalmadığını, aksine artmakta olduğunu ortaya koymaktadır.

(xi) Türk bankacılık sisteminin yurt dışına açılma çabalarına karşın, yurt dışındaki 13 şubenin topladığı mevduat 1985 yıl sonu itibarıyla 192,2 milyar TL olmuştur. Dış ülkelerdeki

mevduatın, toplam mevduat içindeki payı ancak % 2,2 dolaylarındadır.

b) Tasarruf Mevduatındaki Gelişmeler

Toplam mevduat içinde % 60 dolayında paya sahip olan tasarruf mevduatında 1985 yılındaki gelişmeler ana hatları ile şöyle özetlenebilir:

(i) Tasarruf mevduatı, 1985 yılında % 60,1 oranında artarak yıl sonunda 5 trilyon 212,9 milyar TL'ye yükselmiştir. 1981 yılında % 102,6 oranında 1982 yılında da % 66,5 oranında artan tasarruf mevduatı 1983 yılında yavaşlama göstermiş, anılan yıl tasarruf mevduatındaki artış % 28,5 oranında kalmış idi. 1984 yılında tasarruf mevduatı yeniden hızlı artış göstermiş ancak bu hız, 1985 yılında devam etmemiştir.

(ii) Vadeli ve vadesiz tasarruf mevduatındaki gelişme hızları birbirinden farklı olmuş; vadesiz mevduat % 38,5 oranında artarken vadeli tasarruf mevduatında artış hızı % 63,4 oranına ulaşmıştır.

(iii) Vadeli ve vadesiz tasarruf mevduatındaki gelişmelerin farklı oluşu, tasarruf mevduatının vade yönünden bileşimini etkilemiş; vadeli mevduatın payı % 86,6'dan % 88,4'e yükselirken vadesiz tasarruf mevdu-

TABLO IX

Mevduatın Bölgelerarası Dağılımı (%)

Bölgeler	1970	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Orta Kuzey	22.1	20.5	19.8	19.9	20.8	21.2	22.8	24.6	23.8	23.8
Ege	13.5	12.9	12.9	12.9	12.9	11.9	12.9	13.2	13.8	13.7
Marmara	39.1	41.6	42.6	43.0	44.9	46.8	44.5	42.1	42.3	43.0
Akdeniz	6.5	8.5	8.5	8.1	7.2	6.8	7.0	7.0	7.0	7.4
Kuzey Doğu	1.8	1.7	1.6	1.6	1.5	1.2	1.3	1.3	1.2	1.1
Güney Doğu	1.4	1.6	1.4	1.4	1.2	1.3	1.2	1.2	1.2	1.0
Karadeniz	7.9	6.6	6.7	6.6	5.6	5.3	4.9	5.2	5.2	5.0
Orta Doğu	3.3	2.6	2.5	2.6	2.2	2.1	2.1	2.1	2.1	2.0
Orta Güney	4.4	4.0	4.0	3.9	3.7	3.4	3.3	3.3	3.4	3.0

ma eğilimi göstermiştir. Gerice veya kalkınmada öncelikli yöre olarak nitelendirilebilecek beş bölgenin (Kuzey Doğu, Güney Doğu, Orta Doğu, Orta Güney ve Karadeniz) toplam tasarruf mevduatı içindeki payları 1970 yılında % 22 düzeyinde iken, 1985 yılında «Tablo XI»de gösterildiği gibi % 14,4'e düşmüştür. «Tablo XI», ülkemizde bölgelerarası dengesizliklerin diğer bir göstergesi olmaktadır.

(vi) Tasarruf mevduatının, büyüklük ve hesap adetleri itibariyle 1985 yılında dağılımı şöyledir (Tablo XII):

«Tablo XII», tasarruf mevduatının, hesaplar itibariyle dağılımındaki dengesizliği ortaya koymaktadır. Hesapların % 82,8'i toplam tasarruf mevduatının % 8,4'ünü oluşturduğu halde; mevduatın % 91,6'sı, hesap sahiplerinin % 17,2'sine ait bulunmaktadır.

2 milyon TL'den fazla tasarruf mevduatı hesap sayısı 517.484 olup, toplam hesap sayısının % 1,7'sini oluşturmasına karşılık, toplam mevduatın % 43,5'ine sahip bulunmaktadır. Mevduat gruplarının, toplam mevduat ve hesap adedi içindeki pay-

larının karşılaştırılması, mevduatın bireyler arasındaki dağılımındaki dengesizliği göze çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır. Kaldı ki, yukarıdaki ayırım, hemen adedleri itibariyledir. Yüksek gelirli bir mudiin, birden fazla büyük tutarda da hesabı olabilir. Tablo, hesap adedine göre değil de mudi sayısına göre düzenlenebilseydi, mevduatın dağılımındaki çarpıklığın boyutu daha çarpıcı biçimde görülebilecekti.

c) T.C. Merkez Bankası'nın Bankacılık Sistemine Açmış Olduğu Krediler

1985 yıl sonu itibariyle T.C. Merkez Bankası'nın bankacılık sistemine açmış olduğu krediler toplamı 306 milyar 515 milyon TL olmuştur. 1984 yılı sonunda TCMB'nin bankacılık sistemine açmış olduğu kredilerin toplamının 273.496 milyon TL olduğu dikkate alındığında, geçen yıl TCMB'nin bankalara açmış olduğu krediler, 33.019 milyon TL, diğer bir deyişle % 12 oranında artış göstermiştir. Özellikle 1983 yılından sonra, TCMB'nin Hazine'nin nakit açıklarını kapatmaya yönelik bir politika izlemesi, bankacılık sistemine açmış oldu-

TABLE XII
Tasarruf Mevduatının Hesaplara Dağılımı
(1985)

Mevduat Grupları (Hesabın Büyüklüğü)	Toplam (Milyon TL)	Hesap Adedi	Pay (%)	
			Toplam	Hesap Adedi
0 - 100.000	438.723	24.715.831	8,4	82,8
100.001 - 500.000	901.265	2.920.246	17,3	9,8
500.001 - 1.000.000	814.476	1.123.778	15,6	3,8
1.000.001 - 2.000.000	791.050	574.217	15,2	1,9
2.000.001 - 3.000.000	502.111	217.957	9,6	0,7
3.000.001 - 4.000.000	345.797	108.378	6,6	0,4
4.000.001 - 5.000.000	296.075	68.052	5,7	0,2
5.000.001 - +	1.123.394	123.097	21,6	0,4
Toplam	5.212.891	29.851.556	100,0	100,0

ğu kredilerde önemli boyutlarda daralmalara yol açmaktadır. Bir yandan mevduat artışı hızlanırken, diğer yandan TCMB'nin bankalara açmış olduğu kredilerdeki görece daralma, TCMB reeskont ve avans kredilerinin banka kaynakları arasındaki payının % 2 dolaylarına kadar gerilemesine neden olmuştur. TCMB'nin 1980-1985 döneminde bankacılık kesimine açmış olduğu krediler «Tablo XIII»de gösterilmiştir.

«Tablo XIII», 1985 yılında TCMB'nin özellikle dışsattımın finansmanına yönelik kredilerinde büyük bir daralma olduğunu ortaya koymaktadır. Anılan yıl TCMB'nin dışsattımın finansmanına yönelik kredileri 33.613 milyon TL'den 6.989 milyon TL'ye düşerken, söz konusu kredilerin, TCMB kredileri içindeki payı da % 2,3'e değin gerilemiştir.

TCMB'nin sınav kredileri 1985 yılında oransal olarak artmış, TCMB'nin

bankacılık kesimine açmış olduğu krediler içindeki payı % 70,4'den % 79,3'e yükselmiştir. Sanayi kesimine açılan orta vadeli krediler 174,9 milyar TL'den 241,8 milyar TL'ye yükselerek en fazla artış gösteren kredi türü olmuştur. Son yıllarda TCMB'nin Bankacılık kesimine açmış olduğu kredilerin, orta vadeli kredilerde yoğunlaştığı görülmektedir. TCMB'nin orta vadeli sanayi kredilerinin genişlemesinin en önemli nedenleri; (i) döviz kredisi kullanan sanayicilerin kur değişiklikleri nedeniyle karşılaştıkları güçlükleri hafifletecek düşük faizli reeskont kredisi uygulaması ile (ii) çok ortaklı şirketlerin yarım kalmış yatırımlarının tamamlanması ve işletme sermayesi finansmanının sağlanması amacıyla Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (DESİYAB) aracılığı ile kullanılabilen bir reeskont kredisi tesis edilmesidir.

TABLO XIII

**T.C. Merkez Bankası'nın
Bankacılık Kesimine Açmış Olduğu Krediler (Milyon TL)**

	1980		1982		1983		1984		1985	
	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%
Tarım Kredileri	24.970	16.9	4.811	1.7	7.327	1.4	5.045	1.8	4.916	1.6
Sanayi Kredileri	51.208	34.6	133.348	46.0	201.318	38.6	192.574	70.4	243.115	79.3
Küçük Sanatkâr Dışsattım Kredileri	7.381	5.0	11.832	4.1	20.330	3.9	24.671	9.0	27.117	8.8
Ticaret Kredileri	48.110	32.5	100.605	34.7	181.456	34.8	33.613	12.3	6.999	2.3
Diğer Krediler	16.346	11.0	39.277	13.5	111.047	21.3	17.593	6.5	24.368	8.0
Toplam	148.015	100.0	289.873	100.0	521.478	100.0	273.496	100.0	306.515	100.0

Kaynak: T.C. Merkez Bankası Yıllık Raporlarından yararlanılarak düzenlenmiştir.

Not: Devlet Yatırım Bankası'na, Sümerbank'a ve T.C. Ziraat Bankası aracılığı ile tarım kredi kooperatiflerine açılan krediler hariç.

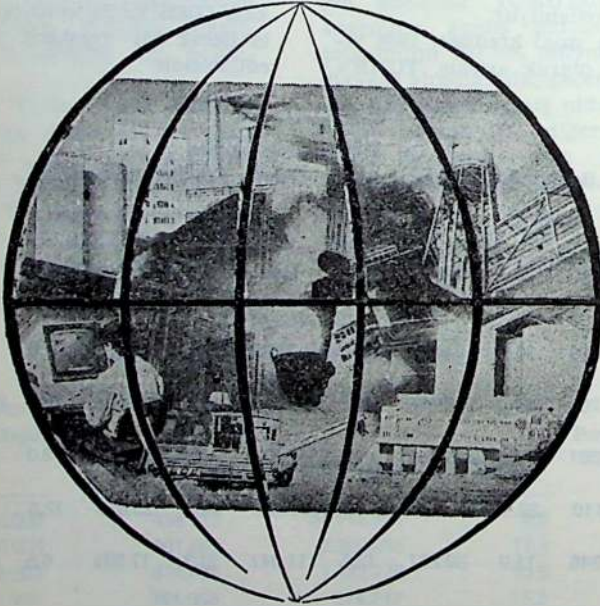
1985 yılında TCMB'nin, bankacılık kesimine açmış olduğu ticari kredilerde de hafif bir genişleme görülmektedir. Bir yılda 6,7 milyar TL dolaylarında artış gösteren ticari kredilerin payı da % 6,0'dan % 8,0'e yükselmiştir.

TCMB'nin tarım kredilerinde, son yıllarda olağanüstü boyutlarda bir gerileme görülmektedir. Söz konusu krediler, 1985 yılı sonunda 5 milyar TL'ye, görece payı da % 1,6'ya düşmüştür. Ancak bu gerileme, tarım kredilerinin tahkim edilerek, Merkez Bankası krediler hesabından «İtfaya

Tabi Hesaplar»a aktarılmasından doğmuştur. T.C. Ziraat Bankası'nın «30.12.1982 tarih ve 2569 sayılı Kanun» gereğince Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri için 1977-1981 yıllarında TCMB'den sağlamış bulunduğu reeskontabl destekleme kredileri, uzun süreli Hazine borcu şekline dönüştürülmüştür. Anılan yasa uyarınca tahkim edilen kredi tutarı 60.662 milyon TL'dir.

«Tablo XIII»de ortaya konduğu gibi, TCMB, son yıllarda özellikle teşvik edilen sektörlerdeki yatırımları, orta vadeli reeskont ve avans kredi-

Ciddi ve istikrarlı yönlendirme, tasarrufun güvencesidir.

Türkbank, tasarrufun güvencesine
ve yönlendirilmesine
gösterdiği
özen ve ciddiyetle, ülke ekonomisine
büyük katkılar sağlamaktadır.
Mutluymuz, gururluyuz.

Daima güvenle,
daha mutlu geleceğe.

TÜRK TİCARET BANKASI
TÜRKBANK

leri ile destekleme politikasını benimsemiş bulunmaktadır.

d) Döviz Tevdiat Hesapları

1984 yılına kadar banka kaynakları arasında yer tutmayan Döviz Tevdiat Hesapları, 1983 yılı sonunda Türk parasının kıymetinin korunmasına ilişkin yeni düzenlemeler sonucu, Türkiye'de yerleşik kişilere de bu tür hesaplar açılması olanağının tanınması ile hızlı artış göstermiştir. 1983 yılı sonunda 30,7 milyar TL olan Döviz Tevdiat Hesapları, 1985 yılı sonunda 1.153,8 milyar TL'ye (yaklaşık olarak 2 milyar dolara) yükselmiştir. Döviz Tevdiat Hesapları'nın % 61,8'i de 4 büyük bankada toplanmıştır.

C. Banka Kredileri

Banka kredilerinin 1985 yılında göstermiş olduğu gelişmeler, geçmiş

yıllarla karşılaştırmalı olarak aşağıda açıklanmıştır:

1 — Genel Gelişim

1985 yılı sonu itibariyle banka kredilerine ilişkin farklı rakamlar bulunmakta ve bunlar bir ölçüde birbirleriyle çelişmektedir. Bu bölümde Türkiye Bankalar Birliği'nin «Bankalarımızın 1985 Sonu Bilanço, Kâr ve Zarar Hesapları, Teşkilat, Mevduat ve Kredileri Hakkında Bilgiler»i içeren 137 no.lu yayınında yer alan bilgiler kullanılmıştır.

Banka kredileri (TCMB'nin dolaysız kredileri ile Devlet Yatırım Bankası kredileri hariç) 1985 yılında 2 trilyon 591,4 milyar lira artarak, yıl sonunda 6 trilyon 180,4 milyar lira-lık bir boyuta ulaşmıştır. Banka kredilerinde artış oranı % 72'dir. «Tablo XIV»de görüleceği üzere, banka kredilerindeki nominal artış, geçen yılki

TABLO XIV
Banka Kredileri
(1970 - 1985/Milyon TL)

Yıllar	Banka Kredileri (DYB Hariç)	Artış Oranı (%)	TCMB Dolaysız Krediler	Net Kredi Hacmi	DYB Kredileri	Genel Kredi Stoku
1970	39.107	11.5	8.265	47.372	12.446	59.818
1971	46.007	17.6	11.836	57.843	12.696	70.539
1972	59.120	28.5	13.451	72.571	12.835	85.406
1973	78.023	32.0	13.767	91.790	15.934	107.724
1974	100.952	29.4	22.638	123.590	26.425	150.015
1975	143.564	42.2	22.330	165.894	38.532	204.426
1976	191.581	33.4	61.897	253.478	63.164	316.642
1977	240.083	25.3	119.576	359.659	87.452	447.111
1978	306.660	27.7	124.249	430.909	64.891	495.800
1979	462.884	50.9	214.456	677.340	79.059	756.399
1980	855.110	84.7	366.977	1.222.087	88.131	1.310.218
1981	1.483.573	73.5	495.575	1.978.748	132.499	2.111.247
1982	2.048.925	38.1	578.027	2.626.952	201.533	2.828.485
1983	2.739.312	33.7	645.081	3.384.393	245.759	3.630.152
1984	3.589.013	31.0	565.285	4.154.298	329.241	4.483.539
1985	6.180.431	72.0	930.977	7.111.408	326.467	7.437.875

Kaynak : (1) Türkiye Bankalar Birliği yayınları.

(2) T.C. Merkez Bankası.

artış oranı olan % 31,0'in çok üstündedir. Kredilerdeki artış hızının mevduat artış hızının üstünde oluşu, para kredi alanında 1985 yılının özelliklerinden birini oluşturmaktadır.

1985 sonu itibariyle Türkiye'nin kredi stoku (banka kredileri + TCMB dolaysız kredileri + Devlet Yatırım Bankası kredileri) 7 trilyon 437,9 milyar TL'ye ulaşmıştır. Bir önceki yıla göre genel kredi stokunda artış % 65,9'dur. 1984 yılında ise genel kredi hacmindeki artış oranı % 21,5 idi. Rakamlar, 1985 yılında genel kredi hacminin de geçen yıllara kıyasla çok daha hızlı arttığını ortaya koymaktadır. Değerlendirme yapılırken bu rakamlara, 2974 sayılı Yasa ile tahkim edilen kredilerin dahil olmadığı gözönünde tutulmalıdır.

2 — Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı

Türkiye Bankalar Birliği'nin yayımlarından yararlanarak, banka kredilerinin sektörel dağılımı ve bu dağılımdaki gelişmeler «Tablo XV»de verilmiştir.

Banka kredilerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, banka kredile-

rinden en fazla sanayi ve madencilik kesiminin yararlandığı görülmektedir. Ancak bu pay 1985 yılında hafifçe azalarak % 34,8'den % 34,1'e inmiştir. Kredilerin sektörel dağılımına daha uzun bir zaman boyutu içinde bakıldığında, sanayi ve madencilik kesiminin payının, 1978 yılında ulaşmış olduğu % 44,6'lık orana kıyasla gerileme gösterdiği gözlenmektedir.

Banka kredilerinin sektörel dağılımında dikkati çeken diğer bir gelişme, dış ticaret kredilerinin özellikle 1980 yılından sonra genişleme göstermesidir. Gerçekten dış ticaret kredilerinin payı % 7 dolaylarından, dört yıllık bir süre içinde 1983'de % 21'2'ye yükselmiş; ancak 1984 yılında bir ölçüde, görel olarak gerileyerek % 18,8, 1985 yılında % 16,0'ya düşmüştür. Bu gelişmede kuşkusuz bankaların 1980 sonrası dışsattım finansmanına ağırlık vermelerinin önemli rolü olmuştur. Dışsattım (ihraç) kredilerinin toplam banka kredileri içindeki payı 1985 yılında % 11,7 olmuştur. Bu oran, 1983 yılında ulaşılan % 19,1 düzeyine kıyasla dikkati çekici bir düşüş göstermektedir.

Tarım kredileri 1982 yılında hız-

TABLO XV
Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı (%)
(DYB Kredileri Hariç)

Sektörler	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Tarım	20.3	26.2	25.9	22.9	17.3	18.7	14.7	15.5
Sanayi - Madencilik	44.6	41.6	39.1	34.6	35.6	29.8	34.8	34.1
İnşaat - Konut	2.3	2.0	1.8	1.3	1.7	2.5	4.2	6.1
Dış Ticaret	6.9	6.9	10.0	16.9	20.0	21.2	18.8	16.0
İç Ticaret	17.8	15.7	18.0	11.4	10.6	16.2	12.2	11.6
Yerel Yönetimler	2.7	2.0	1.4	0.6	0.5	1.2	1.3	1.4
Diğer	5.2	5.3	3.3	12.0	13.9	9.6	13.8	14.7
Bankalararası	0.2	0.3	0.5	0.3	0.4	0.8	0.2	0.2
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği yayınları.

Not : «Diğer Krediler» başlığı altında küçük esnaf ve sanatkârlar (meslek), denizcilik, turizm ve tasnif edilemeyen krediler toplanmıştır.

lı bir düşüş gösterdikten sonra, bu kredilerin payı 1983 yılında % 18,7'ye değin yükselmiş, 1984 yılında % 14,7 ile en düşük düzeyine indikten sonra 1985 yılında yeniden % 15,5'e çıkmıştır. Tarım kredilerinde 1982 yılındaki hızlı düşüş, T.C. Ziraat Bankası'nın Tarım Satış Kooperatiflerine açtığı kredilerin tahkim edilmesiyle, 1984 yılındaki düşüş ise izlenen ekonomik politika ile açıklanabilir.

Konut kredilerinde, 1983 yılında başlayan yükseliş, 1985 yılında da sürmüştür. Bunun sonucu, konut kredilerinin toplam banka kredileri içindeki payı % 6,1'e kadar yükselmiştir.

3 — Banka Kredilerinin Vadeler İtibariyle Dağılımı

Bankaların (kalkınma ve yatırım bankaları hariç) açmış oldukları orta ve uzun vadeli kredilerin (ih-

tisas kredileri hariç) toplamı, 1985 sonu itibariyle 836,5 milyar TL'dir. 1984 yılı sonunda söz konusu kredilerin 563,1 milyar TL düzeyinde olduğu dikkate alındığında, 1985 yılında orta ve uzun vadeli kredilerdeki artış % 47 düzeyinde olmuştur. Bankaların açmış oldukları ticari krediler içinde orta ve uzun vadeli kredilerin payı 1983 yılında % 30,3 iken bu oran 1984 yılında % 23,6'ya 1985 yılında da %20,0'ye düşmüştür. T.C. Merkez Bankası'nın orta vadeli reeskont ve avans kredilerine ağırlık verdiği bir dönemde bankaların orta vadeli kredilerindeki görece gerileme, yatırım kredisi talebinin anılan yılda da canlılık kazanmaması ile açıklanabilir.

4 — Banka Kredilerinin Özel ve Kamu Kesimi Arasında Dağılımı

TCMB 1985 yıllık raporunda yer alan bilgilere göre son yıllarda banka kredilerinin, kamu ve özel kesim arasındaki dağılımı ve bu dağılımdaki gelişmeler şöyledir (Tablo XVI).

TABLE XVI

Banka Kredilerinin Kamu ve Özel Kesim Arasında Dağılımı (%)

	1980	1983	1984	1985
Kamu Sektörü	18.8	9.3	6.5	12.9
Özel İşletmeler ve Hanehalkı	81.2	90.7	93.5	87.1
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: T.C. Merkez Bankası 1985 Yıllık Rapor, s. 103, Tablo : 37.

«Tablo XVI» 1985 yılında banka kredilerinin % 12,9'unun kamu kesimine, % 87,1'inin de hanehalkı dahil özel kesime kullanıldığını göstermektedir. Tablo; 1980'den bu yana kamu kesiminin banka kredile-

E S Yayınları Sunar:

VECDİ ÜNAY

3182 Sayılı
Bankalar Kanunu Gereğince

BANKALARCA İÇ TİCARETİN VE SANAYİN FINANSE EDİLMESİ USULLERİ

Bankaları, bankacıları ve iş çevrelerini
yakından ilgilendiren kaynak kitap
400 sayfa (büyük boy) - 1 650 - TL (KDV dahil)

İsteme Adresi:

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Dinbirdir Mah. Sultanzade Sokak No 6/2
Sultanahmet - İstanbul
Telefon: 526 34 11

Not: Kitabı almak isteyenler, bedelini,
Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi'ndeki 768.
İş Bankası Turbe Şubesi'ndeki 1541
Akbank Turbe Şubesi'ndeki 4512 no.lu hesaplarımızdan birisine
"kitap bedeli olduğunu belirterek" havale etmeli,
ad ve adreslerini ısrarla bize bildirmelidir.
Ödemeli postalamaya yapılamamaktadır.

rinden aldığı payın % 18,8'den % 12,9'a düşmesine karşılık özel kesimin payının % 81,2'den % 87,1'e yükseldiğini ortaya koymaktadır. Bankacılık sisteminde kamu bankalarının ağırlık taşınmasına karşın, sistem esas itibarıyla özel kesimi finanse etmektedir.

5 — Banka Kredilerinin Bölgesel Dağılımı

Banka kredilerinin (DYB kredileri dışında) bölgesel dağılımı ve bu dağılımda 1970-1985 dönemindeki gelişmeler «Tablo XVII»de verilmiştir.

1985 yılında da banka kredilerinin bölgesel dağılımındaki dengesizlik devam etmiştir. Marmara Bölgesi'nin banka kredilerinden aldığı pay % 44,7'den % 41,5'e düşerken, Orta Kuzey Bölgesi'nin payı % 20,4'den % 24,7'ye yükselmiştir. Kredilerin bölgesel dağılımına 1970-1985 gibi daha geniş bir zaman boyutu içinde bakıldığında, kredilerin dağılımında dengesizliğin giderilmesi konusunda izlendiği ileri sürülen politikalara ve alındığı bildirilen tüm önlemlere karşın, dengesizliğin gide-

rilmediği, hatta giderek arttığı ortaya çıkmaktadır. Gerçekten 26 ili kapsayan dört gerice yöre ile orta gelişmiş olarak kabul edebileceğimiz Karadeniz Bölgesi, 1970 yılında toplam olarak banka kredilerinin % 16,3'ünden yararlanırken, bu oran 1985 yılı sonunda % 11,0'e düşmüştü; buna karşılık Marmara Bölgesi'nin kredilerden aldığı pay % 35,6'dan % 41,5'e yükselmiştir.

D. Bankaların Kârlılığı

Tüm bankacılık sisteminin kârı, (TCMB hariç, kalkınma ve yatırım bankaları dahil) 1985 yılında (dönem zararları indirildikten sonra) 262,8 milyar TL olmuştur. Bir önceki yıl, bankacılık sisteminin kârının 222,5 milyar TL olduğu dikkate alındığında, 1985 yılında banka kârlarında artış oranı % 18,1'dir. Kalkınma ve yatırım bankaları (Devlet Yatırım Bankası, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ve Sınai Yatırım ve Kredi Bankası) dışında, banka kârları toplamı 1985 yılında 241 milyar olup, bir önceki yıla kıyasla % 33,3 oranında artış göstermiştir.

1984 yılında tüm bankacılık sis-

TABLO XVII

Banka Kredilerinin Bölgesel Dağılımı (%) (DYB Kredileri Hariç)

Bölgeler	1970	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Orta Kuzey	23.8	21.1	21.0	22.1	22.8	21.8	25.8	19.3	20.8	20.4	24.7
Ege	13.8	13.8	14.0	13.9	14.4	14.3	12.7	14.1	13.3	12.9	13.0
Marmara	35.6	38.6	38.3	38.7	37.7	37.2	37.7	43.3	43.4	44.7	41.5
Akdeniz	10.5	14.8	15.7	13.5	13.0	12.5	12.2	11.8	10.8	10.5	10.2
Kuzey Doğu	1.8	0.9	1.0	1.1	1.1	1.2	0.8	1.1	1.0	1.1	1.1
Güney Doğu	1.9	1.0	1.0	1.1	1.1	1.4	0.8	1.0	1.0	1.1	0.9
Karadeniz	7.2	5.3	4.3	4.7	5.2	5.3	5.9	5.1	5.3	4.6	4.0
Orta Doğu	1.8	1.4	1.5	1.6	1.5	1.9	1.3	1.4	1.4	1.6	1.6
Orta Güney	3.6	3.1	3.2	3.3	3.2	4.4	2.8	2.9	3.0	3.1	3.0
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği yayınlarında yer alan rakamlardan yararlanılarak düzenlenmiştir.

teminde kâr artış oranı % 171, kalkınma ve yatırım bankaları hariç % 220 oranında idi. Karşılaştırmalar, 1985 yılında banka kârlarının artış hızında önemli yavaşlama olduğunu ortaya koymaktadır.

1985 yılında banka kârları oransal olarak da düşmüştür. 1980 yılından sonra bankaların kâr/öz sermaye oranları genelde gerilemiş olmakla beraber 1984 yılında bu gerileyiş yön değiştirdikten sonra 1985 yılında yeniden düşme eğilimi içerisine girmiştir.

Açıklanan banka kârlarının öz sermayeye oranı 1980 yılında % 64,2 iken 1981 yılında % 35,3'e, 1982 yılında % 25,9'a, 1983 yılında da % 18,2'ye kadar gerilemiş; 1984 yılında % 26,8'e yükseldikten sonra 1985 yılında yeniden % 23,5'e düşmüştür.

Kalkınma ve yatırım bankaları hariç banka kârları incelendiğinde, söz konusu bankaların öz sermaye kârlılıklarının da 1983 yılında % 15,4 iken, 1984 yılında % 26,9'a yükseldiği, 1985'de yeniden % 25,8'e gerilediği gözlenmektedir.

Bankalarda öz sermaye kârlılık oranları çok farklıdır. Gruplar itibarıyla bankalarda öz sermaye kârlılık oranları hesaplandığında, en kârlı grubun yabancı bankalar olduğu görülmektedir. Yabancı bankalarda kâr/öz sermaye oranı, 1985 yılında % 51,6'dır. Yabancı bankalarda öz sermaye kârlılığı 1985 yılında görece bir artış göstermiştir. 1984 yılında yabancı bankalarda bilanço kârı/öz sermaye oranı % 48,7 idi.

Kamu bankalarında 1985 yılında öz sermaye kârlılığı bir önceki yıla göre hemen hemen değişmemiştir. Kamu bankalarının bilanço kârı/öz sermaye oranı 1984 yılında % 22 iken, bu oran 1985 yılında da % 21,4 olmuştur. Özel ticaret bankalarının bilanço kârı/öz sermaye oranı ise, 1985 yılında %31,5'den % 28,1'e gerilemiştir. Kamu bankalarında, ihtiya-

sas bankaları hariç 1985 yılında kâr/öz sermaye oranı % 17,2 olmuştur.

Oransal olarak faiz farkı (veya marjı) en yüksek olan banka grubu yine yabancı bankalardır. Yabancı bankalarda bu marj (alınan faiz ve komisyonla, verilen faiz ve komisyon arasındaki fark) oransal olarak % 30'dur. Faiz marjı, oransal olarak en dar bankalar grubu kamu bankalarıdır. Kamu bankalarında faiz farkının, alınan faiz ve komisyonlara oranı % 12,6'dır. Özel ticaret bankalarında söz konusu oran % 16,5'e yükselmektedir.

Türk bankacılık sisteminde faiz farkı veya marjı, oransal olarak karşılaştırıldığında, anılan oranın, 1985 yılında 1983 ve 1984 yıllarına kıyasla dahi düştüğü görülmektedir. 1983 yılında % 20, 1984 yılında da % 19,8 olan bu marj, 1985 yılında % 15,2'ye gerilemiştir. Daha açık bir deyişle Türk bankacılık sistemi almış olduğu faiz ve komisyonların % 85'inin, faiz ve komisyon olarak ödemektedir.

1985 yılında, faiz farkının oransal olarak düşmesine karşın, banka kârlarında artışa yol açan nedenler şöyle açıklanabilir:

(i) Kambiyo kârlarında artış... Kalkınma ve yatırım bankaları hariç bankaların toplam net kambiyo kârları 1984 yılında 113,9 milyar TL iken, 1985 yılında net kambiyo kârları 128,9 milyar TL'ye yükselmiştir.

(ii) Bankaların iştiraklerinden ve kuruluşlarından alınan kâr payları da, 1985 yılında önemli boyutlarda artmıştır. 1984 yılında bankaların iştiraklerden ve kuruluşlardan aldıkları kâr payları net 48,8 milyar TL iken 1985 yılında 63,9 milyar TL'ye yükselmiştir. Bu gelişmede Etibank ve Sümerbank'ın kuruluşlarından aldıkları kâr paylarındaki artış önemli rol oynamıştır.

(iii) Devlet tahvilleri ve Hazine Bonosu faizlerinin yükselmesi de

banka kârları üzerinde olumlu etki yapmaktadır.

(iv) Bankalarda işgücü verimli-liği artmaktadır. 1985 yılında perso-nel giderlerinin, aktif toplamına ora-nı genelde % 2'ye düşmüştür. Bu oran bir önceki yıl % 2,2 idi. Ancak söz konusu oran da (Personel Gider-leri/Aktif Toplamı) banka grupları itibariyle farklıdır. Kamu bankala-rında personel giderlerinin aktif top-lamına oranının % 1,3 olmasına kar-şılık, bu oran yabancı bankalarda % 1,8'e, özel ticaret bankalarında ise % 2,6'ya yükselmektedir.

(v) Bankaların özkaynakların-daki artış, kuşkusuz banka kârları üzerinde olumlu etki yapmıştır.

Aşağıdaki etmenlerin de 1985 yı-lında banka kârları üzerinde etkisi olumsuz olmuştur:

(i) 1985 yılında bankalarda faiz marjı % 19,8'den % 15,2'ye gerilemiş, bankaların brüt kâr marjları daral-mıştır.

(ii) TCMB, mevduat munzam karşılığı faiz oranlarını aşamalı ola-rak 1986 yılı başında sıfıra kadar indirmiştiir.

(iii) Bankaların işletme giderle-rinin aktif toplamına oranı hafif bir yükselme göstermiştir. Tüm işletme giderlerinin (verilen faiz ve komis-yonlar hariç) aktif toplamına oranı 1984 yılında % 3,7'ye kadar düşmüş iken, 1985 yılında % 3,8'i biraz aş-mıştır.

Yukarıdaki değerlendirmeler ban-kaların açıkladıkları bilançolar ve gelir tabloları esas alınarak yapılmıştır. Banka bilançolarının yeterince şeffaf olmadığı, bankaların tah-sili şüpheli kredileri için yeterince karşılık ayırmadıkları konusunda kuşkular sürmektedir. Kaldı ki ban-kaların 1985 yılında kârlarının art-mış olmasına karşın, bankaların el-de etmiş oldukları faiz farkı veya faaliyet gelirleri, bankaların işletme giderlerini tam karşılamamakta, an-

cak kambiyo kârları, iştiraklerden alınan kâr payları ve muhtelif gelir-ler, bankaları kârlı hale dönüştür-mektedir. 1985 yılında bankaların muhtelif kâr ve gelirlerinin 106,6 milyar TL olarak açıklanması, bazı bankaların kârlarını şişkin gösterdik-leri izlenimini güçlendirmektedir.

III. SONUÇ

1985 yılına ilişkin banka bilanço ve gelir tablolarının incelenmesi, an-lan yıla ilişkin şu olguları ortaya koymaktadır:

(1) 1985 yılında mevduat artış hızı bir önceki yıla kıyasla yüksele-rek nominal olarak % 64,0'e ulaşmış-tır. Bir önceki yıl mevduat artış hızı % 58,7 idi. Ancak 1985 yılında mev-duat artışının önemli bir bölümünün, yıl sonunda yapay işlemlerden kay-naklandığı gözlenmektedir.

(2) Mevduat içinde özellikle bankalar mevduatı hızlı bir artış gös-termiş, anılan mevduat türünde art-ış hızı % 114,8'e ulaşmıştır. Ancak söz konusu mevduatın yapay işleml-lerle şişkin gösterildiği anlaşılmakta-dır.

(3) Faiz politikası mevduatın vade yapısını etkilemeye devam et-miş, vadeli mevduatın payı (ihbarlı mevduat dahil) % 55,9'dan % 60,1'e yükselmiştir. Faiz oranlarındaki deği-şiklik, etkisini tasarruf mevduatı üzerinde de göstermiş, vadeli tasarruf mevduatının toplam tasarruf mevduatı içindeki payı % 86,6'dan % 83,4'e yükselmiştir.

(4) Banka kredilerindeki geniş-leme % 72,0 gibi yüksek oranda ol-muştur.

(5) Banka kredilerinin dağılı-mında, inşaat ve tarım sektörlerinin payı yükselirken, dış ve iç ticaretin payları gerilemiştir.

(6) Banka kredilerinin vade da-ğılımında da, orta vadeli kredilerin payı, toplam ticari krediler içinde % 22'lerden % 20'ye gerilemiştir.

(7) TCMB'nin bankacılık kesimine vermiş olduğu reeskont ve avans kredileri 1985 yılında çok sınırlı boyutlarda artmıştır. TCMB kredilerinin toplam banka kaynakları içindeki payı % 2'ye değin gerilemiştir.

(8) Bankaların varlıkları içinde kredilerin payı 1985 yılında yeniden yükselmeye başlamıştır.

(9) 1985 yılında banka kârları (kalkınma ve yatırım bankaları dahil) bir önceki yıla kıyasla % 18,1 gibi çok sınırlı ölçüde artmıştır. Bu artışa karşın bankaların kâr/öz sermaye oranı genelde % 26,8'den % 23,5'e gerilemiştir. Bankalarda öz sermaye kârlılığında düşüş, özel ticaret bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarında daha belirgin olmuştur. Yabancı bankalar, az da olsa öz sermaye kârlılıklarını artırmışlardır. Bankaların muhtelif kârlarının çok yüksek boyutta oluşu, açıklanan kârların sağlık derecesi hakkında da kuşku doğurmaktadır.

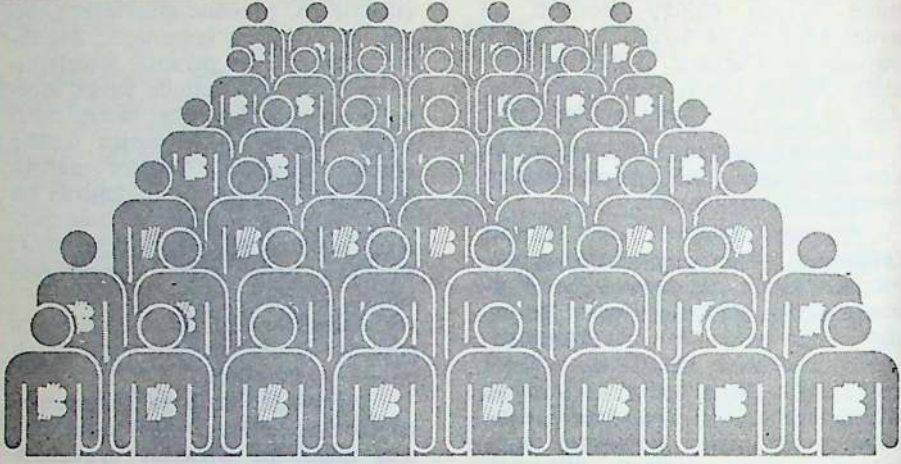
Önceki yazılarımızda da yinelediğimiz gibi, Türk bankacılık sistemine ilişkin ortaya atılan bazı eleştiriler; çok sayıda şube, aşırı personel istihdamı, bankacılıkta atıl kapasite bulunması; bankacılığın temel değil, ayrıntıya inen sorunlarıdır. Bankaların şube ve personel sayısını azaltmakla, bankacılığın kredilendirme hatalarından doğan temel sorunlarını çözmeye olanak yoktur. Kaldı ki bankalar son yıllarda şube sayısını sınırlayıcı, personel verimini artırıcı yönde önlemler de almaya başlamışlar ve bazı somut sonuçlar da sağlamışlardır.

Yukarıdaki bölümlerde vurgulanmaya çalışıldığı gibi, bankaların maliyet yapısı son birkaç yılda önemli ölçüde değişmiştir. Bir yandan faizler nedeniyle kaynak maliyeti yükselirken, diğer yandan bankaların aldıkları önlemler sonucu bankadaki personel artışının çok sınırlı ölçüler içinde kalması; verilen faizlerin ban-

ka giderleri içindeki payını % 80'lere çıkartırken, personel giderlerinin payını da % 10'lara indirmiştir. Bankalar bundan böyle personel giderlerinde ve genel giderlerinde büyük ölçüde tasarruf sağlasa bile, bunun maliyetler üzerine etkisi sınırlı ölçüler içinde kalacaktır. Toplam maliyet içinde büyük paya sahip olmayan bir gider kaleminde yapılacak tasarrufların marjinal olacağı açıktır. Bankacılıkta neyin ayrıntı, neyin esas olduğu üzerinde önemle durulmalı, bir maliyet analizi yapıldıktan sonra görüşler, somut verilere dayanılarak ortaya konulmalıdır.

Türkiye'de kamuya açıklanan banka bilançolarının genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygunluğu konusunda ciddi kuşklar vardır. Dünyanın birçok ülkesinde banka bilançoları, bağımsız denetçilerin ve/veya kamu organlarının denetiminden geçtikten sonra kamuya açıklanmaktadır. Türkiye'de de bu tür bir denetim sağlanmalı, en azından kamuya açıklanan bilançoların denetimden geçip geçmediği açıkça belirtilmelidir. Aksi halde denetimden geçmemiş, nesnellikten (objektiflikten) yoksun bilançolara dayanılarak yapılan analizler ve değerlendirmeler yanıltıcı olabilmektedir. Gerçi bankacılık faaliyetini düzenleyen 3182 sayılı Kanun, bankalar için tek düzen hesap planı, tip bilanço ve kâr-zarar cetveli öngörmüş; bankaların uygulama ve düzenleme esaslarına ilişkin izahnameye uygun olarak bunları tutmak ve düzenlemek zorunda olduğunu hükme bağlamıştır. Tek düzen hesap planı uygulamasına ancak 1986 yılında geçilmiş bulunulmaktadır.

Bankaların tek düzen hesap planına geçişleri, bankaların gecikmiş alacakları için ayıracakları karşılıkların daha objektif esaslara bağlanması, gelecek yıllarda kamuya açıklanacak bilançoların daha sağlıklı olacağı güvenini vermektedir.

Borusan Büyük Aile

Nedir Borusan'ın üstünlüğü?
Ülkemizde endüstriyel gelişmenin öncülerinden ve günümüzün en büyük, en sağlam kuruluşlarından biri olması mı? Geniş ürün yelpazesi ve günden güne devleşen üretim kapasitesiyle Türk çelik endüstrisindeki tartışılmaz yeri mi? Onu sadece Türkiye'de değil, uluslararası pazarlarda da aranan, tercih edilen isim haline getiren yüksek ürün kalitesi mi? Şüphesiz bunların hepsi. Ama Borusan'ın en az bunlar kadar önemli

bir üstünlüğü daha var: Borusan, bir büyük ailedir. Türkiye'de gıda sanayiinden petrol sevkiyatına, mobilya yapımından inşaat sanayiinin her kademesine kadar yüzlerce alanın ihtiyaçlarını karşılayan ürünleriyle bir büyük ailedir. Kadrolarıyla, deneyimli, eğitilmiş, çalışkan ve sorumlu teknik ve idare personeliyle, pazarlama örgütüyle, her kademedeki çalışanlarıyla bir büyük ailedir. Borusan, atılımlarında ve tüm gelişmesinde bu büyük aileden, bu bütünlükten kuvvet almıştır.

BORUSAN

Sermaye Piyasası

Doç. Dr.
M. ŞÜKRÜ TEKBAŞ

H AZİRAN ayı içinde hisse-senedi fiyatlarının gösterdikleri değişme sonucunda Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi İndeksi 1.81 puan artarak 306.66'ya yükselmiştir (*).

Ay içinde 13 hisse senedinin fiyatı artarken 18 hissenin fiyatı düşme göstermiştir. Fiyatı düşme gösteren hisselerde bu düşüşe, kârpayı dağıtım ve sermaye artırımı yol açmıştır. Ay içinde 11 hissede kâr dağıtım gerçekleşmiş ve bu hisselerin fiyatı yaklaşık dağıtılan kârpayı kadar gerilemiştir. Fiyatı düşen hisseler, sayı itibarıyla fiyatı artarlardan fazla olmasına karşılık, fiyat artışlarının daha yüksek oranlarda olması ile indeks yükselme eğilimi göstermiştir.

Fiyatı en çok yükselenler arasında 3.000 TL artışla 12.500 TL'ye yükselen Akçimento, 750 TL artışla 5.800 TL'ye yükselen Çimsa, 1.100 TL artışla 6.350 TL'ye yükselen Çukurova Elektrik, 700 TL artışla 5.700 TL'ye yükselen Ege Gübre, 600 TL artışla 6.000 TL'ye yükselen İzocam, 275 TL artışla 1.625 TL'ye yükselen Koç Yatırım, 555 TL artışla 6.150 TL'ye yükselen Kordsa, 1.745 TL artışla 13.750 TL'ye yükselen T. Siemens yer almaktadır. Bu arada en fazla değer kaybedenler arasında 295 TL düşüşle 1.710 TL'ye inen Anadolu Cam, 900 TL düşüşle 2.100 TL'ye inen Arçelik, 3.550 TL düşüşle 3.850 TL'ye inen Çelik Halat, 250 TL düşüşle 1.000 TL'ye inen Eczacıbaşı Yatırım yer almaktadır. Fiyatı gerileme gösteren bütün bu hisselerde, değer kaybına kârpayı dağıtımaları yol açmış bulunmaktadır. Bunların içinde, Çelik Halat'ın % 100 bedelsiz ve % 50 bedelli sermaye artırımına gitmiş olması da fiyatı düşürücü etkide bulunmuştur. Bu arada % 45 (450 TL) kârpayı dağıtmış olan Sarkuysan ise, fiyat düşüşü yerine 35 TL fiyat artışı göstererek 2.385 TL'ye ulaşmıştır. Son ayların gözde hisselerinden Sarkuysan, bir yıldan kısa bir süre içinde % 100'un üzerinde bir artışla 1.100 TL'den 2.385 TL'ye yükselmekte, bu hisseve yatırım yapanlara, kârpayı ile birlikte % 158 oranında bir verim sağlanmıştır.

Bu arada Plastifay, Borsa'da ilk defa işlem görmüş ve fiyatı 2.500 TL olarak belirlenmiştir. Aynı hisse iki gün sonra tekrar işlem gördüğünde fiyatı 2.250 TL'den tescil edilmiştir.

Haziran içinde, Borsa'nın 40 hisselik ilk listesi dışında kalan ikinci listeye dahil hisseler içinde de işlem görenler olmuştur. Bunlar içinde Dokusan, ENKA Holding, İzmir Demir Çelik, Makine Takım, Mavi Çelik yer almıştır.

(*) Hisse fiyatları, Borsa'nın 24 Haziran 1986 tarihli kapanış fiyatlarıdır.

Sermaye Artımı

Enflasyonun işletmelerin fon ihtiyaçlarını artırması ve yeniden değerlendirme işleminin kritik her yıl yapılması ile yeniden değerlendirme fonlarının devamlılık göstermesi, işletmeleri sermaye artırımına gitmeye zorlamaktadır. Böylece, şirketlerin sermayeleri nakit karşılığı bedelli ve yeniden değerlendirme fonlarının sermayeye eklenerek bedelsiz hisse verilmesi ile sürekli bir şekilde artmaktadır. Nitekim sonuçta; Akssa, Arçelik, Anadolu Cam, Çelik Halat, Döktaş, Kartonsan, Koç Yatırım, Demir Döküm sermaye artırımlarını tamamlamışlardır. Akssa % 150 bedelli ve % 150 bedelsiz hisse ile 1.1 milyar TL'den 4.4 milyar TL'ye, Arçelik % 25 bedelli ve % 25 bedelsiz hisse ile 8 milyar TL'den 12 milyar TL'ye, Anadolu Cam % 30 bedelli ve % 30 bedelsiz hisse ile 3.5 milyar TL'den 5.6 milyar TL'ye, Çelik Halat % 50 bedelli ve % 100 bedelsiz hisse ile 1.08 milyar TL'den 2.7 milyar TL'ye, Döktaş % 33,33 bedelsiz hisse ile 1.35 milyar TL'den 1.8 milyar TL'ye, Kartonsan % 20 bedelli hisse ile 5 milyar TL'den 6 milyar TL'ye, Koç Yatırım % 16,67 bedelli ve

TABLO I
Sermaye ve Yeniden Değerleme Fonu

Şirketin Unvanı	Kavattlı Sermaye (Milyon TL)	Önemli Sermayesi (Milyon TL)		Sermaye Artırımı (%)		Yeniden Değerleme Fonu (Milyon TL)		Yeniden Değerleme Fonu / Öz Sermaye (%)	
		Bedeli	Yeni	Bedelli	Bedelsiz	1984	1985	1984	1985
- Akçimento	-	630	-	-	-	2.597	4.194	410	666
- Anadolu Cam	5.600	3.500	5.600	30	30	924	1.115	53	32
- Arçelik	16.000	8.000	12.000	25	25	2.381	2.937	48	37
- Ayar	5.000	1.400	-	-	-	236	257	30	18
- Bağtaş	-	4.000	-	-	-	2.799	6.501	70	163
- Bağtaş	-	270	-	-	-	1.043	1.557	386	577
- Batı Anadolu Çin.	-	75	-	-	-	1.190	1.668	1.586	2.224
- Bursa Çimento	-	567	-	-	-	417	990	74	175
- Çelik Halat	5.400	1.080	2.700	50	100	475	1.264	44	117
- Çimsa	-	1.440	-	-	-	1.497	2.666	104	185
- Çukurova Elektrik	15.000	3.600	-	-	-	-	-	-	-
- Döktaş	1.800	1.350	1.800	-	33,33	1.315	2.619	97	194
- Erzincan Yat.	3.000	1.200	-	-	-	56	449	5	37
- Ege Biraçılık	4.200	4.200	-	-	-	4.393	5.860	183	140
- Ege Gübre	-	800	2.400	100	100	2.491	3.590	311	449
- Good Year	-	486	-	-	-	212	521	44	107
- Gübre Fabrikaları	4.900	1.400	4.900	100	150	2.335	2.335	167	167
- Güney Biraçılık	4.200	4.200	-	-	-	1.960	2.084	82	50
- Hehtaş	-	1.200	2.700	125	-	329	29	110	2
- İzocem	3.000	1.250	2.500	80	20	133	294	22	24
- Kartonsan	6.000	5.000	6.000	20	-	546	466	18	9
- Kav	-	240	-	-	-	115	204	48	85
- Koç Holding	25.000	10.000	15.000	25	25	2.538	2.861	56	29
- Koç Yatırım	5.000	3.000	4.000	16,66	16,66	1.913	1.999	191	67
- Kordas	-	3.750	-	-	-	2.049	4.318	55	115
- Koruna Tarım	2.250	2.250	-	-	-	20	20	1	1
- Lassa	-	10.800	-	-	-	2.933	6.677	27	62
- Makina Takan	3.000	750	1.750	100	33,33	314	711	42	95
- Metaş	-	6.000	-	-	-	1.871	-	47	-
- Menaş	10.000	6.000	-	-	-	2.780	5.276	70	88
- Nuh Çimento	-	786,5	-	-	-	-	-	-	-
- Olmukca	-	2.700	-	-	-	2.161	1.016	360	38
- Otosan	10.000	9.876	-	-	-	2.101	3.988	47	40
- Pinaş	2.500	-	-	-	-	472	405	47	16
- Plastifay	-	540	-	-	-	174	100	322	34
- Polylen	-	2.800	900	50	50	1.694	2.372	376	527
- Rabak	6.000	2.800	-	-	-	1.760	1.760	63	63
- Sarkıysan	5.000	2.625	-	-	-	759	1.599	29	61
- Sifaş	-	520	1.560	100	100	1.175	1.886	226	363
- T. Demir Döküm	6.400	4.000	6.400	25	35	951	1.341	32	34
- T. Siemens	-	1.400	3.500	100	50	-	692	-	50
- T. Şişe ve Cam	30.000	17.000	-	-	-	1.309	3.394	15	20
- Uniroyal	-	6.400	-	-	-	660	1.768	29	49

% 16,67 bedelsiz hisse ile 3 milyar TL'den 4 milyar TL'ye, Demir Döküm % 25 bedelli ve % 35 bedelsiz hisse ile 4 milyar TL'den 6.4 milyar TL'ye sermayelerini yükseltmişlerdir. Bu arada Gübre Fabrikaları'nda % 100 oranında bedelli ve % 150 oranında bedelsiz hisse ile sermayeyi 1.4 milyar TL'den 4.9 milyar TL'ye yükseltme işlemi devam etmektedir.

Ayrıca sermaye artırımına gidecek bazı işletmelerde de işlemin tarihi henüz belirlenmemiştir. Bu grup içinde de sermayesini % 100 bedelli ve % 100 bedelsiz hisse ile 800 milyon TL'den 2.4 milyar TL'ye artıracak Ege Gübre, % 125 bedelli hisse ile 1.2 milyar TL'den 2.7 milyar TL'ye artıracak Hektas, % 80 bedelli ve % 20 bedelsiz hisse ile 1.25 milyar TL'den 2.5 milyar TL'ye artıracak İzocam, % 25 bedelli ve % 25 bedelsiz hisse ile 10 milyar TL'den 15 milyar TL'ye artıracak Koç Holding, % 50 bedelli ve % 50 bedelsiz hisse ile 450 milyon TL'den 900 milyon TL'ye artıracak Polylen, % 100 bedelli ve % 100 bedelsiz hisse ile 520 milyon TL'den 1.56 milyar TL'ye artıracak Sifaş, % 100 bedelli ve % 50 bedelsiz hisse ile 1.4 milyar TL'den 3.5 milyar TL'ye artıracak Siemens bulunmaktadır.

Şirketlerin artırım öncesi ve sonrası sermayeleri, bedelli ve bedelsiz artırım oranları ile yeniden değerlendirme fonlarının 1985 yılı sonundaki sermaye oranı «Tablo 1»de verilmektedir. Yeniden değerlendirme fonlarının sermaye artırım konusunda önemli bir unsur olması, özellikle henüz sermaye artırım kararı almamış olan şirketlerde, gerçekleştirilebilecek sermaye artırımları için bir fikir vermektedir.

Mevduat Faiz Oranları ve Mevduat Yapısı

Kısa vadeli mevduat faiz oranları Haziran başında yeniden düzenlenmiştir. Bir ay vadeli mevduatın faizi 5 puan düşürülerek % 35'ten % 30'a, üç ay vadeli olanınki de 2 puan düşürülerek % 42'den % 40'a indirilmiştir. Vadesiz mevduatın faizi % 11.6, altı aylığınki % 45 ve bir yıllığınki % 52 düzeylerinde değiştirilmeden tutulmuştur.

Bu yeni düzenleme mevduatın kısa vadeli uzun vadeliye kaymasını amaçlamaktadır. 1984 yılı sonunda 2.8 trilyon TL olan tasarruf mevduatının % 49,8'i üç ay vadeli, % 40,2'si altı ay vadeli ve % 6,5'i bir yıl vadeli iken 1985'te toplam 4.6 trilyon TL tutarındaki mevduatın % 45'i üç ay, % 44,7'si altı ay ve % 6,6'si bir yıl vadeli oluşmaktadır.

Hazine Menkul Değerleri

Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın 26 Haziran'da gerçekleştirdiği ve 1986 yılının 25 incisi olan ihalede satılan 45 milyar TL'lik menkul değer ile birlikte bu yılın ilk altı ayında çıkarmış olduğu tahvil 828.4 milyar TL'ye ulaşmıştır. Bu süre içinde satışa sunulan menkul değerler içinde en büyük ilgiyi 6 aylık Hazine bonoları görmüştür. Satışa sunulan 6 aylık bonolarda satılan kısım % 90'a ulaşırken, 1 yıl vadeli tahvillerde bu oran % 40 ve 2 yıllık tahvillerde ancak % 24 olarak gerçekleşmiştir. Bu arada faiz oranlarında bir düşme gözlemlenmiştir. Birinci hafta % 51,08 olan altı aylık Hazine Bonusu 13. hafta % 51,62'ye yükseldikten sonra son hafta ilk defa 50 puanın altına, % 49,72'ye düşmüştür. Diğer taraftan ilk hafta % 54,09 olan bir yıl vadeli tahvil 3. hafta % 54,20'ye yükselmiş ve son hafta

% 51,56'ya inmiştir. Bazı haftalar satışı yapılmayan iki yıl vadeli tahvilin faiz oranı ise ilk hafta % 52,23 iken 15. hafta % 51,72'ye gerilemiş ve sonraki haftalarda satış gerçekleşmemiştir.

Özel Sektör Tahvil İhracı

1985 yılında geçmiş yıllara oranla büyük artış gösteren özel sektör tahvil ihracı 1986 yılının ilk yarısında da bu hızını korumaktadır. 1984 yılında 36 şirket 12.1 milyar TL ve 1985'te 51 şirket 29.5 milyar TL tutarında tahvil çıkarmış iken 1986 yılının ilk beşbuçuk ayında 32 şirket 17.5 milyar TL'lik tahvil çıkarmıştır. Bu süre içinde çıkarılan tahvil tutarı ve tahvil çıkaran şirket sayısı 1985 yılının aynı dönemine oranla büyük bir artış göstermektedir (Tablo II).

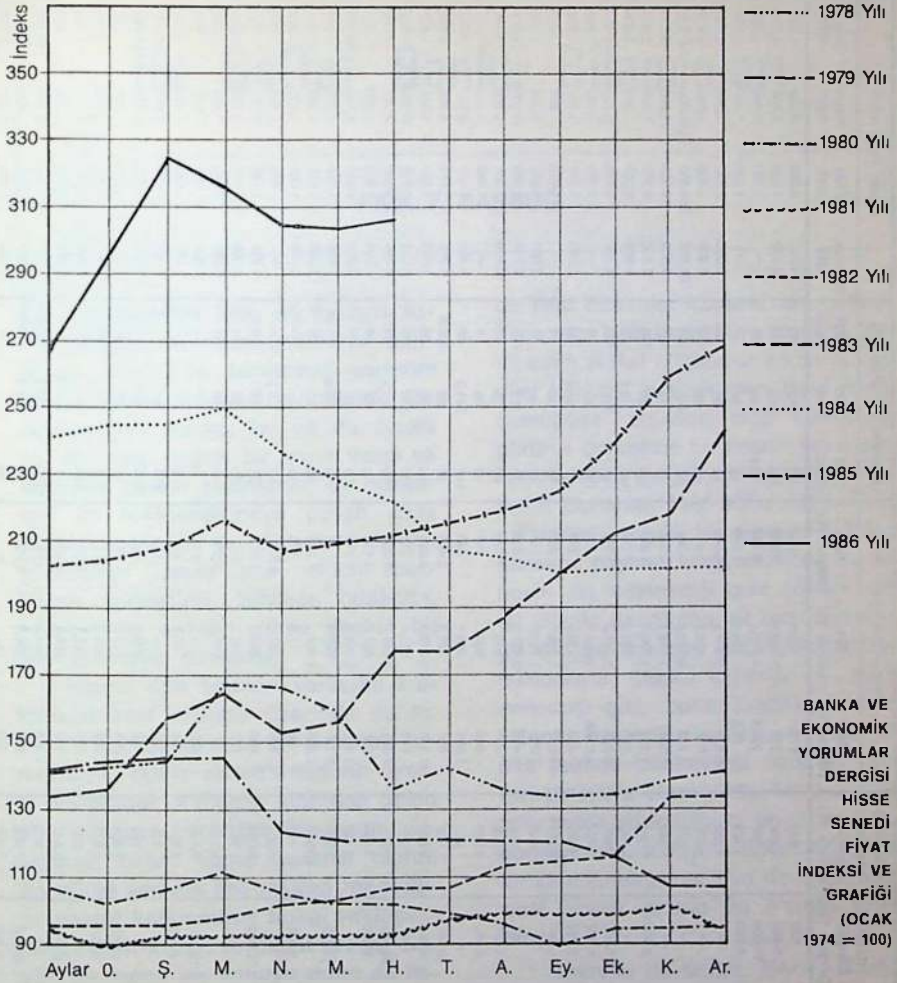
TABLO II
Tahvil İhracı (Milyon TL)

Ay	1984		1985		1986	
	Tutar	Şirket	Tutar	Şirket	Tutar	Şirket
Ocak	720	4	500	1	3.250	6
Şubat	1.700	3	1.075	4	2.624	6
Mart	880	3	1.000	2	1.082,5	5
Nisan	880	3	850	2	3.062,5	6
Mayıs	1.300	1	3.000	1	3.300	5
Haziran	650	1	1.800	3	4.200	4
Temmuz	860	3	2.250	4		
Ağustos	—	—	1.600	3		
Eylül	700	3	3.950	4		
Ekim	—	—	2.750	7		
Kasım	900	5	5.140	9		
Aralık	3.460	8	5.600	11		
Toplam	12.110	36	29.515	51	17.159	32

Japon Pazarlarına Tahvil İhracı

Devlet Yatırım Bankası, Japon sermaye piyasasında 10 milyar yen tutarında tahvil çıkarmıştır. Japon sermaye piyasasının öncü kuruluşlarından «Nomura Securities» ve «Yesuda Trust»ın aracılığı ile çıkarılan tahviller başta bazı sigorta şirketleri olmak üzere çeşitli kurumsal yatırımcıların ilgisini çekmektedir. Devlet Yatırım Bankası'nın Japon piyasalarına yönelik tahvil ihracı Şubat 1986'daki 7.5 milyar yen tutarındaki parti ile 17.5 milyar yen'e ulaşmaktadır. Dört yıl ödemesiz süre ve 7 yıl vadeli olan tahvillerin faiz oranı % 6,8'dir.

Şimdiye kadar Japon piyasalarına T. Sınai Kalkınma Bankası, DYB ve Turizm Bankası tarafından çıkarılmış olan 30.5 milyar yen tutarındaki tahvillere bu yeni partinin eklenmesiyle, Türk kuruluşlarının söz konusu piyasada çıkardıkları tahvil tutarı 46.5 milyar yen'e ulaşmış bulunmaktadır.

AYLAR	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Ocak	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76	87.04	94.18	135.51	243.11	203.78	297.38
Şubat	118.57	120.82	140.09	144.25	105.08	90.24	94.60	157.44	243.77	207.73	325.71
Mart	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80	91.76	97.99	165.21	249.65	214.77	316.36
Nisan	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31	90.37	101.49	152.04	235.43	207.07	305.68
Mayıs	118.00	127.26	159.26	120.49	101.63	91.66	102.60	156.08	227.24	209.20	304.85
Haziran	119.13	128.05	134.63	121.36	101.90	91.83	106.38	176.25	220.66	210.89	306.66
Temmuz	119.81	128.22	143.21	121.69	98.18	97.63	106.22	176.40	207.07	213.75	
Ağustos	124.15	125.56	135.39	119.05	95.18	98.53	113.08	186.42	204.24	218.60	
Eylül	126.02	134.48	132.82	119.48	89.12	97.89	112.47	199.71	198.36	226.70	
Ekim	137.81	139.11	135.55	115.69	94.21	97.35	115.27	212.63	200.20	238.27	
Kasım	119.19	139.00	138.71	107.66	94.51	100.27	132.45	217.12	200.44	258.90	
Aralık	117.44	141.93	141.58	107.81	94.64	94.18	133.33	242.03	202.10	261.35	

İlk Şeffaf Banka Bilançoları

FAİK Y. BAŞBUĞ

BANKALARIN 1985 yılı faaliyet sonuçları da resmi-geçitlerini bitirdi ve konsolide bilançoda yerlerini almak üzere köşelerine çekildi. Bu açıdan her banka, bu yıl da örtülü ya da açık yoğun bir yarış verdi ve kamuya açılan tablolarını en gözalcısı ile renklendirmeye çalıştı. Elde ettiği bu gerçek ya da yapay başarı puanlarını özenle seçti, reklam spotlarına yerleştirdi. Böylece bankalar, kendilerine sektör içinde seçkin bir yer bulmaya çalıştılar.

Kimisi salt bilanço verilerini kullanarak hep oranlar üzerinde durdu. Kâr artışını, mevduat ve plasman tırmanışını, döviz operatörlüğünü ısrarla vurguladı. Kimileri; statüden gelen ayrıcalıklarını, örneğin özkaynak bolluğunu, sırtını kamu bankası olarak en güçlü yerlere dayamanın rahatlığını, ulusal kalkınmaya hangi yaklaşımlarla nasıl hizmet verdiğini belirtti. Büyük bir kısmı ise konuyu daha da ilerilere götürüp doğrudan bilanço verilerini değil, haber - yorum görüntülü bir açıklama yolunu yeğleyerek kitleler açısından daha ilgi çekici olmaya çalıştı. Bunun için de Tahtakale'yi için içine soktu, faiz saptamalarını ve döviz oyunlarını irdeledi ve açıkça kamu politikası ve otoriteleri arasında karşılıklı yaratarak cesaretli çıkışlarla ortamı iyice bulandırdı.

Ve tüm bu oluşumlar yanında, bir

de Yeni Bankalar Kanunu'nun getirdiği esaslar ve bu esasların temelini teşkil eden şeffaf bilançolar ve batık krediler konusu, suskun ama «İşte bilançomuzdaki batıklar; mali bünyemizi görün.» dercesine bir başarı şovu olarak zihinlere ve gözlere çakılmaya çalışıldı. Bankalar 1985 sonu rakamlarını açıklarken, büyük bir sınav verdikleri kanısını peşinen doğurmak ve bu sınavın da söylendiği gibi çöküm değil yüzakı ile cıkan bir başarı düzlüğü olduğu inancını iyice pekiştirmek istiyorlardı. Çünkü bilindiği ve anımsanacağı gibi; batık krediler konusu yıllardır üzerinde durulan, en çarpıtılmış şekilde bankacılığı özünden vuran bir konu olarak hep sabote edilmiş; batan bankalarıyla, batmaya aday bankalarıyla, tasfiye olunacak alacaklar konusu birer ceza ya da ödül maddesi olarak ısrarla ön planda tutulmuştur.

Doğrusu da budur. Genel ekonomi içinde öyle anlar olmuş ve bunlar o denli süreklilik ve bütünlük kazanmıştır ki; örneğin bir şirketler grubu batmaktadır, bir sanayi topluluğu borçlar nedeniyle iflas etmiş ve haritadan silinmek üzeredir, ama bu grubun sırtını dayadığı ve hatta iç içe olduğu banka işletmeleri ayakta ve en çarpıcı duyurularla zirveyi zorlayan banka olduğu kanısını doğuran reklam kampanyalarına devam etmek-

tedir. Oysa bu bankaların gerisindeki egemen sermaye, gerçekten batmıştır; sanayicilik ve işadamlığı ile bağdaşmaz düzeyde yüzbin liralık borç senetlerini ödeyemez durumdadır ve protesto olmaktadır; ama banka işletmesi renk vermeksizin dimdik ayakta, için için kanayan mali bünyesine rağmen ortadirek tasarrufları avındadır.

Hiç kuşkusuz banka işletmesinin tasarrufçu açısından görüntüsüyle, basiretsiz girişimciliğin sonucu olan mali bünyeler, bugünkü sistemin özellikleri nedeniyle çok farklı olaylardır ve birbirleriyle karıştırılmamalıdır. Tasarrufçu açısından esas olan devlet güvencesidir. Krediler ve piyasa girişimciliği açısından ise hür teşebbüs esastır. Bankalar Kanunu sistemi herşeyden önce bu iki esas üzerine kurmuştur. Onun içindir ki, batık kredi bolluğu ile tasarruf mevduatı çekiciliğini ve bunun için de faiz şampiyonluğunu çok da önemsememek, yermemek gerekir.

Ancak, bu iki doğal gelişme ve özellikler içinde sonuç nereye gitmekteydi? Asıl üzerinde durulması gereken soru budur. Bu sorunun yanıtı; Türk banka sisteminin özelliklerini belirleyecek, sistemin zaaflarını ortaya koyacak, bir bütün olarak tekeli bankacılıkla bu tekelliliğin bugünkü yanlış doğrultusunu, olması gereken devlet tekelindeki bankacılığın kaçınılmazlığını, çok açık veri bolluğu ile görüş ve düşüncelere çıkaracaktır.

Bu noktada konu, banka sisteminin özellikleri ve bu özellikleri belirleyen Bankalar Kanunu'nun içeriğiyle düğümlenmektedir. Gerçekte kilit konu, Türk banka sistemine damgasını vuran ilgili kanunlardır.

Yeni ve eski bankalar yasalarını çok farklı bir düşünce platformuna

oturtmak ve niteliklerindeki değişiklikler bakımından incelemek olası değildir. Sisteme egemen sayılan bu yasalar gerçekte büyük bir bütünlük göstermişlerdir. Çok büyük yapısal farklılıkları yoktur ve sadece şekli bazı değişiklikler ve önlemleriyle «eski» ve «yeni» yasalar adlarına layık görülmüşlerdir. Aslında her iki yasanın da amaçladıkları, piyasa ekonomisine teslim edilmiş bankacılığın ötesinde bir bankacılık değildir. Bir başka deyişle, kamu otoriteleri; farklı davranışlar içinde bulunsalar, yasaların düzenleme ve uygulanmasında değişik yorum ve görüntülerle ilgileniyor görünse de; oyun ve oyunun kuralları aynıdır.

Çok ilginçtir ki, söz konusu ayrılıklar içinde bu kez şeffaflık konusuna ısrarla sarılmış ve bu konu çok etkili şekilde kullanılmak istenmiştir. Neredeyse şeffaflık bir gerçek yenilik ve icad olarak lanse edilmiş ve sistemin âdeta kurtarıcısı sayılmıştır. Yaratılan inanç ortamına göre; artık batık krediler ayıklanacak, tahsilat hızlanacak, keyfi bankacılık önlenecek ve tüm bunların olması için de şeffaf bankacılık geniş kitleler elinde yargı yasası ve usul hükümleri olarak yer alacaktır.

Oysa bu büyük bir yanılgıdır. Şeffaflık, olmayan bir hüküm yeniliği olarak devreye sokulmuş değildir. Gerçekte var olan, ama bir türlü boyutları saptanamayan, yürütme içerisinde hep farklı yönleriyle ele alınıp özellikle yaptırım maddelerinin işletilmesinin sonucu güçsüz kılınan, oysa güçlü hükümler arasında ayrıca tip bilanço öngörüsüyle çok anlamlı bir yeri bulunan «açık hesap» sistemi; bu kez daha da netleştirilerek sisteme yerleştirilmiştir. Çok gürültü koparan

şeffaflığın genel görüntüsü budur. Bir başka deyişle, «şeffaf bankacılık» konusu, kamu yönetimi kararlılığının bir ölçüsü olarak daha da «açıklık ve seçicilik» kazanmıştır.

Durum böyle olunca, kararlılık söz konusu olsa da, geçmişin yumuşak ve keyfi uygulamalarından uzaklaşmak olası değildir. Hesaplara ve sistemlere yön veren; bu iki etkenin, kararlılık ve yumuşaklığın kesişme noktasının belirginliğidir. Eğer yumuşaklık ve alışkanlıklarla desteklenmiş keyfiliğe ağır basarsa, sonuçta geçmişle gelecek arasında pek büyük bir değişiklik olmaz. Nitekim yaygınlaşmış bilançoları bakıldığında, bu özelliğin çok açık olduğu, hâlâ tüm şeffaflık gösterilerine

rağmen bilançoların ve batık kredilerin bir bilmece olduğu gözlemlenmektedir. Hele kamuoyu açısından banka bilançolarının şeffaflığından söz etmek; tasarruf sahibinin bunlara dayanıp değerlendirmelerde bulunarak mevduatını yönlendireceği savını ileri sürmek; gerçekten büyük bir hayal ve cesarettir. Genelde bugün ortadirek tasarruf sahibi bir yana, liseyi bitirip yüksek öğrenime başlamış, hatta yüksek öğrenimde ikinci yılını doldurmuş gençlere banka bilançoları gösterilse ve kendilerinden bir değerlendirme istense; yanıt çok büyük bir olasılıkla futbol maçı sonucu gibi bir tahmin olmaksızın öteye geçemeyecektir.

Eğer şeffaflıktan anlaşılması ge-

TABLO I
(Milyar TL)

Bankalar	Tahsili		Mevduat		Verilen Faizler	Faiz/ Mevduat	Krediler	Krediler/ Mevduat
	Gecikmiş Alacaklar	Diğer Aktifler	+ Döviz Tevdiatı					
İş Bankası	73—21= 52	48	1.912	525	27	1.069	55	
Akbank	10— 6= 4	76	1.071	239	22	443	41	
Ziraat B.	200— 5=195	229	2.447	574	23	1.377	56	
Garanti B.	12— 4= 8	7	265	61	23	103	38	
Türk-Arap B.	6	2	44	14	31	64	145	
Egebank	2— 1= 1	—	30	5	16	19	63	
Töbank	9	30	142	28	19	49	34	
Osmanlı B.	7— 2= 5	34	133	39	29	76	57	
T. Ticaret B.	7— 3= 4	5	320	69	21	159	49	
Esbank	1	6	35	7	20	16	45	
Tütünbank	2	2	45	9	20	32	71	
Dışbank	—	3	55	13	23	64	116	
Halk Bankası	10	111	487	98	20	370	75	
Ekonomi B.	—	1	7	1	14	3	42	
Vakıflar B.	14— 7= 7	19	484	102	21	206	42	
Yapı ve Kredi B.	24— 7= 17	74	1.027	183	17	461	44	
İktisat B.	2— 1= 1	2	50	7	14	43	86	
Şekerbank	7	4	72	16	22	47	65	
Pamukbank	12— 5= 7	35	331	66	11	92	27	
Uluslararası	12— 6= 6	2	93	14	15	79	84	
TOPLAM	410—68=342	690	9.050	2.070	23	4.772	53	

reken bu değilse, yani herkesin banka bilançosundan anlaması gerekmediği, sadece yetkili makamların ve otoritelerin gerçeği açıkça görmesi ise; o zaman durum daha da farklıdır. Çünkü yetkili makamlar bu olanağa esasen sahip bulunmaktadır. Üstelik aylık vaziyetler, üç aylık hesap özetleri ellerinin altındadır. Bu durumda «Yenilik bunun neresinde?» diye sormak gerekmez mi?

Sistemdeki bu kabuk değiştirme hareketleri ve savları ışığında, 1985 gelişmelerine yakından bakmaya ve rakamlarla sonuçları görmeye çalışalım (Tablo I).

1 — Tabloda görülmeyen, ancak yayınlanmış bilançolarda ilk dikkat çeken nokta, tekdüze ve açık hesap planı gerçeğinin henüz çok uzağında bulunduğuudur. Kitlelerin bilançolardan net bir bilgi edinmeleri güçlüğü bir yana, yayınlanmış bilançoların alt hesaplarının bankalara göre çok farklı oluşu, örneğin bir kısmının detay gelir-gider hesaplarını ve kredileri göstermelerine karşın diğer bir kısmının konuyu çoğu kez tek kalemde geçirtmiş olmaları, şeffaflık konusunda katedilen yol için ilginç bir göstergedir.

2 — Tabloda yer alan bankalara göre tahsili geciken alacaklar toplamı 410 milyar, ayrılan karşılıklar ise 68 milyar TL'dir. Oysa ilgili çevrelerde zaman zaman belirtildiği gibi, tahsili geciken alacaklar gerçekte bu düzeyin çok daha yukarısındaki bir rakama ulaşmıştır. Çünkü batık kredilerin gerisindeki firma grupları ve holdinglerin bir kısmı ekonomik bunalım içindedir. Ayrıca bunlar gerek sermaye bağı gerekse üst düzeydeki finansal bağı nedeniyle bankalarla iç içe durumda olup donuk bir yapı oluşturmaktadır. Bu nedenlerle tasfiye ola-

cak alacaklar toplamının bir trilyon TL'nin üstünde olduğu sanılmaktadır. Bu sonucu da bankaların açıkladıkları şeffaf bilançolardan çıkarmak kolay değildir.

3 — Buna kanıt teşkil etmek üzere, «Diğer Aktifler» kalemi önemle dikkat çekmektedir. Bu hesapta yer alan miktarların ne olduğunu hemen söylemek kolay değildir. Çeşitli alacaklar ve tazmin edilmiş (nakde dönüşmüş) teminat mektubu bedelleri bu hesapta toplanabildiği gibi; sistemli bir kredi tasnifi olmadığı için ya da belirli bir gizli hesap amacıyla, çok çeşitli kalemler ve zarar sayılabilecek alacaklar bu bölümde bekletilebilmektedir. Şimdilik ne olduğu bilinmeyen ve şeffaflığın neresinde bulunduğu anlaşılabilen bu hesaplar, kaydı şüpheli alacakların iki katına yakındır. Özetle, şeffaflığa dayanılarak donuk yapı ve batık krediler konusunda yeterli bir bilgi sahibi olmak olası değildir. Banka sistemi eski uygulamaya devam etmektedir.

4 — Mevduat ve verilen faizler arasındaki dengeyi, yürürlükteki faiz oranlarıyla açıklama olanağı yoktur. Bu açıdan özellikle teker teker bankalara göre büyük farklılıklar dikkat çekmektedir. Bazı bankalarda kaba bir gözlemlerle verilen faizler mevduatın % 30'una yakın bir yapıyı gösterirken, bu oran bazılarında ancak % 13-15 arasında bir düzeyi bulabilmektedir. Yani sektör, aynı araçlarla çok farklı amaçların ve sonuçların yaratıcısı ve koruyucusu olmuştur.

5 — Ancak hemen belirtelim ki, mevduat ve faiz ödemeleri arasında böyle bir yapı farklılığı söz konusu olurken, bu görüntünün diğer bir nedeni de yıl sonlarına özgü yapay mev-

duat işlemleri olmaktadır. Bankalar bilanço yarışında şeffaflığı bir ayna olarak benimsemekte, ama gerçek yapıyı şeffaflık boşluğunda gizleyip yapılarını zengin gösterme çabalarını da yoğun şekilde sürdürmektedirler. Bu nedenle de yukarıda değindiğimiz faiz/mevduat oranları çok farklı olduğu gibi, bilançoda yer alan global mevduat da gerçeği göstermekten çok uzaktır. Öte yandan faizlerin mevduata eklendiği, yani şişirici etkileri düşünülürse, mevduat artışı denilen olay daha da netleşir. Mevduat artışı, aslında faiz olayının ta kendisidir.

6 — Dikkat çeken diğer bir nokta, kredilerle mevduat arasındaki çarpık dengede kendini hissettirmektedir. Halen kullanılan araçlar göz önünde tutulsa bile, banka sisteminin mevduat-kredi yapısını tekdüze bir şekilde açıklamak olanaklı değildir. Çünkü geçerli olan disponibilitate, kanuni karşılık uygulamaları gibi araçlar, kaynaklarla kullanım yerleri arasında düzenleyici etki yapmakta ve daha çok kısıtlama yönünden somut sonuçlar vermektedir. Burada da bankalara göre çok farklı sonuçlarla karşılaşılmaktadır. Diğer bir deyişle, banka işletmelerinin her birinin yapı ve anlayışına göre, bankacılık ya da para piyasası operatörlüğü farklı yönlere çekilebilmektedir. Sonuç olarak, çeşitli bankacılık işlemlerinin yerini, klasik para piyasası işlemleriyle bağdaşmayan değişik uygulamalar alabilmektedir.

7 — Tabloda topluca verildiğinden görülememekle beraber, döviz tevdiat hesapları bankalara göre çok farklı ve fakat azımsanamayacak miktarlardadır. Detaya girildiğinde ortaya çıkmaktadır ki, döviz tevdiat hesapları güçlü ve önemli bir kaynak olarak bi-

lançolarda yer almıştır. Bu durumda doğal olarak akla şu sorular gelmektedir: Döviz taahhütlerinin bir kanadını yansıtan bu hesaplarla birlikte, yabancı banka alacakları şeklinde gözüken diğer döviz kaynakları da göz önünde tutulduğunda, ülkemizde 1986 yılı bankacılığının gerçek çizgisi nedir? Bol kârlı geçen 1984 ve 1985 yıllarından sonra, Türk bankacılığı, taahhütleri ve kâr-zarar yapısı göz önünde tutulduğunda, 1986'ya ve izleyen yıllara ne devredecektir? Özellikle 14 Mart döviz operasyonları ve Tahtakale gerçeğinden sonra bu sorular çok daha büyük önem kazanmıştır.

8 — Tabloya «Arap - Türk Bankası» dışındaki yabancı bankalar yerleştirilmemiştir. Ancak bilançoların incelenmesinden anlaşılmaktadır ki, başta Arap - Türk Bankası olmak üzere diğer yabancı bankalarda mevduat dışı kaynak açısından çok büyük bir rahatlık vardır ve bunlar işlemlerin temelini oluşturmaktadır. Gerek döviz tevdiat hesapları gerek dış krediler bu bankalarda büyük miktarlara ulaşmaktadır. Bu olgu, iç piyasanın kârlılığını ve yabancı bankaların bu piyasadan kâr göçürme konusundaki kararlılıklarını ve başarılarını göstermektedir.

Sonuç olarak, Türk bankacılığında ilk şeffaf dönemin anatomisi incelenirken, söylenebilecek olanlar, üzerinde durduğumuz bu makro büyüklüklere, Detaya girildiğinde, zaman zaman yinelenmiş olan olağan alışkanlıklar ve çarpıklıklar da ortaya çıkacaktır. Bankacılık kesimini oluşturan işletmeler teker teker değerlendirildiğinde, bu alışkanlık ve çarpıklıkların ayrıca irdelenmesi gerekir. Makro tahlillerinin önemi bu durumda daha da büyük açıklık kazanacaktır.

NE İŞLER
GÖRÜR.
SAŞARSINIZ.

SEDEF

sepbak
sepbak

OSMANLI DEVLETİNDE GÜMÜŞ VE ALTIN PARA BASIMI

FAHRİ ÖZDİLEK

OSMANLILAR; Kayıhanlı aşireti uç beyliğinden devlet olmaya dönüş-
lükten sonra, egemenlik simgesi ola-
rak kendi yurtlarında kullanacakları
paraları değerlendirirken; önce gü-
müş para, sonra da altın para basımı
üzerinde durmuşlardır. Para basınca-
ya kadar geçen ilk 23 yıl Osmanlılar,
komşu devletlerin (Anadolu Selçuklu
ve Bizans) paralarını kullanmışlardır.

Orhan Bey'in 1326'da bastırıldığı
gümüş paraların bir yüzünde Kayı-
hanlı aşiretinin simgesi, öteki yüzün-
de de «Orhan Halledelahu mülke»
(Orhan Allah mülkünü sürekli etsin)
yazısı vardı. I. Murat zamanında ba-
sılan paralarda «sultan» unvanı kul-
lanılmış; Yıldırım Beyazıt devrinde
onun israfı yüzünden I. Murat'ın pa-
raları yürürlükten kaldırılmıştır.

Orhan Bey'in ve daha sonra ge-
len padişahların bastırıldığı Kayıhanlı
aşireti simgeli gümüş paralar, Os-
manlılarca 140 yıl kullanılmıştır.

Ankara Savaşı'ndan sonra Meh-
met Çelebi «Sancak Beyi» olarak
kaldığı Amasya'da gümüş para bas-

tırmış; bu paraların üzerine Timur-
lenk'in adını ve onun altına da kendi
adını yazdırmıştır. Yıldırım'ın oğulla-
rından Trakya'da işe el koyan Mus-
tafa Çelebi de kendi idare merkezi
Edirne'de egemenliğinin simgesi ola-
rak para bastırmıştır. Yine bu dönem-
de, Timurlenk tarafından serbest bı-
rakılan İsa Çelebi de Bursa'da para
bastırmıştır.

İmparatorluk geliştikten, İstanbul
zaptedilerek Bizans yıkıldıktan sonra
altın para basımı olmuştur. II. Meh-
met (Fatih) altın para basımı işine
1466'da girişmiştir. Fatih, bu tarihten
200 yıl kadar önce piyasaya sürülmüş
ve tanınmış bir değer olarak bilinen
(3,5 gr. ağırlığında ve 23,5 kırıat aya-
rındaki) Venedik Duka altınına örnek
alarak, aynı ağırlık ve ayarda para
bastırmıştır. Bu paranın bir yüzünde
«Sultan Mehmet bin Orhan Han azze,
Nasara duribe fi Konstantaniye fi se-
ne 882» (Değerli Murat Han'ın oğlu
Sultan Mehmet desteğiyle 882 sene-
sinde Konstantaniye'de basılmıştır);
öteki yüzünde de «Darbın nedir, Sa-
hibül izzı ven nedir fil ber ve fil bahır»
(Bu altın para kara ve denizlerin ulu
Sahibinidir.) basılı idi. Burada «ka-
ralar» sözcüğü ile «Balkan Yarımada-
sı ve Küçükasya», «denizler» sözcüğü
ile de «Karadeniz ve Akdeniz» kaste-
diliyordu.

Orhan Bey parada Kayıhanlı aşi-
retinin simgesini kullanmış, II. Meh-
met bu aşiret simgesini kaldırmıştır.
Bunun yerine paraya, Bizans'ın Os-
manlı padişahı tarafından alındığını
İslâm âlemine ve Avrupa'daki Hiris-
tiyan devletlere yaymak için şehrin
yabancılarca bilinen «Konstantaniye»
adını yazdırmıştır.

Bilindiği gibi, İslâmın yayılması
sırasında Emevi Arap Devleti'nin hü-

kümdarı Muaviye ve oğlu Yezit zamanında Bizans birkaç kez muhasara edilmiş, fakat ele geçirilememiştir. Bunun üzerine «Bu şehri alan kumandanın en büyük insan olacağı...» anlamındaki «Hadis»e dayanılarak, Konstantaniye şehrinin zaptı müslümanlara hedef olarak gösterilmiştir.

Fatih, bu olanaktan yararlanarak, Osmanlı Devleti'nin haşmetini ve kendi kudretini göstermek istemiş; bunu, şehrin adının «Konstantaniye» olduğunu, kendisinin de «karaların ve denizlerin hâkimi» bulunduğunu, paraya bastırarak perçinlemiştir. Oysa, gurunun bu şekilde açığa vuran Fatih, şehri zaptettiği zaman adını İslâmbol diye söylemiştir.

Daha önce ve Fatih zamanında basılan paralar üzerindeki yazılar, o gün geçerli olan yazı dili ve üslubuna uygun olarak yazdırılmıştır.

II. Mehmet (Fatih)'den sonra gelen ve İmparatorluğu genişleten padişahlar, devlet merkezinde basılan paralarda başşehirin adını «Konstantaniye» diye belirtmeye devam etmişlerdir. Yeni bölgeler elde ettikçe buralarda da para bastırılmışlardır. Ancak yeni bölgelerde bastırılan paralara o şehirlerin adlarını yazdırmaya önem vermişler; böylelikle, Osmanlıların işgal ettikleri yerler diğer devletlere duyurulmuştur.

I. Selim (Yavuz) Konstantaniye'de ve doğu seferine çıktığı sırada Amasya'da, Diyarbakır'da, Harput'da, Hasankefî'de, Mardin'de, Cizre'de, Musul'da, Siirt'te, Bitlis'de, Urfa'da para bastırması; Çaldıran zaferinden sonra paralara «Şah» unvanını koydurmuştur. Mısır Kölemen Devleti'ni yenilgiye uğrattıktan sonra Şam ve Mısır'da da altın para bastırılmıştır.

I. Süleyman (Kanuni) Konstantaniye'de; Rumeli harekâtı sırasında da Serfice'de, Sidrekapsi'de, Koçana'da, Belgrat'da; Afrika'da Trablusgarp ve Cezayir'de; Arap Yarımadası'nda Zebit, Hüdey ve San'a da altın para bastırılmıştır.

II. Selim konstantaniye'de, Cezayir'in iç kısımları Osmanlı idaresine geçince Telemsan'da; III. Murat Konstantaniye'de; III. Mehmet ve I. Ahmet doğu illerine yönelindiklerinde Trabzon, Erzurum, Gence ve Tebriz'de altın para bastırılmışlardır.

Bu süreden sonra muharebeye giden padişahlar, bastırılan paralara «Gazi» unvanını yazdırmaya başlamışlardır.

IV. Murat zamanı ve ondan sonraki süre para basımı bakımından zor yıllar olmuştur. Tam ayarlı ve ağırlıklı para 174 yıl kullanılmıştır. Duraklama devri başlayınca, I. İbrahim ve ondan sonra tahta çıkan 7 yaşındaki

YAZAR HAKKINDA

Emekli Orgeneral Emin Fahrettin Özdilek 1898 yılında Bursa'da doğmuştur. Karı Harp Okulu ve Harp Akademisi'ni bitirmiştir. Kara Kuvvetleri'nin çeşitli kademelerinde bulunduktan sonra 1. Ordu Kumandanı iken Millî Birlik Komitesi Üyesi ve bir ara Başkanı olmuştur. Aynı dönemde Millî Savunma Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı yapmış, ardından Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi olmuştur. Daha sonra Halkçı Parti kurucuları arasında yer almış ve Konya'dan Millî vekili seçilerek TBMM'ne girmiştir. Evli ve 3 çocuk babası olan Fahri Özdilek askerlik ve politikanın yanı sıra tarih ve iktisadi konulara ilgi duymakta, iş alemindeki gelişmeleri yakından izlemektedir.

oğlu IV. Mehmet zamanında basılan paralar, ağırlık ve ayar bakımından düşük değerde olmuştur.

Savaş masraflarını karşılamak ve kısa aralıklarla tahta oturan padişahlar için «Cülus Bahşışı» vermek yüzünden, para bulmada güçlüklerle karşılaşmış; Hazine fakirleştikçe, bastırılan paraların ağırlık ve ayarı giderek düşürülmüş; zamanında ağzına kadar dolu olan Hazine boşalmaya başlamıştır. II. Süleyman döneminde çaresizlik içinde kalınarak sarayın süs eşyaları ile Hazine'de ve kilerde bulunan altın ve gümüş eşyalar toplanmış; elde edilen 800 okka (1026.6 kg.) gümüş, 150 okka (192,3 kg.) altın, para bastırılmak üzere Darphane'ye gönderilmiş; ancak, basılan bu paraların tutarı askere dağıtmaya yetmemiş; büyük güçlüklerle Mısır, Bağdat ve Basra'dan sağlanıp getirilen vergilerle gerekli para tamamlanabilmiştir. II. Ahmet ve II. Mustafa zamanlarında devlet Hazine'si tamamen boşalmıştır.

Bu sıralarda bazı kişiler tarafından piyasaya düşük değerli paralar sürülmüş, bunun üzerine piyasadaki altınların kontrolüne başlanmış, uygun olanlar Darphane'de damgalanmıştır. Ancak, geniş topraklar üzerinde etkili kontrol yapılamadığından, piyasaya düşük para sürülmesi devam etmiş, özellikle Bursa bölgesinden etrafı kesik ve ayarı düşük altın toplayarak piyasaya sürenler çoğalmıştır.

III. Ahmet zamanında bu karışıklık bir süre daha sürmüş, nihayet Venedik Düka altını ayarında ve kenarı zincirli, kenar dairesinin etrafı rumi nakışlı «zeri İslâmbol» (İslâmbol altını) adında Darphane'de bastırılan yeni altın paralar piyasaya sürülmüştür. Böylece daha önce «Konstantaniye» diye basılan paralar yerine «İslâmbol» yazılı paralar piyasada geçerli olmuştur. Bundan sonra padişahların adları da «tura» halinde paralara basılmaya başlanmıştır.

III. Ahmet için basılan paranın bir yüzünde «Sultan Ahmet bin Mehmet el muzaffer daima», öteki yüzünde «Duribe fi İslâmbol 1115 (1699)» (İslâmbol'da 1115 senesinde basılmıştır) yazısı yer almıştır. Aynı yıllarda Mısır'da da buna benzer altın para bastırılmıştır. III. Ahmet 1138 (1724)'de ayrıca Tebriz'de, Tiflis'de ve Revan'da darphanelerde para bastırmaya devam etmiştir.

Bu yeni paranın geçerli Venedik Düka altını değerinde olduğunun bir bakışta anlaşılabilmesi için, eski paralardan farklı olarak basım yerine İslâmbol denilmiş, kullananların dik-kati özellikle bu noktaya çekilirken, paranın gramajının eksilip eksilmediğini anlamak için de kenarında değişik şekiller yapılmıştır. Daha sonra I. Mahmut, III. Osman ve III. Mustafa zamanlarında da İslâmbol basılı paralar görülmüş, bu ad ile yazılı paralar 107 yıl kullanılmıştır.

III. Selim zamanında 1222 (1806)'de basılan paralardan İslâmbol kelimesi kaldırılmış, tekrar Konstantaniye kullanılmıştır. Parada yer alan şehir adının değiştirilmesi, şu nedenlerle yapılmış olabilir :

- Gramajı ve ayarı düşük paralar karşısında duyulan kuşkuyu ortadan kaldırmak ve devlete olan güveni artırmak.
- İstanbul şehrini ele geçiren ataya şükran borcunu tekrarlamak.
- Herkesce bilinen başşehirde oturanlar arasında Osmanlılık poli-

kasının yürütülmesindeki aksamları gidermek.

- Parada İslâmbol adının yer alması sonucu piyasada doğan anlaşmazlık ve tartışmalara son vermek.

Bilindiği gibi, şimdi İstanbul adıyla tüm dünya posta idarelerince tanınan şehrin, Cumhuriyet'in ilanından önce; Dersaadet, Deraliye ve Asitane

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ciltlenmiş
eski sayıları :

- Bankacılar
- İktisatçılar
- Yöneticiler

ve ilgili alanlarda
yüksek öğrenim gören

- Öğrenciler

için en yararlı kaynak.

(KDV Dahil)

1985 yılı cildi	: 5.500.— TL
1984 yılı cildi	: 4.400.— TL
1983 yılı cildi	: 3.850.— TL
1982 yılı cildi	: 3.300.— TL
1981 yılı cildi	: 2.750.— TL
1980 ve öncesi	: 2.200.— TL

Önemli Not : (1) Öğrenciliğini belgeleyenlere % 50 indirim uygulanır. (2) Ödemeli postalama yapılmaz. (3) PTT ile gönderilmesini isteyenlerin cilt bedeline posta pulu karşılığı 190.— TL ilave ederek önceden havale çıkarmaları gerekmektedir.

İSTEME ADRESİ :

Binbirdirek Mahallesi
Suterazlı Sokak No. 6/2
Sultanahmet - İstanbul
Telefon : 526 34 11

gibi değişik adları vardı. İstanbul genellikle İslâm âleminde Konstantiniye, yabancılar arasında da Konstantinobil diye bilinirdi.

İkinci kez Konstantiniye adıyla basılan paralar 116 yıl kullanılmıştır. 623 yıl süren Osmanlı Devleti'nin bu son döneminde (IV. Mustafa, II. Mahmut, I. Abdülmecit, I. Abdülaziz, V. Murat, II. Abdülhamit, V. Mehmet Reşat ve VI. Mehmet Vahdettin zamanlarında) İstanbul'da altın para basımına devam edilmiştir. V. Mehmet Reşat döneminde Selanik, Manastır ve Kosova'da para bastırılmıştır.

Öte yandan Osman Gazi zamanında bakır para (mangır) bastırıldığı bazı kişiler tarafından ortaya atılmışsa da, bu husus iyice tespit edilememiştir.

Birinci Dünya Savaşı başlayınca kadar, Osmanlı İmparatorluğu'nda basılan bir altın lira 100 gümüş kuruşa tekbül ederdi. Yabancı paralardan bir İngiliz altını (Sterling) 108 gümüş kuruş, bir Fransız altını (Frank) ise 92 gümüş kuruş karşılığında kullanılırdı.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Turgay Ortam; «Yeni Koleksiyon Dergisi yayınları».
- Cüneyt Ölçer; «Osmanlı İmparatorluğu'nda Fındık Altınları», Türk Numismatik Derneği yayını.
- Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzuncarşılı; «Türk Tarihi».
- Prof. Enver Ziya Karal; «Türk Tarihi».
- Ekrem Kolerkılıç; «Osmanlı İmparatorluğu'nda Para».
- Von Anton C. Schandlinger; «Osmanlı-sehe Numismatik».
- Nuri Pere; «Yapı ve Kredi Bankası'nın Osmanlı Madeni Paralar Koleksiyonu».

DİŞ BASINDAN

Derleyen :
DOÇ. DR. GÜLSEREN İZMİR

AMERİKAN VERGİ REFORMU (*)

A BD Senatosu, Roosevelt'in başkan olduğu zamandan beri Amerikan vergi kanunlarındaki en büyük değişikliği yapmak üzeredir. Senato'ya sunulan tasarı, şu andaki haliyle, vergi sistemindeki kaçamak yollarını tıkmakta ve böylece sağlanacak ek gelirlere dayanarak da halihazırdaki 14 dilimli şahsi gelir vergisi sistemini, vergi oranları % 15 ve % 27 olan 2 dilimli bir sistem şekline dönüştürmektedir. Bu ve bundan önceki hükümetlerin politik olarak büyük sanayie sağladığı kolaylıkları ortadan kaldırarak da vergi oranını % 46'dan % 33'e düşürülebilir.

Bu reform tasarısında ekonomik olduğu kadar, politik açıdan da büyük bir değişim söz konusudur. Son zamanlara kadar, Amerikan vergi sisteminde temel değişiklik yapmanın hemen hemen imkânsız olduğu düşünülüyordu. Böyle bir durumda, zararlı çıkacaklar, bugüne kadar çeşitli vergi indirimleri için başarıyla lobi faaliyetleri sürdürmüş gruplar olacaktır. Bu lobilerin güçlerinde bir azalma olmadığına göre de, daha evvelki reform hareketlerinde olduğu gibi, bu reform hareketini de sonuçsuz bırakacaklardı. Başkan Reagan'ın desteği bile durumu değiştirmeye yeterli olmayacak gibi gözüküyordu.

Kısa süre öncesine kadar Senato Maliye Komisyonu, bu beklentilere uygun olarak, tasarıya birbiri ardı sıra çeşitli kaçamak yolları eklemekteydi. Bunların çoğu da şu andaki Vergi Kanunu'ndakilere göre çok daha anlamsız idi. Sonra, Komisyon ani ve gözle görünür bir dönüş yaptı. Pek tabii ki, yeni taslak Senato'da ve Temsilciler Meclisi'nde de pek çok değişikliğe uğrayacaktır. Ancak şu anda vergi sisteminde gerçek değişiklik eğilimi ağır basmaktadır. Maliye Komisyonu'nun yaklaşımını değiştirmesi ve basının komisyon üyelerini övgülere boğması, harekete politik açıdan cazibe kazandırmıştır.

Pek az ekonomik değişiklik milyonlarca Amerikan vatandaşı üzerinde bu kadar doğrudan etkili olabilir ya da Amerikan iş hayatında bu kadar büyük değişik-

(*) The Economist, 31 Mayıs - 6 Haziran 1986.

liklere yol açabilirdi. Ekonomik olarak tarafsız bir vergi sisteminin yararları sayısız ve aşıkârdır. Başkan Reagan'ın ifadesiyle -ayrıca her temel ekonomi kitabında belirtildiği gibi- amaç basit, adil ve etkin bir vergi kanunudur.

Ayrıcalıklar tanıyan bir vergi sistemi yukarıda belirtilen üç ilke açısından da başarısızdır. Tabiatı itibariyle karmaşıktır. Aynı gelire sahip kişiler farklı oranlarda vergilendirilebildikleri için adil değildir. Etkin değildir; zira firmalar ve tüketiciler vergi danışmanlarının yönlendirdiği biçimde gelir ve giderlerini ayarlama yolunu seçmektedirler. Hükümetler vergilerle oynadıkları takdirde, sonuç etkin bir serbest piyasa ekonomisi olmadığı gibi, hükümetin arzu ettiği harcama biçimleri de gerçekleşmemekte, ikisinin arası karmakarışık bir durum ortaya çıkmaktadır.

Vergi kanununu çeşitli koruyucu tedbirlerinden arındırmakla, Maliye Komisyonu'nun tasarısı vergi oranlarını büyük ölçüde indirmeyi başarabilmektedir. Bazı ekonomistler böyle bir değişikliğin kısa vadede neden olabileceği dengesizliklerden endişe duymaktadırlar. Ancak bu tartışmalar piyasa ekonomisine işlerlik kazandırmanın yararlarını gözardı etmektedir. Klasik ekonomik modeller, vergi sisteminin basitleştirilmesi ve vergi oranlarının düşürülmesi ile ekonomide doğacak genel verimlilik artışını ifade edememektedirler.

Tasarıya gösterilen hararetili ilgi yerindedir. Ancak bu, Senato'nun tasarısı daha da iyi bir hale getirebileceğini, ya da tam tersinin olabileceğini gözden kaçırmaya neden olmamalıdır. Meselâ, tasarıda öngörülen iki dilimli şahsi gelir vergisi sistemi bir ölçüde yanılıcıdır. Yüksek gelirler için % 15'lik dilim küçülmekte bunun sonucunda % 27'lik dilimdeki kişiler için gerçek marjinal vergi oranı % 32'ye yükselmektedir. Daha yüksek gelirlerde ise şahsi muafiyetler azaltılmakta, marjinal vergi oranı her aile bireyi için yaklaşık 1.5 puan artmaktadır. Daha mühim ve düzeltilmesi daha zor olan bir kusur ise, 1984 yılında Hazine'nin hazırlamış olduğu tasarı dışındaki tüm Amerikan vergi reformu tasarılarında olduğu gibi, bu tasarıya da enflasyonu dikkate almamasıdır. Sonuç olarak, enflasyon oranı değiştikçe sistemin yükü yer değiştirecektir.

Vergi kanunu tasarısı bundan sonra ne şekil alırsa alsın, son haftalardaki gelişmelerden, vergi reformunun ötesinde, hatta ABD'nin de dışındaki uygulamalar için ders almak mümkündür. Oregon Senatörü ve Maliye Komisyonu Başkanı Bob Packwood yeni tasarının metnini geçmişteki tutumundan beklenmeyecek bir şekilde hazırlamıştır. Kendisine yöneltilen övgülere karşılık olarak da «Mucizelere inanmıyorsanız, gerçekçi olamazsınız.» demektedir.

Vergi reformu için Hazine tarafından öngörülen ilk tasarı, Maliye Komisyonu'nun tasarısından çok daha geniş kapsamlı idi. Hazine Bakanı James Baker dahil, herkes bunun gerçekçi olmadığını söylüyordu. Bir sonraki tasarıda ise bazı özel çıkar gruplarına çeşitli ayrıcalıklar tanınıyordu. Bu gruplara tanınan ayrıcalıklar, diğerlerinin de lütuflar peşinde koşmasına neden olunca, tasarı kısa sürede iptal edilmek zorunda kaldı. Vergi reformu, ancak başlangıçtaki prensiplere tam bir dönüş yaparak, maksadı daha açık ve dolayısıyla değiştirilip bozulması daha zor bir tasarıyla yeniden gündeme getirilebilmiştir. Bazen, çok radikal fikirlerin de politik gerçekçiliğinin olabileceğini, diğer ülkelerdeki vergi reformcuları da gözden kaçırmamalıdır.

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DR. YILDIRIM KILKIŞ

Finansman Sorunu ve Durgunluk

Ü I.KEMİZİN mevsimlerle ilgili genel konjonktürü, yazın ilk üç ayı içinde genellikle durgunluk eğilimi gösterir. Bu durumun geçerliliğini sürdürdüğü, gerek geçtiğimiz dönemin ekonomik olayları ve gerekse piyasaların gittikçe büyüyen finansman sorunları ile tekrar belirginleşmiştir.

Bankaların tahsili gecikmiş alacakları toplamı trilyon liraya yaklaşmıştır. Vadesi dolan devlet tahvili ve Hazine bonolarının tutarı 200 milyar lirayı bulmuştur. Geri ödemelerde güclük çekildiği anlaşılmaktadır. Bu arada, hükümete yakın çevreler, kamu ücretlilerinin aylık ödemelerinin, belirli günler üzerinde yoğunlaşmasının önleneceğini belirten beyanlarda bulunmaktadır.

Kamu için geçerli olan finansman sıkıntısının, gerek gittikçe ağırlaşan finansman yükü dolayısıyla ve gerekse piyasalardaki durgunluk nedeniyle, özel kesim için de geçerli olduğu kabul edilmelidir. Protesto olan senetlerin miktar ve toplamları yükselmektedir. Devletten alacağı olan kuruluşların bunları zamanında tahsil edememeleri, söz konusu firmaları zor durumda bırakmakta ve içinde bulunduğumuz dönemin niteliğini açıkça ortaya koymaktadır.

Mevduat faiz oranlarında, alışılmış sürenin çok daha önceye alınarak indirim yapılması, bankaların ve kuruluşların finansman sorunlarının çözümüne bir olumlu katkı olarak yorumlanabilir.

Genelde finansman sorununu şiddetlendiren diğer bir olay, piyasalardaki durgunluğa rağmen fiyatların yükselmeye devam etmesidir. Geride bıraktığımız Ramazan Bayramı'nın dahi piyasalarda beklenen canlılığı sağlayamamış olması, halkın satın alma gücündeki azalma ile açıklanabilir. Bu arada, finansman maliyetinin yükselişi dolayısıyla, gerçek enflasyonun resmi açıklamaların çok daha üstünde olduğu inancı yaygındır.

İçinde bulunduğumuz dönemin genel görünümünü bu şekilde belirttikten sonra, geçtiğimiz bir aylık süre içinde ekonomik hayatı ilgilendiren karar ve uygulamaları kısaca şöyle açıklayabiliriz :

Mevduat Faiz Oranlarında Yeni Düzenleme

1 Mayıs 1986 tarihinden beri uygulanmakta olan mevduat faiz oranları, 7 Haziran 1986 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren T.C. Merkez Ban-

kası Tebliği ile yeniden bazı düzenlemelere tabi tutulmuştur. Bu düzenlemeye göre yeni ve eski faiz oraları şöyledir :

	Yeni	Eski
a) Vadesiz Mevduat : 7.6.1986 - 31.7.1986 arasında	% 11.6	% 11.6
1.8.1986'dan sonra	% 23.3	% 23.3
b) Vadeli Mevduat : 1 ay vadeli	% 30	% 35
3 ay vadeli	% 40	% 42
6 ay vadeli	% 45	% 45
1 yıl vadeli	% 52	% 52

Mali Konulardaki Tebliğler

7 Haziran 1986 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan bir dizi genel tebliğ ile mali konulara bazı açıklamalar getirilmiştir. Bunları özetle belirtiyoruz :

• **Harçlar Kanunu Genel Tebliği** : Finansal Kiralama Kanunu'nun harçlarla ilgili uygulamalarında bazı tereddütler olduğu gerekçesiyle yapılan açıklamaya göre; söz konusu kanunun 30 uncu maddesindeki harç istisnası; bu maddede yer alan sözleşmeler dolayısıyla ortaya çıkan harç ödemelerini, noter işlemlerini, tapu sicilinin beyan hanesine şerhi ve gemi siciline şerhi harçlarını kapsamına almaktadır.

Türkiye Etibank'a Güveniyor Dünya Etibank'a Güveniyor

Etibank Anadolu toprağına gömülü kromu, bakır, boksiti, çinkoyu ve daha nice madeni gümüşüne çıkarıp, işleyerek dövize dönüştüren bankadır.

Dünyanın ve Türkiye'nin güvenilen bankası Etibank, 163 milyar sermayesi, deneyimli uzman personeliyle, tüm bankacılık ve dış ticaret işlemlerinizde sizin de "güveneceğiniz" güçlü bankadır.

ETİBANK

"güçlü kuruluş, güçlü bankacılık"
Sermayesi: 163 milyar

• **Gelir Vergisi Genel Tebliği** : Bu tebliğ ile Finansal Kiralama Kanunu uyarınca faaliyette bulunacak finansal kiralama kuruluşlarının, yatırım indirimi istisnasından yararlanmaları hususu yeniden düzenlenmiştir. Tebliğde, finansal kira sözleşmelerinde sürenin kiralaanın elinde olmayan nedenlerle ihlali halinde, yatırım indiriminden yararlanma ve geri ödeme esasları belirtilmiştir.

• **Kurumlar Vergisi Genel Tebliği** : 3 Nisan 1986 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 31 seri no.lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği'nin bir bölümü yeni bir tebliğ ile değiştirilerek, gayrimenkul ve iştirak hisselerinin satışından doğan kazançlarda istisna hükmü yeniden düzenlenmiştir.

Dış Ticaretle İlgili Konular

İthalat Rejimi Kararı'na ekli «Fon Ödemek Suretiyle İthal Edilecek Maddeler» listesinde, Haziran 1986 ayı içinde iki kez ilave ve değişiklikler yapılmıştır. 7 ve 13 Haziran 1986 tarihli Resmi Gazetelerde yayınlanan bu ilave ve değişikliklerle, fon ödemek suretiyle ithal edilebilen malların fon miktarları yükseltilmiştir. Bu uygulama ile yerli üreticilerin korunmasının yanı sıra bu yoldan ithal edilecek maddelere olan talebin kısılmasının öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Böylece döviz harcamalarının önlenmesi de sağlanmış olacaktır.

İthalatı ilgilendiren diğer bir uygulama Rıhtım Resmi ile ilgilidir. 31 Mayıs 1986 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan DPT Müsteşarlığı'nın (Uygulama - TUB 86/5) Tebliği'ne göre; deniz yoluyla taşınarak ithal olunan mallardan alınan % 5 Rıhtım Resmi, ikili anlaşmalarla açılan Ro/Ro ve Feri hatlarında taşınan mallara uygulanmayacaktır. Bu tebliğ ile getirilen istisna hükmünün, Rıhtım Resmi uygulamasının deniz yolu ile taşımacılığı engelleyici etkisini gidermeyeceği; deniz taşımacıları tarafından iddia edilmektedir.

Merkez Bankası Kanunu ile Bankalar Kanunu'nda Yapılan Değişiklikler

3 Haziran 1986 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 3291 sayılı Kanun ile bazı kanunlarda değişiklikler yapılmıştır. Bunlar şöyle özetlenebilir :

• **Merkez Bankası Kanunu'na İlişkin Değişiklikler** : T.C. Merkez Bankası'nın temel görev ve yetkileri, başlıca müşavirlik hizmetleri, açık piyasa işlemleri ve cezalarla ilgili yasa hükümleri yeniden düzenlenmiştir.

• **Bankalar Kanunu'na İlişkin Değişiklikler** : Bankaların idari denetimi, bankaların tasarruf mevduatı tutarı üzerinden tarifesi ile tahsil zaman ve şekilleri, primleri ve sigortaya tabi olacak tasarruf mevduatının tanımı ile ilgili yasa hükümleri, yeniden düzenlenmiş bulunmaktadır.

• **Fonlar Arasında Aktarma Yapma Yetkisi** : 3291 sayılı Kanun ile çeşitli kanun ve kararnamelere dayanılarak kurulmuş olan fonlar arasında aktarma yapma yetkisi Başbakan'a verilmiştir. Başbakan bu yetkiyi, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın bağlı bulunduğu Bakan'a devredebilecektir.

• **Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi** : 3191 sayılı Kanun ile kamu iktisadi teşebbüslerinin özelleştirilmesi yetkisi Bakanlar Kurulu'na verilmiştir. Ka-

muya ait müessese, bağlı ortaklık, işletme ve işletme birimlerinin özelleştirilmesi yetkisi ise, Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Kurulu'na verilmiş bulunmaktadır. Aynı kanuna dayanılarak, tütün ve tütün tekelisi ile ilgili kanunun maddeleri de yürürlükten kaldırılmıştır.

Fonlarla İlgili Konular :

- **Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu** : 7 Haziran 1986 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile, «Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Hakkındaki Karar»da bazı değişiklikler yapılmıştır. Yürürlüğe giren bu değişiklikleri şöyle özetleyebiliriz : Hayvancılık ve su ürünleri konularında projeye dayalı yatırımlara Fon'dan ödenecek prim, kalkınmada öncelikli yörelerde % 30, diğer yörelerde % 25'tir. Bu tür yatırımlarda 1 milyar liralık sınır aranmayacaktır.

T.C. ZİRAAT BANKASI'na

gelin

**tasarrufunuzla
ulusal
kalkınmaya
katılın**

İstanbul

• **Tasarrufları Koruma Fonu** : Tasfiye halindeki bankerlerin tasfiyelerinin hızlandırılması hakkındaki kanun çerçevesinde teşkil edilen «Tasarrufları Koruma Fonu» ile ilgili esaslar, 7.6.1986 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Tasarrufları Koruma Yönetmeliği'nde; Fon'un kuruluşu, yetki ve görevleri, Fon Kurulu, Fon'un oluşumu, teşkilatı, tasfiye kurulları hakkındaki esaslar açıklanmaktadır.

• **Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu** : 14 Haziran 1986 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kanunu; fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlara yardım etmeyi, gelir dağılımının adilane gerçekleşmesini sağlamayı, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmeyi amaçlamaktadır. 3294 sayılı Kanun ile; Fon'un kapsamı, kuruluşu, gelirleri, çalışma usul ve esasları, denetimi, vakıfların kurulması, vakıfların gelirleri ve muafiyetleri ile ilgili hükümler getirilmiştir.

Uluslararası, Bilimsel Araştırmalara 100 Milyon Liralık Fon Ayırdı

Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası A.Ş. tarafından, 1988 yılında kutlanacak olan «100. Kuruluş Yıldönümü» nedeniyle, 100 milyon TL tutarında bir «Araştırma Fonu» ayrılmıştır. Fon, «Türkiye'de ve Dünyada Mali Sektör» genel başlığı çerçevesinde yapılacak çeşitli araştırma çalışmalarının finansmanında kullanılacaktır. Fon'dan yararlanmak isteyen bilim adamları ve araştırmacılar, 30 Eylül 1986 tarihine kadar Uluslararası'na bir proje teklifiyle başvuracaklar; «Değerlendirme Kurulu»na uygun görülen tekliflerin sahipleri, Fon'dan para kullanmaya başlayabileceklerdir. Değerlendirme Kurulu'nun denetiminde ve danışmanlığında sürdürülecek araştırma çalışmalarının sonuçları Ekim 1987'de alınmış olacak; uygun bulunan eserler, Uluslararası'na «100. Kuruluş Yıldönümü»ne rastlayan Mayıs 1988'de yayınlanacaktır.

Fiyat Artışları Devam Ediyor

Geçtiğimiz ay içinde görülen yüksek oranlı fiyat artışları, özellikle kimyevi maddelerde ağırlık kazanmıştır. Kimyevi gübreler ithalinden alınacak fonun yükseltilmesi, fiyat artışlarını hızlandırmıştır. Kimyevi maddelerin ithalinde alınacak fonların miktarları, 8.6.1986 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Sınai ve tarımsal üretime, dolayısıyla tüketim mallarına yansiyacak olan bu fiyat artışlarının, enflasyonu olumsuz yönde etkileyeceği açıktır.

Öte yandan geçtiğimiz Haziran ayının son haftasında; Erdemir, Sümerbank ve Et-Balık Kurumu ürünlerinin fiyatlarına değişik oranlarda zamlar yapılmıştır. Erdemir ürünlerinin fiyatları % 7 ile % 17 arasında artırılmıştır. Bazı ürünlerin fiyatlarındaki artış oranı şöyledir: Teneke % 15.3, soğuk sac % 16.6, sıcak sac % 7, levha % 9. Sümerbank, ayakkabı ve porselen dışındaki bazı ürünlerinin fiyatlarına % 11 ile % 16 arasında değişen oranlarda zamlar yapmıştır. Fiyatları yükseltilen ürünler pamuklu ve yünlü kumaşlarla hazır giyim eşyalarıdır. Et ve Balık Kurumu ürünlerindeki fiyat artış oranı ise ortalama % 20'dir. İstanbul'da uygulanacak fiyatlar göz önünde tutulduğunda, zam oranları % 16 (kıyma) ile % 26 (kontrfile) arasında değişmektedir.

**BEYNELMİLEL NORMLARA UYGUN
YÜKSEK KALİTELİ
MUHTELİF TİP VE ÇAPLARDA**

devlet,
milli bankalar ve halk
iştirakinin kurduğu bir
sanayi müessesesi

**ÇELİK HALAT VE
TEL SANAYİİ A.Ş.**

• muhtelif tip vinci • sarnıçlı • sondaj • hava nakliyat • TELEFERİK - TELESİJ - TELESKI
• maden ihraç • dozer - akıyıcı - ekskavatör • deniz DİKME - GERME - MANEVRİ
• elektrik nakilleri topraklama • televizyon antenleri dikme HALATLARI
• ayak koltuk yaylarında • blokjet jant TELLERİNDE
• yüksek rezistanlı ÇELİK TELLER

YENİ YAYINLAR

DR. MUSTAFA İME

BANKACILIK HUKUKU VE İŞLETMESİ

YÜKSEL, Prof. Dr. Ali Sait; Dördüncü Basım, Nihat Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayın No. 405 - 639, Met/Er Matbaası, İstanbul 1986, xvi + 320 sayfa, 2.500.— TL.

Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğretim üyesi Sayın Prof. Dr. Ali Sait Yüksel, bankacılık alanında 1979 yılından sonraki değişiklikleri kapsayan bu yapıtını, bankacılıkla ilgilenenlerin hizmetine sunmuştur.

Bankacılık alanında 25 yıldan fazla deneyimi bulunan yazarın «Sunuş»ta belirttiği gibi; «Özellikle 1979 sonlarından beri bankacılıkla ilgili kurallar öylesine sık değişmiştir ki, bu konularda güncel kalabilmek, neredeyse TPKK mevzuatını izleyebilme ile yarışır hale gelmişti. Bazan da öncekinde yapılan, bir sonrakinde bozulmuş ve bu yoğun değişme trafiğinde arada bir takım "unutmalar" da eksik olmamıştır: Sadece bir örneği anmış olmak için belirtelim ki; bugün mevduat sahiplerinin, mevduatını geri alma hakkını sınırlandıran banka görevli ve yöneticileri için (cezaları sıralayan mad-

deye eklenmesi unutulduğundan) herhangi bir yaptırım yoktur.» Ekonomideki yapı değişikliği somut örneklerini öncelikle bankacılık alanında göstermektedir. Yazarın da vurguladığı gibi; bankacılık alanındaki değişikliklerin nerede noktalanacağını kestirmek kolay değildir; özellikle dövizli işlemlerde yerine varmayan ve gecikmiş düzenlemeler nedeniyle, bankacılık alanında ileride bir takım sorunlar doğabileceği açıktır.

Kitapta; Türk bankacılığının vardığı bu aşamada, hukuk ve işletmecilik açısından görüntüyü yakalama ve yansıtma çabası egemen olmuş; yasalardaki değişiklikler ilgili bölümlerde işlenmiş, dış bankacılık daha ayrıntılı biçimde ele alınmış, bu arada «Off-Shore», «İslam» ve «Sektör» bankacılığı gibi oluşumu henüz tamamlanmamış yenice türlerin de kamuoyuna maledilmesine çalışılmıştır.

Kitap 13 ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, banka ve bankacılık işlemleri açıklanmıştır. İkinci bölümde, bankaların kuruluşları ile örgütlenme ve denetlenmeleri ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Üçüncü bölümde, bankayla ilişkilerinde müşterinin temsili konusu işlenmiştir. Dördüncü bölümde; bankacılık sırrı, istihbarat ve risk izlenmesi konuları açıklanmıştır. Beşinci bölümde; para ve ödeme işleri, hesaplar ve mevduat, hava- le, yolcu itibar mektubu ve seyahat çekleri ayrıntıları ile ele alınmıştır.

Altıncı bölümde; bankaların dış ticaret (kambiyo) işleri ve uluslararası ödeme biçimleri, dış ödemeler ve kambiyo denetimi, uluslararası satış türleri, uluslararası ödeme biçimleri, dış ticaretin finansmanı konuları açıklanmıştır. Yedinci bölümde; bankacılık yönüyle ticari senetler başlığı al-

ında, bono - çek ve bunlarla ilgili yasal düzenlemeler ile senet tahsili işleri ayrıntılı olarak incelenmiştir. Sekizinci bölüm, kiralık kasa ve emanet eşya kabulünü açıklamaktadır.

Dokuzuncu bölümde; kredi işleri, kredi sözleşmesi, kredi faizi ve komisyon, kredi açma yetkileri, organ kredileri, kredi açımında sınırlandırmalar, yetkili olmayan organların kredi açmalarından doğan hukuki sorunlar, dış krediler, kredi belgeleri, kredi türleri ayrıntıları ile incelenmektedir. Onuncu bölümde, kredinin güvenceye bağlanması yer almaktadır.

Onbirinci bölüm; menkul kıymet borsaları ve işlemleri, borsa türleri, borsa örgütü, menkul kıymetlerin borsa kote ettirilmesi, kambiyo borsalarındaki işlemler konularına ayrılmıştır.

Onikinci bölümde; kıymetli evrak işleri, kıymetli evrak türleri, müşteri adına taşınır değer alım - satımı, taşınır değer sunumuna aracılık, taşınır değer saklama ve koruma hizmetleri, bankaların taşınır değerlerle ilgili yönetim işlemleri konuları işlenmiştir.

Onüçüncü bölümde ise, tamamen yeni olan; bankacılıktaki yeni eğilim ve türler, kıyı bankacılığı, İslam bankacılığı, sektör bankacılığı, yatırım ve kalkınma bankacılığı ayrıntılarıyla açıklanmaktadır.

Kitapta Yargıtay kararlarına inilmek suretiyle yapılan açıklamalar konuların daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Kitap, geniş bir «Kaynaklar» bölümü ve «Kavrama Göre Arama Dizini» ile son bulmaktadır.

Kitabı okumalarını, özellikle bankacılıkla ilgilenenlere salık verir; bu değerli yapıtı Türk yayın hayatına kazandırdığı için Sayın Prof. Yüksel'i candan kutlarız.

YENİ YAYINLAR

M. TARIK YAŞA

Araştırmalı - Yorumlu Karşılaştırmalı BANKALAR KANUNU ve İLGİLİ MEVZUAT

BAŞBUĞ, Faik Y.; Temel Yayınları
No. 12, Fatih Gençlik Vakfı Matbaa
İşletmesi, İstanbul (Kasım) 1985,
328 sayfa, 2.000.— TL (*).

İktisat Bankası T.A.Ş. eski Genel Müdürü ve Maliye Bakanlığı eski Bankalar Yeminli Murakıby Sayın Faik Y. Başbuğ, bu kitabında, 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nu sistematik tarzda açıklamakta ve 24 Ocak 1980 kararlarıyla uygulamasına geçilen «ekonomik model»in anlayışı çerçevesinde değerlendirmektedir.

Yazarın «Önsöz»de de belirttiği gibi; «Açıklamalar sırasında, bir uyulayıcı ve denetçi olarak yasa maddelerine yaklaşılmaya çalışılmış, yasa bütünlüğü içinde yorum ve irdeleme-

(*) Kitabı satın almak isteyenler, «Temel Yayınları, Klodfarer Cad. Sümer Apt. No. 40/10; Çemberlitaş - İstanbul» adresine başvurmalıdır.

ler getirilerek sistemin ekonomik açıdan bütünlük kazanmasına dikkat edilmiştir. Bu nedenle de çalışma, daha çok doğrudan doğruya Bankalar Kanunu'nun uygulayıcıları açısından bir anlam, bir bütünlük taşımaktadır.»

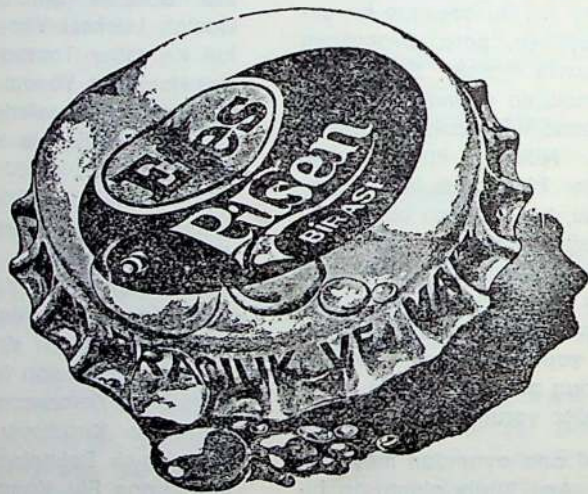
Kitap, 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nu 24 Ocak anlayışı içinde değerlendirmeyi amaçladığından, bu konuda daha önce yayınlanıp sisteme yorum getiren diğer yapıtların tamamlayıcısı niteliğindedir. Yazarın da ifade ettiği gibi; «... bu özellikte bir çalışma ve düşünce, para piyasasının doğal sonucuyla ilgilidir. Bu piyasanın yenilenmelerde daima eskiyle bir köprü kurulmasını zorunlu kılmasıyla bağlantılıdır.» Nitekim kitabın akışı içinde yer yer 7129 sayılı (eski) Bankalar Kanunu, bu kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine ilişkin 28 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve Bankalar Hakkında 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile karşılaştırılabilir yapılmakta; yeni Bankalar Kanunu'nun getirmiş olduğu başlıca değişiklikler yorumlanmaktadır.

Kitap iki ana ayırmadan meydana gelmektedir. Asıl kitabı oluşturan birinci ayırım, inceleme konusu edilen 3182 sayılı Bankalar Kanunu gibi 15 bölümü içermektedir. Kanunda yer alan başlıklar, kitaba aynen alınmış bulunmaktadır.

Kitabın ikinci ayırımında, uygulamacılara ışık tutmak amacıyla; bankacılık, para ve sermaye piyasalarıyla ilgili başlıca mevzuat toplu halde verilmektedir. Para piyasasıyla ilgili olup değişik tarihlerde çıkarılmış uygulamaya metinlerinin el altında bulunması, gerektiğinde bunlara başvuruca olan okurlar için büyük kolaylık

ve katkı sağlayacaktır. Bu ayırmada yer alan ilgili mevzuat şöyle sıralanmaktadır: «85/9855 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı», «7129 sayılı Bankalar Kanunu», «7129 sayılı Kanun'la İlgili Maliye Bakanlığı Genel Tebliği», «2810 sayılı Para ve Sermaye Piyasalarının Yeniden Düzenlenmesi Hakkında Yetki Kanunu», «Bankalar Hakkında 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye İlişkin Tebliğler: 1 - 8», «Maliye Bakanlığı Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Yönetmeliği», «T.C. Merkez Bankası Bankalararası Takas Odaları Merkezi Yönetmeliği», «Menkul Kıymetler Tanzim Fonu'nun İşleyişi Hakkında Yönetmelik», «3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun», «3167 sayılı Kanun'a İlişkin Tebliğ», «Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu», «90 sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname», «90 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye İlişkin Tebliğ», «91 sayılı Menkul Kıymetler Borsaları Hakkında Kanun Hükmünde Kararname», «Özel Finans Kurumları Kurulması Hakkında 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, bu kararın Eki Karar, 84/7833 sayılı Kararı», «761 sayılı Türkiye Bankalar Birliği Genel Sekreterliği Tebliği», «Yeniden Değerleme Fonlarının Sermayeye İlavesi hakkında Maliye ve Ticaret Bakanlıkları Tebliği», «Anonim Şirketlerin Kuruluş ve Sermaye Artırımında Bloke İşlemleri hakkında Ticaret Bakanlığı Sirküleri».

Kitap, özellikle bankacılık konusu ile ilgilenenlerin, her zaman için başvuracakları yararlı bir kaynak niteliğindedir. Okurlarımıza, kitabı okumalarını tavsiye eder; yazarı, bu çalışması için kutlarız.

**"BİRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.**

1957' den beri

“ENKA”

Enka İnşaat, 29 yıllık yaşamında
gerçekleştirdiği dev eserler
ve ulaştığı yüksek teknoloji ile
bugün dünyanın en büyük inşaat şirketleri arasındadır.

Enka İnşaat, uluslararası alanda
Türk girişimciliğinin yüz akıdır.

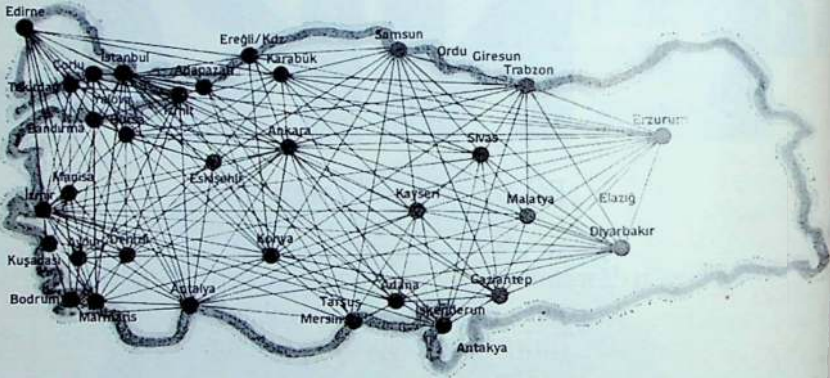
ENKA

İnşaat ve Sanayi A.Ş.

Balmumcu - Beşiktaş, İstanbul - TURKEY

Tel.: 172 25 40 (20 hat); Telex: 26 490 enas tr 26 139 pima tr.

Yapı Kredi'ye gelin, Tele-İşlem ile zamani paraya çevirin!

Şimdi 40 merkez, 139 şubede
bütün bankacılık işlemleri 3 saniyede!

Sayın isadamları, sanayici, tüccar ve esnaf için paranın zamanında kullanıma hazır olması ne kadar önemlidir biliyoruz.

Bunun için Yapı Kredi Tele-İşlem ile şehirlerarası piyasaları birbirine bağladı. Paranız şehirden şehire şubeden şubeye saniyeler içinde ulaşıyor.

Şimdi bütün bu şube ve merkezlerde senet, çek, havale, para yatırma, para çekme gibi bankacılık işlemleri 3 saniyede gerçekleşiyor. Tele-İşlem ile bütün Yapı Kredileri tek şube gibi. Birbirine direkt, elektronik bağlantılı. Tele-İşlem ile bir Yapı Kredi'de diğer bütün Tele-İşlem'li şubelerle olan bankacılık işlemleriniz 3 saniyede çözülüyor.

YAPI KREDİ

"hizmette sınır yoktur"